

Utviklingen i norsk kosthold

2021

Matforsyningsstatistikk

Publikasjonens tittel: UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2021
Matforsyningsstatistikk

Utgitt: 01/2022
Publikasjonsnummer: IS-3031

Utgitt av: Helsedirektoratet
Kontakt: Avdeling folkesykdommer
Postadresse: Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo
Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo

Tlf.: 47 47 20 20
helsedirektoratet.no

Forsidefoto:
Unsplash

INNHold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Utvikling i norsk kosthold	6
1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå	6
1.2 Selvforsyningsgrad	7
1.3 Matvarepriser	7
1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser	8
1.5 Kostens næringsinnhold	11
1.6 Produksjon av morsmelk	12
2 Tilgang og forbruk av matvarer på engrosnivå	13
2.1 Innledning	13
2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene	13
2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen	15
2.4 Prisutviklingen for matvarer	21
2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer	25
2.5.1 Planteprodukter	25
2.5.2 Husdyrprodukter	38
2.5.3 Spisefett	47
2.5.4 Fisk og sjømat	49
2.5.5 Kaffe	50
2.5.6 Te	51
2.5.7 Krydder	51
2.5.8 Grensehandel	51
2.5.9 Uspesifisert handel	53
2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper	54
2.6.1 Innledning	54
2.6.2 Matvaregruppene	54
2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer	64
2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket, selvforsyning	68
3 Fisk og sjømat	74
3.1 Data om fisk og sjømat	74
3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat	74
4 Produksjon av morsmelk	77
Tillegg 1 Begreper i matforsyningsstatistikken	79

FORORD

Helsedirektoratet jobber for å fremme god helse i hele befolkningen, og å gjøre det enklere å ta sunne valg. Å følge med og vurdere utviklingen i befolkningens kosthold er en viktig del av dette ansvaret.

Et usunt kosthold er blant de viktigste risikofaktorene for sykdom og for tidlig død, både i Norge og i resten av verden. Norge følger opp Verdens helseorganisasjons (WHO) mål om å redusere forekomsten av for tidlig død av kreft, hjerte- og karsykdommer, diabetes type 2 og kols med 25 prosent innen 2025. Dette målet er forlenget til en tredjedels reduksjon innen 2030 i FNs bærekraftsmål.

Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet gir et godt grunnlag for god helse og redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer. Disse anbefalingene er basert på de nordiske ernæringsanbefalingene (NNR), samt rapporten Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer fra Nasjonalt råd for ernæring. I 2019 startet arbeidet med å oppdatere de nordiske ernæringsanbefalingene. Arbeidet ledes av Norge, ved Helsedirektoratet. De nye anbefalingene skal etter planen foreligge i desember 2022.

Tiltakene i nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2023 skal bidra til sunt kosthold og måltidsglede. Det er satt kvantitative mål for endringer i kostholdet.

Denne rapporten bygger på data om forbruk på engrosnivå av matvarer sammenstilt av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO). Tallmaterialet er bearbeidet for Helsedirektoratet av Mads Svennerud, Yujie Qi Wenstøp, Erik Bøe og Lars Johan Rustad, NIBIO og Anne Marte Wetting Johansen, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo. Kapittel 2 og 3 er utarbeidet av Mads Svennerud, Yujie Qi Wenstøp, Erik Bøe og Lars Johan Rustad. Kapittel 4 er utarbeidet av Britt Lande, Helsedirektoratet og Anne Bærug, Folkehelseinstituttet, Enhet for amming. Rapporten er sammenstilt av Britt Lande og Lars Johansson, Helsedirektoratet.

Oslo, januar 2022

Linda Granlund
Divisjonsdirektør

Stein Fredrik Bruland
Avdelingsdirektør

SAMMENDRAG

Rapporten presenterer data for landets matforsyning til og med 2020. Kostholdet i Norge har over tid hatt en positiv utvikling. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, viser tallmaterialet både positive og negative trekk. Covid-19-pandemien har påvirket matforsyningen i 2020.

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. Fra 2010 til 2020 har forbruket av grønnsaker økt, mens forbruket av frukt og bær har gått ned. I 2020 har forbruket av grønnsaker gått noe opp og forbruket av frukt og bær gått noe ned.

Engrosforbruket av sukker gikk ned fra 31 til 24 kilo per person per år i perioden 2010–2019, og gikk opp til 26 kilo i 2020. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i 2019 og 2020, vil forbruket av sukker bli uendret i 2020.

Det samlede forbruket av melk (helvei, lettvei og skummet melk) har gått betydelig ned over tid, men var uendret fra 2019 til 2020. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene. Forbruket av yoghurt har økt.

Forbruket av ost har økt mye over tid, og økte også betydelig i 2020. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned de senere årene, men var uendret fra 2019 til 2020.

Forbruket av smør har økt i perioden 2010–2020. Smørforbruket er ikke endret fra 2019 til 2020. Totalt margarinformbruk har gått mye ned over tid, men økte i 2020.

Forbruket av kjøtt har økt betydelig over tid. I perioden 2015–2019 har både forbruket av kjøtt totalt (inkludert kjøttbiprodukter) og rødt kjøtt gått noe ned. I 2020 gikk totalt kjøttforbruk opp. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i 2019 og 2020, vil forbruket av kjøtt totalt gå ned i 2020.

Forbruket av fisk og sjømat har gått ned over tid. Forbruket er nå lavere enn i 2015, og har forandret seg lite siste år.

Basert på data fra 2018–2019 er det beregnet at kvinner i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år.

I perioden 2010–2020 har fettinnholdet i kosten økt fra 35 til 37 energiprosent. Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde 15 energiprosent i 2020. Dette er vesentlig høyere enn anbefalt.

Kostens innhold av tilsatt sukker har gått ned fra 17 til 12 energiprosent i perioden 2000–2020. Dette er fortsatt høyere enn anbefalt.

Vurdert opp mot Helsedirektoratets kostråd og anbefalinger inneholder kostholdet i Norge for lite grønnsaker, frukt, bær, grove kornvarer og fisk, for mye mettet fett, sukker og salt og for lite kostfiber.

1 UTVIKLING I NORSK KOSTHOLD

Tilgangen på mat her i landet var rikelig og allsidig i 2020. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, mener Helsedirektoratet at tallmaterialet viser både positive og negative trekk. Helsedirektoratet ser det som en svært viktig oppgave å støtte den positive utviklingen i kostholdet. Samtidig er det nødvendig å fortsette arbeidet med å redusere de negative tendensene.

1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå

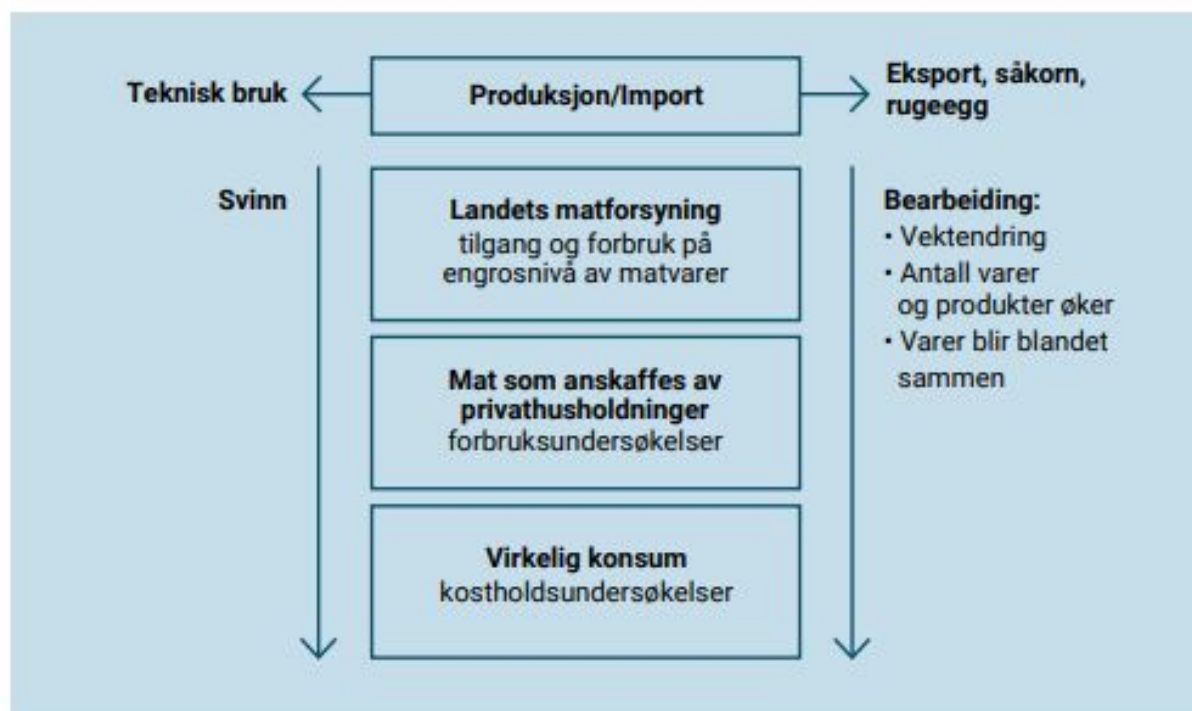
Verken matforsyningsstatistikken, tallene fra SSBs forbruksundersøkelser eller data om omsetning av fisk og sjømat beskriver det virkelige inntaket, dvs. det som blir spist. Det gjør imidlertid de nasjonale kostholdsundersøkelsene som er gjennomført i ulike aldersgrupper og som er omtalt i egne rapporter (se helsedirektoratet.no og fhi.no).

Matforsyningstallene er basert på statistikk over import, eksport, produksjon og omsetning av matvarer. Disse tallene gir informasjon om tilgang og forbruk på engrosnivå av matvarer. De viser matmengden som står til rådighet for hele befolkningen.

For data om matvareforbruk og energi- og næringsstoffinnhold fra SSBs forbruksundersøkelser 1975–2012, se detaljert utgave (fullversjon) av Utviklingen i norsk kosthold 2019 (helsedirektoratet.no).

Matmengden (per person) som registreres i matforsyningsstatistikken vil som regel være høyere enn tilsvarende tall i forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, bl.a. på grunn av svinn i matvarekjeden og fjerning av uspiselige deler (Figur 1).

Figur 1. Matvarenes vei fra produksjon til konsum og hovedkilder til data om norsk kosthold.

1.2 Selvforsyningsgrad og dekningsgrad av mat

I 2020 er andelen norskproduserte matvarer på energibasis (selvforsyningsgrad) 46,5 prosent og dekningsgraden er 87,0 prosent.

1.3 Matvarepriser

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregruppene. De tre matvaregruppene med størst økning i konsumprisindeksen fra 2015 til 2020 var oljer og fett, fisk og sjømat og frukt. Økningen var minst for kaffe, te og kakao samt kjøtt.

1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser

Tabell 1.1 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå¹, kg per innbygger per år. Tallene er avrundet. Se tabell 2.47 for mer detaljerte tall.

	1953-55	1979	1989	1999	2009	2010	2019	2020*
Korn, som mel (inkl. ris)	99	78	80	86	86	86	81	86
Matpoteter	93	63	50	32	21	22	15	21
Bearbeidede poteter	-	11	21	30	31	33	29	29
Grønnsaker	35	46	53	61	68	72	80	81
Frukt og bær	41	76	79	69	90	88	85	83
Kjøtt og kjøttbiprodukt	36	54	53	63	72	71	72	75
Fisk (hel urensset rund vekt)	-	-	-	-	34	34	33	32
Egg	7,4	11	12	11	12	12	14	13
Helmelk	195	160	64	32	20	19	15	15
Lettmelk	-	-	79	73	54	52	38	38
Skummet melk ²	10	26	32	22	29	28	24	25
Yoghurt	-	-	-	6,7	9,2	9,1	10	11
Konserverte melkeprodukter	3,2	15	19	23	31	32	23	26
Fløte, rømme	5,0	6,6	6,9	6,7	6,8	6,9	7,0	7,0
Ost	8,0	12	13	15	17	17	18	21
Smør	3,8	5,4	3,4	3,3	2,9	3,0	3,7	3,7
Margarin	24	15	13	12	9,0	8,6	8,1	8,7
Sukker	40	45	41	44	32	31	24	26

* Foreløpige tall. Det er foretatt en del forandringer i datagrunnlaget siden 1953, se fotnoter tabell 2.47.

1. Grensehandel er ikke inkludert.

2. Omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett.

1.4.1 Kornvarer

Kornforbruket økte betydelig fra 1970 og fram til midten av 2000-tallet, og gikk deretter ned. Fra 2019 til 2020 var det imidlertid en økning på 4,7 kilo per innbygger per år. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i 2019 og 2020, der grensehandelen av mel gikk ned med 3,0 kilo, vil økningen i kornforbruket bli lavere (1,7 kilo per innbygger per år).

Andelen sammalt mel fra norske møller har økt fra ca. 17 prosent i 1999 til ca. 26 prosent i 2020. Ettersom NIBIO ikke har opplysninger om andelen sammalt mel i importerte bearbeidede kornprodukter, er det vanskelig å anslå den samlede andelen sammalt mel av det totale kornforbruket.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grove kornprodukter/fullkorn.

1.4.2 Poteter

Forbruket av matpoteter har gått mye ned siden 1970-årene, mens forbruket av poteter som går til produksjon av bearbeidede poteter har økt. Poteter som går til produksjon av pommes frites, chips, potetmos og øvrige potetprodukter har siden begynnelsen av 2000-tallet utgjort mer enn halvparten av den totale potet-omsetningen på engrosnivå. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av matpoteter øker på bekostning av fete potetprodukter.

1.4.3 Grønnsaker, frukt og bær

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. Fra 2010 til 2020 har engrosforbruket av grønnsaker økt med 12 prosent, mens engrosforbruket av frukt og bær har gått ned med 5 prosent (målt i kilo per innbygger).

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grønnsaker, frukt og bær i befolkningen.

1.4.4 Kjøtt og kjøttvarer

Engrosforbruket av kjøtt totalt har økt betydelig over tid. I perioden 2015–2019 har både forbruket av kjøtt totalt (inkludert kjøttbiprodukter) og rødt kjøtt (svin, storfe/kalv, sau/lam og geit/kje) gått noe ned. Fra 2019 til 2020 gikk totalt kjøttforbruk opp fra 72,3 til 74,6 kilo per innbygger. Dersom man tar hensyn til at grensehandelen av kjøtt samtidig gikk ned fra 4,0 kilo til 0,5 kilo per innbygger ifølge anslag, så har kjøttforbruket gått ned det siste året.

De kjøttslagene det er størst forbruk av, er kjøtt fra svin, fjørfe og storfe/kalv.

Helsedirektoratet arbeider for at man velger magert kjøtt og magre kjøttprodukter, og at forbruket av bearbeidet kjøtt og rødt kjøtt begrenses.

1.4.5 Fisk og sjømat

Omsetningen av fisk og sjømat målt i produktvekt har ligget på 19–22 kilo per innbygger per år i perioden 2003–2020. Omregnet til filetvekt har forbruket ligget på 13–15 kilo og som hel urensset fisk (rund vekt) på 32–37 kilo per innbygger per år. Forbruket av fisk og sjømat er nå lavere enn i 2015, og har forandret seg lite siste år. I 2020 var forbruket regnet som hel urensset fisk eller filetvekt noe lavere enn i 2019. Regnet som produktvekt var det ingen forskjell i forbruket i 2019 og 2020.

Fra 2019 til 2020 økte omsetningen av fisk og sjømat fra grossist til dagligvarehandel betydelig, mens den gikk ned til storhusholdningene, der årsaken i hovedsak skyldes koronapandemien.

Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig. Det vil være en fordel å øke forbruket av fisk framfor kjøtt. Det er derfor ugunstig at konsumprisindeksen har økt betydelig mer for fisk enn for kjøtt de siste ti årene.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av fisk og sjømat øker i befolkningen.

1.4.6 Egg

Fra 2010 til 2020 har forbruket av egg økt fra 11,9 til 13,4 kilo per innbygger per år.

1.4.7 Melk og meieriprodukter

Forbruket av konsummelk (søt/sur helmelk, lettmelk og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Fra 2019 til 2020 er forbruket uendret. Forbruket har gått ned fra 127 til 78 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2020. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene.

Forbruket av ost har økt betydelig over tid, og var 21,0 kilo per innbygger i 2020, noe som innebærer en økning på 2,7 kilo fra 2019. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har hatt en jevn reduksjon fra 2011 til 2020 (7,8 kilo i 2011 og 7,0 kilo i 2019 og 2020). Forbruket av smør, inkludert smør i smørblandet margarin, har økt fra 3,0 kilo til 3,7 kilo per innbygger per år i perioden 2010 til 2020. Forbruket var 3,7 kilo i 2018, 2019 og 2020. Den samlede grensehandelen av meierivarer (melk, ost, fløte rømme, smør mv.) gikk ifølge anslag ned 3,0 kilo fra 2019 til 2020.

Helsedirektoratet anbefaler å la magre meieriprodukter være en del av det daglige kostholdet. Det anbefales å velge meieriprodukter med lite fett, salt og tilsatt sukker, samt begrense bruken av meieriprodukter med mye mettet fett, som helmelk, fløte, fet ost og smør.

1.4.8 Margarin og annet fett

Det totale margarinforbruket har gått mye ned over tid, men økte i 2020. Forbruket har de siste ti årene ligget under 9 kilo per innbygger per år. Margarinforbruket økte med 0,6 kilo per innbygger fra 2019 til 2020. Forbruket av flytende margarin har økt siden 2015.

Helsedirektoratet anbefaler å velge matoljer, flytende margarin og myk margarin fremfor hard margarin og smør.

1.4.9 Sukker

Engrosforbruket av sukker gikk ned fra 43,8 til 23,9 kilo per innbygger per år i perioden 1999 til 2019, og gikk opp 1,9 kg i 2020 til 25,8 kilo per innbygger (ekskl. anslag grensehandel). Grensehandelen av sukker (dvs. sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus) gikk ifølge anslag ned med 1,9 kilo fra 2019 til 2020. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel, vil engrosforbruket av sukker bli uendret i fra 2019 til 2020.

Helsedirektoratet arbeider for reduksjon i forbruket av sukker.

1.4.10 Grensehandel og uspesifisert handel

Nytt fra 2019 var at rapporten inkluderte anslag for grensehandel og handel av uspesifiserte/bearbejdede produkter som ikke inngår ellers i rapporten. Disse beregningene ble gjort bakover i tid (starter i 1999). Grensehandel omfatter anslag for følgende varekategorier: Kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer og sukker i brus (for brus, er det kun vekten av sukkeret som er inkludert). Bortfallet av grensehandelsvolumer i 2020 har bl.a. ført til økt norsk produksjon og økt ordinær import for flere varekategorier, noe som igjen vil slå ut som økt forbruk i tabellene for engrosforbruk. Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruket av de enkelte matvaregruppene. For å få et totalbilde av de ulike varekategoriene, bør man derfor også se på grensehandelstallene (tabell 2.44). Anslag over grensehandel med disse varene er beregnet til totalt 12,6 kilo per innbygger i 1999, 13,5 kilo per innbygger i 2019, mens den er 1,6 kilo i 2020. Den store nedgangen i grensehandel skyldes reiserestriksjoner knyttet til koronapandemien.

Netto uspesifisert handel (import - eksport) er anslått til 1,7 kilo per innbygger i 1999, 9,2 kilo i 2019 og 9,5 kilo i 2020. Gruppen omfatter bl.a. varegruppen supper/sauser og tilberedte næringsmidler som til sammen står for over 60 prosent av den uspesifiserte handelen i 2020.

1.5 Kostens næringsinnhold

Matforsyningsstatistikken gir grunnlag for å beregne kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå.

1.5.1 Fett

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-tallet gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34–35 prosent av energiinnholdet (energiprosent), men det har siden økt. Fra 2015 har fettinnholdet ligget mellom 37 og 38 energiprosent. Det anbefales at kostens fettinnhold ligger mellom 25–40 energiprosent.

De største kildene til fett er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett.

Det anbefales at under 10 prosent av kostens energiinnhold kommer fra mettede fettsyrer, og at innholdet av transfettsyrer begrenses til under 1 energiprosent. Flerumettede fettsyrer bør bidra med mellom 5–10 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990, men har siden økt igjen. Siden 2015 har innholdet av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent.

Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005.

Oppsummert er kostens innhold av mettede fettsyrer fortsatt vesentlig høyere enn anbefalt. Innholdet av transfettsyrer har minket til anbefalt nivå. Innholdet av flerumettet fett er innenfor anbefalt nivå, men kan økes ytterligere. Melk og meieriprodukter og kjøtt og kjøttprodukter er de største kildene til mettede fettsyrer.

1.5.2 Protein

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. Det anbefales at proteininnholdet i kosten ligger mellom 10–20 energiprosent.

1.5.3 Karbohydrat

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50–52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2020 har kostens karbohydratinnhold gått ned fra 48 til 46 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden. Det anbefales at det totale karbohydratinnholdet ligger mellom 45–60 energiprosent.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte fra 15 til 17 energiprosent i perioden 1980–2000, men har siden gått betydelig ned. Tilsatt sukker utgjorde 11 energiprosent i 2019 og 12 energiprosent i 2020. Dette er høyere enn det anbefalte nivået som er under 10 energiprosent. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i næringsberegningen, vil tilsatt sukker utgjøre 12 energiprosent både i 2019 og 2020.

1.5.4 Kostfiber

Kostens innhold av kostfiber har økt fra 24 til 26 gram per person per dag i perioden 2000 til 2015, og til 28 gram per person i 2020. Dette tilsvarer 2,4 gram kostfiber per MJ i 2020, og er lavere enn anbefalt nivå på 3 gram per MJ.

1.6 Produksjon av morsmelk

Det er beregnet at kvinner i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år. Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018–19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3).

Helsedirektoratet arbeider for at flere barn skal fullammes og ammes som anbefalt.

2 TILGANG OG FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ

2.1 Innledning

Beregningene over forbruk gjelder så langt ikke annet er nevnt «engrosnivå», dvs. de matvarekvanta som tilføres markedet fra produsent til første ledd på mottakersiden. Både importerte matvarer og produsentenes forbruk av egenproduserte matvarer er inkludert. Den betegnelsen som nyttes her, «forbruk» (engrosnivå), skiller seg både fra forbruk på detaljnivå/husholdningsnivå og virkelig konsum. En oversikt over de begreper og definisjoner som nyttes i rapporten er gitt i tillegg 1. Datakilder og beregningsprinsipper er beskrevet nærmere i publikasjonen «Engrosforbruk av matvarer. Oversikt over datakilder og beregningsmåter for norsk matforsyningsstatistikk» (Rapport D-010-90, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, 1990). Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider «totalkalkylen», der Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er sekretariat. Totalkalkylen, SSB, Norges sjømatråd og ulike markedsaktører er de viktigste kildene for utarbeidelsen av denne rapporten.

2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene

Kvaliteten på data som rapporteres til NIBIO varierer fra år til år og mellom ulike matvaregrupper. Derfor gjennomføres det årlige revisjoner av data som innrapporteres. Revisjoner har vist at oppgavene for kjøtt, korn/mel, sukker, sukkervarer, erter, nøtter og kakao kan anses som relativt sikre. Når det gjelder meieriprodukter, har disse historisk sett vist seg å være gode, men for enkelte år har det forekommet mangelfulle og feilaktige innrapporteringer (dette har blitt korrigert fortløpende). For margarin, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det noe større usikkerhet, noe som innebærer at det kan forekomme justeringer i endelige tall. Statistikken for fisk er usikker og er basert på grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerte anslag for reeksport, mens tidligere var tallene basert på panelundersøkelse, kombinert med grossistomsetning og utenrikshandelsstatistikk med korrigerte anslag for reeksport.

2.2.1 Datagrunnlag

Beregningene av engrosforbruket er basert på oppgavene i jordbrukets totalregnskap (Totalkalkylen), som omfatter norsk produksjon av jordbruksprodukter. De siste dataene som ble utarbeidet ble ferdigstilt våren 2021. Totalkalkylen bygger bl.a. på oppgaver fra SSB, Landbruksdirektoratet og en rekke aktører/organisasjonene i jordbruket (Nortura, Tine, Felleskjøpet m.m.).

Videre bygger beregningene av engrosforbruk på SSBs utenrikshandelsstatistikk (import og eksport). For enkelte varenummer i utenrikshandelsstatistikken er anvendelsen av det som importeres/eksporteres usikker (f.eks. hvor stor andel av importert soya som anvendes til henholdsvis mat og fôr). Det jobbes kontinuerlig med å identifisere hva som skal inkluderes i forbruksberegningene. I 2020 ble det inkludert en ny samlegruppe av matvarer som omfatter supper, sauser, fettemulsjoner/soyaprodukter, sukkerfrie pastiller, bakegjær og barnemat. Import og

eksport av disse varene har tidligere ikke vært inkludert i beregning av engrosforbruket.

Grensehandel av mat (dvs. det som ikke registreres av SSBs utenrikshandelsstatistikk) har tidligere ikke inngått i engrosforbruket. For kjøtt har man tidligere år anslått grensehandelen i avsnittet om kjøtt. Grensehandel av kjøtt har imidlertid ikke inngått i samletabeller eller i beregning knyttet til engrosforbruk, selvforsyningsgrad eller dekningsgrad. F.o.m. 2020-rapporten inkluderte NIBIO anslag for grensehandel av kjøtt, meieri, korn/mel, sjokolade, sukkervarer samt sukker fra sukkerholdig brus. Anslagene for grensehandel er angitt i eget avsnitt, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de enkelte varegruppene. Anslaget for grensehandel er per i dag usikre tall, som bygger på en rekke ulike forutsetninger, men NIBIO har likevel valgt å inkludere anslagene i samletabeller, selvforsyningsgrad- og dekningsgradsberegninger tilbake til 1999.

Koronapandemien har skapt endringer i matforsyningen. Stengte grenser har ført til kraftig reduksjon av grensehandel. Dette har igjen ført til økt ordinær import og økt nasjonal produksjon av en rekke varer.

For korn og de fleste husdyrprodukter har en registrerte tall for produksjonen, mens for de fleste planteproduktene er oppgavene noe mer usikre, da de i stor grad bygger på areal- og utvalgsundersøkelser.

Margarinforbruket bygger på oppgaver innhentet fra margarinprodusentene Pals, Mills, Idun, Fjordland/Tine, samt handelsstatistikk fra SSB. Det planlegges en nærmere gjennomgang av disse tallene, da det foreligger en mistanke om at deler av datamaterialet kan vært dobbelttelt, noe som igjen kan overvurdere beregningen av det totale forbruket av margarin. Dette omfatter i så fall råvarer som produsenter benytter i margarinproduksjonen, som importeres under kapittel 15.17 i tolltariffen.

Beregningene for fisk og sjømat har de siste 20 årene vært basert på GfK-data som NIBIO har fått av Norges sjømatråd og som var basert på en panelundersøkelse. Data fra Flesland markedsinformasjoner om forbruk i storhusholdninger ble lagt til. NIBIO har benyttet disse resultatene til å anslå engrosforbruket av fisk og sjømat. 2019 var det siste året der GfK-data ble anvendt. I 2019 ble det utarbeidet en ny metode for å beregne engrosforbruket av fisk og sjømat, der NIBIO benytter tall fra Flesland Markedsinformasjoner som angir grossistomsetning av fisk og sjømat til dagligvare og storhusholdning, målt som produktvekt. Videre foretar Flesland Markedsinformasjoner beregning av filetvekt og rund vekt, der de anvender de samme omregningsvektene som har vært anvendt på GfK-tallene tidligere. Den nye metoden inkluderer korreksjoner av tall tilbake til 2003.

Produksjonen av de ulike jordbruksprodukter er i denne rapporten vanligvis oppgitt for årene 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2009, 2019 samt de to siste årene (2020 og 2021). I 1959, 1969, 1979 osv. var det fullstendig landbrukstelling.

Endringer i datagrunnlaget og beregningsmåte kommenteres løpende, der de viktigste revisjoner også er omtalt i tillegg 1.

Følgende standardbetegnelser er brukt i alle tabeller:

Oppgaver mangler	..
Null	—
Mindre enn 0,5/0,05	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (prognose)	**

2.2.2 Prognoser for 2021

Produksjonsprognosene for jordbruksvarene bygger bl.a. på forutsetninger om normalårsavlinger, utviklingen i dyretallet, førtilgangen og bestemmelser som følger av siste jordbruksoppgjør. For en del varer er produksjonsprognosene satt opp på grunnlag av utviklingen de siste årene.

En del av anslagene er gjort i samråd med markedsaktører og produsentorganisasjonene. For matvaregrupper som erter, nøtter, kakao, grønnsaker, frukt, bær, konserverte melkeprodukter og annet fett, utarbeider NIBIO egne prognoser.

På grunn av koronapandemien er prognoser og anslag for budsjettåret (2021) mer usikre enn normalt.

2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen

2.3.1 Planteprodukter

2.3.1.1 Jordbruksareal og vekstforhold

Ifølge foreløpige tall fra SSB var arealet av fulldyrket jord i drift i 2020 ca. 8,1 mill. dekar (daa) inkl. arealet i villahager. Det var en økning på 34 000 daa fra året før.

Begge vekstsesongene 2019 og 2020 ble samlet sett gode med avlinger noe over normalårsnivå. Det er regnet med at den samlede planteproduksjonen i jordbruket disse to årene ble henholdsvis 110 og 109 prosent av et normalår. Med forutsetning om normalårsavlinger er det regnet med at den samlede planteproduksjonen i jordbruket blir 11 prosent lavere i 2021 enn den var i 2020.

2.3.1.2 Korn og oljevekster

Det totale kornarealet gikk noe opp fra 2019 til 2020. For korn i alt lå avlingene i gjennomsnitt 9 prosent over normalårsnivå i 2020. Havre og bygg hadde avlinger henholdsvis 17 og 10 prosent over normalårsnivå. Rug- og rughveteavlingene er beregnet til 9 prosent over normalårsnivå. Hveteavlingene er beregnet til å ha vært på normalårsnivå.

Kornproduksjonen var i 2019 på 1 353 mill. kg. Dette er ca. 575 mill. kg mer enn i det unormale tørkeåret 2018, som hadde den laveste kornproduksjonen siden 1976. Produksjonen av mathvete og mathavre ble da relativt liten, slik den også ble i 2017. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet økte produksjonen av mathvete fra ca. 84 400 tonn i 2018 til ca. 205 800 tonn i 2019, en økning på ca. 144 prosent. Den relativt lave matkornproduksjonen både i 2017 og 2018

medførte at det måtte importeres mye matkorn påfølgende år. Også i år med god tilgang og god kvalitet, er møllene avhengig av å importere visse kvaliteter for å oppnå god bakekvalitet. Ifølge Landbruksdirektoratet brukte møllene derfor ca. 67 prosent norsk matkorn i 2015, i 2016 ca. 57 prosent, i 2017 ca. 65 prosent, i 2018 bare ca. 36 prosent, i 2019 ca. 39 prosent og i 2020 ca. 59 prosent. Grunnen til økningen i norskandelen fra 2016 til 2017 var at det i sesongen 2016-2017 ble produsert mye norsk mathvete av god kvalitet. Dette ga melmøllene mulighet til å bruke en større andel norsk hvete i melet i 2017 enn i 2016, ettersom mesteparten av kornet som ble brukt i 2017, var høstet i 2016. Den lave norskandelen i 2018 og 2019 skyldes tilsvarende i hovedsak de lave matkornavlingene i 2017 og 2018.

Det meste av norsk mel lages av hvete. Ifølge markeds- og målprisrapporter fra Landbruksdirektoratet var ca. 82 prosent av matkornet som ble brukt i Norge i 2019 og 2020, hvete. Av mathveten var ca. 62 prosent norsk i 2015, ca. 50 prosent i 2016, ca. 61 prosent i 2017, bare ca. 30 prosent i 2018, ca. 41 prosent i 2019 og foreløpig beregnet til ca. 62 prosent i 2020. Nest etter hvete var ca. 12 prosent av matkornet som ble brukt i 2020, havre, som det hovedsakelig lages havregryn av. Andelen norskprodusert mathavre var ca. 34 prosent i 2019 og ca. 38 prosent i 2020.

Kornproduksjonen var i 2020 på 1 335 mill. kg. Dette er ca. 18 mill. kg mindre enn i 2019 (jf. tabell 2.1). Matkornarealet (hvete, rug og rughvete) gikk ned med 153 900 daa fra 2019 til 2020, og var i 2020 på 742 700 daa. Ifølge prognoser fra Landbruksdirektoratet vil hvetearealet og matkornarealet totalt gå noe opp igjen i 2021. Arealanslaget er satt til 870 000 daa. Med normalårsavlinger vil produksjonen av hvete i 2021 bli noe større enn den registrerte produksjonen i 2020.

Tabell 2.1 PRODUKSJON AV KORN OG OLJEVEKSTER

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Korn: Areal i alt, 1000 dekar	2182	2447	3200	3469	3282	2753	2809	2800
Herav hvete og rug ¹ , 1000 dekar	103	52	187	387	530	897	743	870
Bruttoproduksjon, mill. kg	448	642	1104	1150	1218	1353	1335	1221
Herav hvete og rug, mill. kg ²	22	15	72	145	235	507	369	419
Oljevekster ³ : Areal, 1000 dekar	..	79	53	61	64	34	30	40
Salgsproduksjon av oljevekster, mill. kg	0	9	8	9	10	16	15	18

Kilde: SSB og Landbruksdirektoratet

1. Inklusive rughvete fra 2002.

2. Ny avlingsstatistikk fra 1976.

3. Brukes kun til før.

2.3.1.3 Poteter

Potetarealet var i 2020 på 116 900 daa. Dette var en reduksjon på 2 000 daa fra 2019, jf. tabell 2.2. Det forventes at potetarealet vil være tilnærmet uendret fra 2020 til 2021. Potetavlingene er beregnet til over normalårsnivå både i 2019 og 2020. Sammenlignet med 1989 var potetarealet i 2020 ca. 43 prosent mindre, avlingsnivået ca. 30 prosent høyere og bruttoproduksjonen ca. 26 prosent mindre.

Engrossalget av norskproduserte matpoteter (klasse 1) i 2020 var bare ca. 40 prosent av salget i 1989. Samtidig har engrossalget av norske matpoteter brukt til mos, pommes frites m.m. økt med over 70 prosent fra 1989 til 2020. I tillegg blir det brukt et relativt lite og mer stabilt kvantum norske poteter til potetmel og sprit. Det totale engrosforbruket av poteter per innbygger her i landet har gått ned med i underkant av 30 prosent fra 1989 til 2020. Forbruk og nettoimport av poteter er nærmere omtalt i kapittel 2.5.1.2.

Tabell 2.2 PRODUKSJON AV POTETER¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Produksjon: Areal, 1000 dekar	552	346	248	204	151	119	117	117
Avling, kg pr. dekar	1791	2037	2028	2424	2561	2843	3151	2960
Avling, prosent av normalår	94	99	91	101	104	101	111	100
Bruttoproduksjon, mill. kg	989	705	503	494	386	338	368	346
Balanse, mill. kg ²	99	70	43	49	39	34	36	34
Nettoproduksjon, mill. kg	890	635	460	445	347	304	332	312

1. Tallene for 1959–79 er ikke sammenlignbare med tallene for de etterfølgende år, pga. omlegging av beregningene.

2. Differanse mellom bruttoproduksjon og nettoproduksjon, inkluderer også lagringssvinn (nettoproduksjon er lik summen av kjente anvendelser).

2.3.1.4 Grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 2.3 viser bl.a. utviklingen i grønnsakareal og produksjon. Arealet har vært relativt stabilt de seneste årene, men varierer noe fra år til år. Avlingene varierer årlig i mye større grad enn arealet. Den totale grønnsakproduksjonen i 2020 er foreløpig beregnet til 212,8 mill. kg (jf. tabell 2.3). Under forutsetning av normalårsavlinger er produksjonen i 2021 beregnet til 198,8 mill. kg.

Tabell 2.3 GRØNNSAKAREAL OG BRUTTO GRØNNSAKPRODUKSJON

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Areal, 1000 dekar ¹	43,3	48,7	47,7	49,6	59,4	85,0	..	..
Samlet produksjon, mill. kg ² Herav:	156,3	167,1	172,0	195,5	191,7	199,1	212,8	198,8
Blomkål	..	6,6	8,9	8,8	8,4	7,5	7,4	7,5
Brokkoli ³					2,0	4,2	4,6	4,4
Hvitkål	59,3	41,9	37,7	29,1	22,9	15,0	17,3	15,3
Rødkål ³					1,4	1,6	2,3	1,8
Rosenkål ³					1,4	1,4	1,1	1,4
Gulrot	37,9	51,2	43,0	44,6	46,9	48,6	54,9	48,8
Rødbeter ³					2,2	2,8	3,8	3,5
Purre	2,3	2,7	3,1	3,7	2,2	2,7	2,8	2,9
Løk	3,4	5,2	10,7	22,3	18,5	28,5	26,4	24,6
Erter ⁴	1,2	3,0	3,2	4,1	4,4	4,1	4,4	3,5
Matkålrot ⁵	16,8	17,5	22,5	15,7	17,7	9,9	10,6	10,3
Salatvekster ⁶	0,1	0,6	2,1	15,7	15,9	26,9	27,2	27,4
Tomater	8,8	8,5	8,2	8,7	9,9	11,3	12,7	12,3
Agurker, inkl. friland	3,6	6,6	8,9	10,3	11,2	18,5	20,6	18,9
Øvrige vekster og kjøkkenhager	22,9	23,3	23,7	32,5	26,8	16,0	16,5	16,2

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Areal til salgsproduksjon, ekskl. uspesifiserte vekster, kjøkkenhager på gårdsbruk og villahager. Det er brudd i serien f.o.m. 1999.
2. Inklusive produksjon i kjøkkenhager.
3. Inngår i gruppen "Øvrige vekster" før 1999.
4. Ekskl. erter til modning.
5. Produksjon til salg og hjemmeforbruk.
6. Inkl. kinakål og rapidsalat (fra 1988).

Frukt og bær

I 2003 valgte NIBIO å utelate beregningen som omfatter villahager på grunn av usikkerhet i tallmaterialet. Den nye tallserien ble justert tilbake til 1999. Dette gjør relativt store utslag i tabell 2.4 siden om lag 50 prosent (for frukt) og 30 prosent (for bær) av den tidligere beregnede bruttoproduksjonen var knyttet til villahageproduksjon, jf. også kap. 2.5.1.3.

Total fruktproduksjon i 2020 er beregnet til 14,5 mill. kg mot 20,0 mill. kg i 2019 (jf. tabell 2.4). For 2021 har en lagt normalårsavlinger til grunn for produksjonsanslaget. Dette gir 17,6 mill. kg.

Den totale bærproduksjonen i 2020 er beregnet til 9,6 mill. kg mot 12,5 mill. kg i 2019 (jf. tabell 2.4). Produksjonen i 2021 er ut fra forventede normalårsavlinger anslått til 9,2 mill. kg.

Tabell 2.4 PRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Frukt: Samlet produksjon, mill. kg	98,2	86,8	63,0	78,8	15,9	20,0	14,5	17,6
Herav: Sommerepler ²	14,5	12,2	12,3	12,5	11,9	16,5	12,7	14,7
Vinterepler ²	50,2	41,5	27,6	42,9				
Pærer	8,6	11,7	5,0	3,9	1,3	0,4	0,5	0,4
Plommer	20,2	16,9	12,7	13,6	1,5	2,5	0,7	1,7
Moreller og kirsebær	4,7	4,5	5,4	5,9	1,2	0,7	0,7	0,7
Bær: Samlet produksjon, mill. kg	29,0	32,5	41,6	32,1	14,5	12,5	9,6	9,2
Herav: Jordbær	4,5	10,8	17,9	14,5	10,1	9,2	6,8	6,0
Bringebær	1,9	2,4	3,0	4,2	2,1	2,4	2,0	2,4
Solbær	6,3	6,5	8,2	6,9	1,2	0,6	0,6	0,6
Stikkelsbær ³	5,0	3,5	3,1	1,4	0,2	0,2	0,2	0,2
Rips ³	11,3	9,3	9,4	5,1	0,9			

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Nye serier f.o.m. 1999.

2. Sommer- og vinterepler er slått sammen f.o.m. 1999.

3. Ny serie beregnet som "Andre bær" f.o.m. 2002.

2.3.2 Husdyrprodukter

2.3.2.1 Kumelk

Fra 2019 til 2020 ble det registrert en økning i nettoproduksjonen av melk på 5 mill. liter (jf. tabell 2.5). Meierileveransen inkl. melk til produksjon av gardssmør var i 2020 på 1500 mill. liter. Meierileveransen gikk opp med 17 mill. liter fra 2019 til 2020. Prognosen for 2021 viser en økning i meierileveransen til 1536 mill. liter.

Tabell 2.5 UTVIKLINGEN I ANTALL KYR OG MELKEPRODUKSJONEN

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Antall kyr per 01.01. 1000 stk. ¹	597	437	373	350	353	307	303	312
Nettoproduksjon av melk, mill. liter	1492	1679	1811	1940	1790	1572	1577	1622
Melk til oppfôring, mill. liter	75	42	29	87	134	88	76	84
Hjemmeforbruk/ direkte salg, mill. liter ²	228	109	40	18	7	1	1	1
Meierileveranse av melk, mill. liter ³	1189	1528	1742	1835	1648	1483	1500	1536

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Serien justert f.o.m. 1987 på grunnlag av Landbrukstellingen 1989. Inkludert ammekyr.

2. Inkl. melk til produksjon av gardssmør til og med 1994.

3. Inkl. melk til produksjon av gardssmør fra og med 1995.

2.3.2.2 Geitemelk

Tabell 2.6 viser produksjonen av geitemelk. Meierileveransen av geitemelk var 19,8 mill. liter i 2019 og 19,8 mill. liter i 2020. I 2021 er det forventet at meierileveransen vil bli 19,9 mill. liter.

Tabell 2.6 GEITEMELKPRODUKSJONEN, mill. liter

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Nettoproduksjon	20,6	26,5	23,2	27,0	22,0	21,4	21,2	21,3
Meierileveranse	17,8	25,1	22,2	25,7	21,5	19,8	19,8	19,9

2.3.2.3 Kjøtt og egg

Samlet kjøttproduksjon fra husdyr var 353,0 mill. kg i 2019 og 350,4 mill. kg i 2020. Produksjonen av kjøtt fra storfe (inkl. kalv) gikk ned med 1,7 mill. kg og svinekjøtt gikk ned med 0,6 mill. kg. Produksjonen av kjøtt fra sau/lam gikk opp med 0,3 mill. kg og fjørfekjøtt gikk opp med 0,2 mill. kg. De andre produksjonene viste bare mindre endringer (jf. tabell 2.7).

For 2021 er samlet kjøttproduksjon fra husdyr anslått til 359,8 mill. kg (jf. tabell 2.7). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2021. Nyere prognoser for 2021 som er utarbeidet i mai-juni 2021, men som ikke er vist i tabellene i denne rapporten, viser en økning i produksjonen av svinekjøtt og tilnærmet uendret produksjon av storfe kjøtt (inkl. kalv) og kjøtt fra sau/lam sammenlignet med prognosene i februar-mars.

Produksjonen av egg var på litt over 73 mill. kg både i 2019 og 2020. Prognosen for 2021 er på samme nivå.

Tabell 2.7 SUM SALGSPRODUKSJON OG HJEMMEFORBRUK AV KJØTT OG EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Storfe	41,1	52,1	69,6	74,0	94,1	85,2	83,8	84,4
Kalv	7,5	6,6	1,9	1,4	1,5	1,8	1,5	1,4
Sau og lam	14,9	17,3	19,0	23,1	22,9	24,4	24,7	24,7
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Hest	2,2	1,9	0,8	0,8	0,6	0,0	0,0	0,0
Fjørfe	2,9	5,2	9,8	20,0	36,5	106,8	107,0	116,1
Tamrein, hjort ¹ og kaniner	1,8	1,6	1,8	2,9	1,9	2,1	1,4	1,7
Svinekjøtt ²	48,2	65,6	78,9	84,1	109,3	132,3	131,7	131,2
Kjøtt i alt	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	353,0	350,4	359,8
Egg	31,7	38,0	44,9	51,9	47,7	73,5	73,1	73,5

Kilde: NIBIO

1. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

2. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

2.3.2.4 Energiinnhold i husdyrprodukter

Energiinnholdet i den samlede husdyrproduksjonen i 2020 er foreløpig beregnet til 7 773 TJ (terajoule), jf. tabell 2.8. Energiinnholdet i husdyrproduktene gikk ned med 0,1 prosent fra 2019 til 2020. De største endringene var nedgangen for storfekjøtt og svinekjøtt og økningen for kumelk, jf. tabell 2.5 og tabell 2.7. For 2021 er det forventet at samlet energiinnhold vil gå opp sammenlignet med 2020.

I tillegg til energien i total husdyrproduksjon i tabell 2.8 blir det også felt vilt til innenlands forbruk som tilsvarer en energimengde på 35-40 TJ.

Tabell 2.8 HUSDYRPRODUKSJONEN BEREGNET I TJ (terajoule)¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2019	2020*	2021**
Kumelk ²	4444	5000	5393	5637	5201	4568	4582	4713
Geitemelk	63	79	69	68	56	54	53	54
Kjøtt ^{2, 3}	999	1483	1543	1714	2187	2714	2697	2737
Egg	191	229	271	312	287	442	440	442
Sum	5697	6791	7276	7732	7730	7778	7773	7946
Relative tall	100	119	128	136	136	137	136	139

Kilde: Beregnet på grunnlag av materiale fra NIBIO

1. TJ = 10^{12} J (jf. Tillegg 1).

2. For melk og svinekjøtt er omregningsfaktorene endret i samsvar med endringene i fettinnholdet i disse produkter.

3. Svinekjøtt er regnet uten hode og labb f.o.m. 2002, tidligere år med hode og labb.

2.4 Prisutviklingen for matvarer

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Det er særlig den relative prisutvikling mellom de enkelte matvarer og mellom matvarer og andre varer som påvirker matvareforbruket. Prisene påvirkes av jordbruksavtalene og importvernet. De påvirkes også av avgifter, og tidligere av subsidier og momskompensasjon.

2.4.1 Jordbruksavtalen og importvern

Hovedsiktemålene med jordbruksavtalen og importvernet er blant annet å gi de innenlandske matvareprodusentene, dvs. jordbrukerne og foredlingsindustrien, rimelige og stabile inntektsvilkår, og å sikre forbrukerne rimelige og stabile matvareforsyninger av god kvalitet. Dette innebærer at det med nåværende importregime er forutsatt en viss konkurranse fra importerte matvarer.

Importvernet og jordbruksavtalen henger delvis sammen. Dette skyldes at importvernet er utformet slik at jordbruksavtalens priser normalt skal kunne tas ut. Importvernet sto praktisk talt uendret fra 1961 til 1995, da det ble lagt om fra kvantitativt til tollbasert vern. Dette har så langt ikke hatt noen vesentlig virkning på prisene i Norge. Årsaken er at tollsatsene i det nye importvernet er høye i den del av året da det er norsk produksjon på markedet. I praksis fungerer derfor det nye vernet nesten som det tidligere. For å styrke importvernet er det de siste årene gjort noen endringer for visse landbruksvarer. Tollvernet ble lagt om fra kronetoll til prosenttoll for drikkemelk og fløte fra 1. januar 2011 og for faste oster, biff/filet av storfe og hele/halve lam fra 1. januar 2013. Begrunnelsen har vært å legge til rette for økt norsk matproduksjon ved at produsentene kan ta ut høyere priser i markedet på norskprodusert mat.

Tabell 2.9 viser utviklingen i jordbruksavtalepriser fra 2015 til 2021. I 1993 ble jordbrukspolitikken revidert med sikte på et mer robust jordbruk. Ett av virkemidlene var at prisene skulle reduseres i retning av prisnivået i omkringliggende land. Ved jordbruksoppgjørene i 1994-1996 ble avtaleprisene satt relativt mest ned for korn og de kraftfôrkrevende husdyrproduktene svine- og fjørfekjøtt. Ved jordbruksoppgjørene etter 1996 er avtaleprisene endret i ulik grad fra år til år, jf. delvis tabell 2.9.

Denne sterkere prisreduksjon på de kraftfôrkrevende husdyrproduktene førte til en betydelig økning av forbruket og produksjonen av fjørfe- og svinekjøtt. Samtidig økte også forbruket av de andre kjøttslagene. Siden svineslakt har et høyt fettinnhold, økte derfor den samlede tilførsel av fett til markedet fra husdyrproduksjonen selv om fett-tilførselen fra melk ble redusert grunnet reduksjonen av produksjonsnivået.

Tabell 2.9 PRISER FRA FØRSTEHÅNDSOMSETNINGSLEDD TIL GROSSIST/-DETALJIST SOM FØLGE AV JORDBRUKSOPPGJØRENE. MÅLPRISER GJELDENE FRA 1. JULI

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Melk, målpris for uforedlet melk på råvarenivå ¹ , kr/l	5,28	5,38	5,41	5,44	5,47	5,47	5,55
Kjøtt, kr/kg ²							
Storfe ³	57,00 ⁸ 57,50 ⁹	58,70 ⁸ 59,20 ⁹	60,00 ⁸ 60,00 ⁹	60,50 ⁸ 60,30 ⁹	60,50 ⁸ 60,50 ⁹	61,20 ⁸ 62,80 ⁹	64,30 ⁸ 66,30 ⁹
Sau/lam ⁴	70,50 ⁸ 70,50 ⁹	69,60 ⁸ 67,60 ⁹	64,60 ⁸ 64,60 ⁹	64,60 ⁸ 64,60 ⁹	64,60 ⁸ 66,10 ⁹	66,10 ⁸ 66,40 ⁹	66,90 ⁸ 69,40 ⁹
Svin ⁵	32,34	32,43	32,43	32,43	32,43	33,89	35,50 ⁹
Fjørfe ⁶	30,24	29,46	26,81	26,55	26,91	27,70	28,79
Egg ⁷ , kr/kg	18,80 ⁸ 18,40 ⁹	18,40 ⁸ 18,60 ⁹	18,80 ⁸ 19,20 ⁹	19,35 ⁸ 19,25 ⁹	19,15 ⁸ 19,40 ⁹	19,50 ⁸ 20,30 ⁹	20,30 ⁸ 20,70 ⁹
Korn, mathvete, kr/kg	3,08	3,17	3,26	3,36	3,50	3,67	3,80
Grønnsaker og frukt, gjennomsnittlig målprisendring i prosent fra foregående avtaleår	+ 2,2	+ 2,5	+ 2,2	+ 3,0	+ 3,7	+ 2,0	+ 2,8

1. Ny markedsordning for melk fra 1. januar 2004 med bl.a. innføring av én målpris for uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2. Uttatt engrospris fra slakteri for helt slakt.

3. Målpris for storfe kjøtt ble avviklet fra 1. juli 2009 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

4. Målpris for lam ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

5. Målpris for svin kjøtt ble avviklet fra 1. juli 2021 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

6. Endret fra å være målpris til å være referansepris fra 1. januar 2007.

7. Målpris for egg ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

8. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 1.halvår.

9. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 2.halvår.

Prisendringene i tabell 2.9 viser hvilke muligheter eller rammer som jordbruket har vært gitt når det gjelder prisuttak i markedet. En bør være oppmerksom på at de faktiske prisene har ligget til dels betydelig under det prisnivået som jordbruksavtalen har gitt anledning til å ta ut.

Prisene på konsummelk var tidligere differensiert i jordbruksavtalen. Prisen på skummet- og lettmelk var satt til dels betydelig lavere enn på helmelk. Det var blant annet ernæringsmessige hensyn som lå til grunn for differensieringen, og den kunne gjøres uten å komme i konflikt med de landbrukspolitiske mål. Senere er det gjort flere endringer i avtaleprisbestemmelsen og markedsordningen for melk, den siste gjeldende fra 1. januar 2004. Nå fastsettes det én målpris (avtalepris) for representantvaren uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2.4.2 Særavgifter

Siktemålet med avgifter har først og fremst vært å skaffe inntekter til statskassen. Det har vært innkrevd særavgifter blant annet på sjokolade- og sukkervarer mv. (innført i 1922), sukker til forbruker (innført i 1981) og alkoholfrie drikkevarer mv. (innført for kullsyreholdige, alkoholfrie drikkevarer i 1924 og for kullsyrefrie alkoholfrie i 1987, samlet i ett avgiftsvedtak f.o.m. 1. januar 2001). Avgiften på alkoholfrie drikkevarer (t.o.m. 0,7 volumprosent alkohol) omfattet i utgangspunktet drikkevarer som var tilsatt sukker eller søtstoff. Melkeprodukter som kun var tilsatt mindre mengde sukker (t.o.m. 15 g sukker per liter), var unntatt fra avgiften. Tabell 2.10 viser de fastsatte satsene for noen år bakover.

Fra 1. januar 2009 ble avgiftssatsen på reint sukker og på sjokolade- og sukkervarer mv. prisjustert med henholdsvis 3,1 og 3,0 prosent. Avgiftssatsen på alkoholfrie drikkevarer mv. ble imidlertid satt opp med 61,3 prosent, en avgiftsøkning utover normal prisstigning på vel 55 prosent. Dette ble gjort for å øke prisforskjellen mellom sukret/søtet drikke (som omfattes av avgiften) og andre alkoholfrie drikkevarer (som ikke omfattes av avgiften). Begrunnelsen var at økt pris på sukkerholdig og søtet drikke kunne bidra til å redusere overforbruk av sukker og å påvirke kostholdsvanene og befolkningens helse.

Både i 2015, 2016 og 2017 ble avgiftssatsene på reint sukker, på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer mv. økt prosentvis for å ta hensyn til forventet prisstigning. Fra 1. januar 2018 ble avgiftssatsen på reint sukker prisjustert med 1,5 prosent, mens avgiftssatsene på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer ble satt opp med henholdsvis 82,9 og 42,2 prosent. Fra 1. januar 2019 ble avgiftssatsene på reint sukker og på alkoholfrie drikkevarer prisjustert med 1,5 prosent. Fra samme dato ble avgiftssatsen på sjokolade- og sukkervarer mv. redusert med 43,6 prosent. Reduksjonen var en reversering av økningen fra 1. januar 2018 til prisjustert nivå for 2017 og ble begrunnet med at denne avgiften per i dag ikke er godt nok utformet. I november 2018 satte regjeringen ned et utvalg som skulle gjennomføre en helhetlig vurdering av både særavgiften på sjokolade- og sukkervarer og særavgiften på alkoholfrie drikkevarer. Utvalgets hovedoppgave var å vurdere om avgiftene i større grad enn i dag kan og bør utformes slik at de tar hensyn til helse- og ernæringsmessige formål. Utvalget overleverte sin rapport til regjeringen i april 2019. Fra 1. januar 2020 ble alle de tre avgiftssatsene oppjustert med 1,9 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst. I revidert nasjonalbudsjett 2020 ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer redusert til prisjustert 2017-nivå med virkning fra 1. juli 2020. Fra 1. januar 2021 ble avgiftssatsen på sukker oppjustert med 3,5 prosent for å ta hensyn til forventet prisvekst. Avgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021. Fra samme dato ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer nesten halvert for perioden 1. januar-30. juni 2021. I revidert nasjonalbudsjett 2021 ble avgiften på alkoholfrie drikkevarer fjernet med virkning fra 1. juli 2021.

Tabell 2.10 SÆRAVGIFTER PÅ SUKKER, SJOKOLADE- OG SUKKERVARER OG ALKOHOLFRIE DRIKKEVARER

	1980	1990	2000	2005	2015	2019	2020 ²	2021
Sukker, kr/kg	2,35 ¹	3,22	5,49	6,12	7,47	8,05	8,20	8,49
Sjokolade- og sukkervarer, kr/kg	6,00	10,70	14,17	15,79	19,31	20,82	21,22	0,00 ³
Alkoholfriske drikkevarer, kr/l ferdigvare	0,50	0,83	1,58	1,58	3,19	4,82	4,91/3,51	1,82 ⁴ /0,00

1. Sats for 1982. Særagiften på sukker ble innført 30. november 1981 med 1,00 kr/kg, økt til 2,35 kr/kg fra 1. januar 1982.

2. Satsen for alkoholfriske drikkevarer ble redusert fra 4,91 kr/l til 3,51 kr/l fra 1. juli 2020.

3. Særagiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021.

4. Satsen for alkoholfriske drikkevarer gjelder i perioden 1. januar-30. juni 2021. Avgiften ble fjernet med virkning fra 1. juli 2021.

2.4.3 Forbrukersubsidier og momskompensasjon

For subsidier og momskompensasjon har hovedsiktemålene vært å sikre barnefamiliene rimeligere matvarer og å bremse stigningen i konsumprisindeksen.

Forbrukersubsidier og momskompensasjon ligger utenfor jordbruksavtalen.

Forbrukersubsidiene på melk var de første årene på 1990-tallet differensiert etter fettinnholdet i melken med høyere sats for lettmelk enn helmelk og ytterligere høyere for skummet melk. Differensieringen var ernæringsmessig begrunnet. Den kom i tillegg til differensieringen i jordbruksavtalen som er nevnt ovenfor og forsterket prisstimulansen til vridning av forbruket over til magrere melketyper.

Momskompensasjonen var lik for de tre melketyper.

Ordningene ble fjernet med virkning fra 1. juli 1996 og prisene i markedet økte tilsvarende subsidiebortfallet. Konkurransetilsynet fastsatte fram til 01.07.97 maksimalpriser på konsummelk i detaljistleddet på grunnlag av prisene i jordbruksavtalene og subsidie-/momskompensasjonssatsene. Maksimalprisene var i 1995 og 1996 differensiert praktisk talt likt med jordbruksavtalen i absolutte beløp. Dagligvarehandelen satte imidlertid prisene noe lavere enn de angitte maksimalpriser, spesielt på lettmelk. Etter at maksimalprisordningen ble opphevet, har detaljistleddet stått fritt med sin prissetting på konsummelk.

Utenom forbrukersubsidiene har det vært gitt et pristilskudd for frukt i Nord-Norge på engrosnivå. Nord-Norge var delt i fire soner med tilskuddssatser på hhv. 1,25, 0,95, 0,65 og 0,35 kr/kg i sone 1, 2, 3 og 4 i perioden fra 1994 til 2001. Ordningen ble opphevet med virkning fra 1. januar 2002.

2.4.4 Prisutviklingen

Utviklingen i konsumprisindeksen for matvarer og totalindeksen er vist i tabell 2.11. Statistikken hos SSB viser at de to indeksene delvis har utviklet seg noe forskjellig opp gjennom årene. Konsumprisindeksen for matvarer gikk ned i 2001 på grunn av at merverdiavgiften på matvarer ble satt ned fra 24 prosent til 12 prosent med virkning fra 1. juli 2001. Fra 1. januar 2005 ble matmomsen satt ned fra 12 prosent til 11 prosent. Satsen ble økt til 13 prosent fra 1. januar 2006 og videre til 14 prosent fra 1. januar 2007. Fra 1. januar 2012 ble merverdiavgiften på matvarer satt opp til gjeldende sats på 15 prosent.

Tabell 2.11 viser at fra 2019 til 2020 har konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfriske drikkevarer økt mer enn totalindeksen. Gruppen oljer og fett, gruppen mineralvann, leskedrikker og juice, gruppen fisk og sjømat, gruppen melk, ost og egg, gruppen frukt og gruppen med grønnsaker er de matvaregruppene som har økt mest i pris i årene fra 1999 til 2020. Kjøtt er den matvaregruppen som har økt minst i pris fra 1999 til 2020. I perioden 2015 til 2020 har også gruppen kjøtt hatt minst

prisøkning av matvarene med unntak av gruppen kaffe, te og kakao, som har hatt en flat prisutvikling i den samme perioden. I disse årene 2015 til 2020 er gruppen oljer og fett, gruppen fisk og sjømat og gruppen frukt de matvaregruppene som har økt mest i pris. Fra mai 2020 til mai 2021 har totalindeksen økt 2,7 prosent mens prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt har gått ned 2 prosent. Størst prisnedgang i denne perioden har gruppen frukt.

Tabell 2.11 KONSUMPRISINDEKSEN FOR MATVARER. 2015 = 100

	1999	2009	2015	2019	2020	Mai 2020	Mai 2021
Kjøtt	95	103	100	102	105	101	106
Fisk og sjømat	71	86	100	122	125	124	126
Melk, ost og egg	71	93	100	106	109	108	108
Oljer og fett	62	90	100	120	127	121	128
Brød og kornprodukter	75	91	100	106	108	108	109
Frukt	79	85	100	108	116	123	108
Grønnsaker, inkl. poteter	76	92	100	106	112	115	112
Sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer	86	99	100	103	106	106	99 ¹
Andre matvarer	84	94	100	106	110	110	110
Kaffe, te og kakao	83	79	100	100	100	100	97
Mineralvann, leskedrikker og juice	57	78	100	112	113	115	106 ²
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt	78	92	100	106	110	110	108
Årlig prosentvis endring	..	+1,7	+1,4	+1,5	+3,2	..	-2,0
Konsumprisindeks total	73	90	100	111	112	112	115
Årlig prosentvis endring	..	+2,1	+1,8	+2,6	+1,3	..	+2,7

Kilde: SSB

1. Særavgiften på sjokolade- og sukkervarer ble fjernet med virkning fra 1. januar 2021, jf. kapittel 1.1.2 og tabell 2.10.

2. Særavgiften på alkoholfrie drikkevarer ble redusert med virkning fra 1. januar 2021, jf. kapittel 1.1.2 og tabell 2.10.

2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer

2.5.1 Planteprodukter

2.5.1.1 Korn/mel

Engrosforbruket av korn er omregnet til mel. Med korn menes her både matkorn, mel, bakervarer, ris og mel/stivelseprodukter av mais. Landbruksdirektoratet er hovedkilden til opplysninger om salg av mel fra møllene, der anvendt korn til melproduksjonen er inndelt etter importert mengde og norskprodusert mengde. Handel av bakervarer, ris og maisproduktene er basert på SSBs handelsstatistikk. 2021-tall er kun basert på anslag. Enkelte år, hovedsakelig de årene der det er stor norsk produksjon, kan deler av matkornet reguleres til för. Dette kornet inngår ikke som en del av engrosforbruket.

Tabell 2.12 viser at det totale engrosforbruket av mel var 433 mill. kg i 2019 og 461 mill. kg i 2020. Dette tilsvarer 81,0 kg per innbygger i 2019 og 85,7 kg per innbygger i 2020. Salg av mel fra møllene var 266 mill. kg i 2020 (fratrullet mel som ble

eksportert), noe som tilsvarer 58 prosent av det totale engrosforbruket. I 2020 utgjorde nettoimport av bearbeidede produkter 158 mill. kg (omregnet til mel), noe som tilsvarer 34 prosent av det totale engrosforbruket av mel. Det resterende engrosforbruket av mel består av ris og maisprodukter og utgjorde 8 prosent av det totale engrosforbruket av mel i 2020. Utviklingen av totalt engrosforbruk av mel bør muligens ses i sammenheng med grensehandel. Anslagene for grensehandel er angitt i tabell 2.12, og viser en reduksjon på 3,0 kg fra 2019 til 2020. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.12 ENGROSNIVÅ AV MATKORN BEREGNET SOM MEL, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Salg av korn som matmel ¹	286	270	300	302	316	284	254	266	266
Nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel ^{2,3}	–	7	10	21	44	103	148	158	149
Nettoimport av ris	5	6	7	13	16	23	26	31	27
Nettoimport av maisprod. ³	–	–	–	–	7	7	5	6	6
Sum forbruk mel	291	283	316	336	386	417	433	461	448
Forbruk mel, kg pr. innbygger	81,8	73,6	77,6	79,5	86,5	86,4	81,0	85,7	82,9
Anslag grensehandel, kg per. innb.	..	..	..	..	4,0	3,5	3,4	0,4	0,4
Totalt engrosforbruk av mel inkl. grensehandel, kg per innb.	..	..	..	..	90,5	89,9	84,4	86,1	83,3

1. F.o.m. 1985 inkl. hvete- og havrekli. Tall omfatter ikke mel/korn som eksporteres.

2. Omfatter kjeks, knekkebrød, cornflakes, pastavarer med mer.

3. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt med fra og med 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999.

Tabell 2.13 viser at 58,5 prosent av alt korn som gikk til matmel var basert på norskprodusert korn (de resterende 41,5 prosentene ble importert) i 2020. Korrigerer man for nettoimport av bearbeidede korn-/melprodukter (brød, kaker, kjeks etc.) og nettoimport av ris og mais, er norskprodusert andel av engrosforbruket av korn og mel (omregnet til mel) beregnet til 33,9 prosent.

Tabell 2.13 ANDEL NORSKPRODUSERT KORN TIL MEL (PROSENT)

	1999	2009	2019	2020*	2021**
Andel norskprodusert korn til matmel	43,2	51,9	40,0	58,5	58,5
Andel norskprodusert mel av totalt forbruk	35,4	35,3	23,5	33,9	34,9

Tabell 2.14 viser den prosentvise fordelingen av salget av matmel fordelt på ulike meltyper som selges fra norske handels- og bygdemøller (dvs. fordelingen av 266 mill. kg angitt i første rad for 2020 i tabell 2.12). Siktet hvetemel står for 65,9 prosent av melomsetningen i 2020. Andelen sammalt mel har økt fra 17,3 prosent i 1999 til 25,7 prosent i 2020.

Tabell 2.14 MATMELOMSETNINGEN FRA NORSKE HANDELS- OG BYGDEMØLLER FORDELT PÅ DE ENKELTE MELTYPER (PROSENT)

	1999	2009	2015	2019	2020*	2021**
Siktet hvetemel	75,0	69,9	66,9	66,8	65,9	65,9
Spelt ¹			1,8	2,3	2,0	2,0
Semule durum	0,0	0,7	0,2	0,3	0,4	0,4
Sammalt hvete	10,8	11,2	13,0	12,1	11,5	11,5
Siktet rugmel	4,1	2,8	1,4	1,0	1,0	1,0
Sammalt rugmel	3,4	3,8	4,8	4,3	4,1	4,1
Byggmel/-gryn	0,4	0,5	0,6	0,4	0,4	0,4
Byggryn ²			0,1	0,4	0,3	0,3
Annet mel og melmikser	3,2	5,8	3,8	4,4	4,6	4,6
Kli til mat	0,4	0,5	0,8	0,6	2,2	2,2
Havremel/-gryn	2,7	4,8	5,0	7,0	7,1	7,1
Havremel ³			1,4	0,4	0,5	0,5
Herav						
Sammalt %⁴	17,3	18,5	25,2	24,8	25,7	25,7

Kilde: Landbruksdirektoratet

1. Spelt ble skilt ut fra siktet hvetemel i 2015.

2. Byggryn og byggmel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.

3. Havregryn og havremel var tidligere en gruppe, men f.o.m. 2015 er gruppen splittet.

4. Består av sammalt hvete, sammalt rug, byggryn, kli til mat, havregryn og havremel.

2.5.1.2 Poteter

Både metodene og kildene for beregning av potetforbruket har variert siden 1959. I 2019 ble det foretatt endring i metode og korreksjoner av tall tilbake til 1989.

Endringen i metoden innebar en ny «periodisering» av den norske nettoproduksjonen, der den nye metoden innebærer at 25 prosent av det som produseres ett år, antas å bli omsatt påfølgende år.

Tabell 2.15 viser anvendelsen av norsk nettoproduksjon av poteter i mill. kg for perioden 1959 til 2020, samt anslag for 2021. Selv om det forekommer variasjoner fra år til år, viser utviklingen fra 1959 til 2019 at salgsproduksjonen over tid har gått ned. Av den beregnede totale nettoproduksjonen i 2020 på 262 mill. kg, ble 68 mill. kg benyttet som matpotet, 123 mill. kg gikk til bearbeiding av potetprodukter (dvs. potetchips, pommes frites og potetmospulver). Videre gikk 10 mill. kg til lomper/ferdigkokte poteter, 35 mill. kg til potetmel og 15 mill. kg gikk til sprit. Utover dette gikk 10 mill. kg til settepoteter, og blir dermed ikke beregnet som konsum.

Tabell 2.15 BRUK AV NORSKPRODUSERTE POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989 ¹	1999	2009	2019	2020*	2021**
Matpoteter	190	198	175	175	114	80	63	68	68
Potetchips	..	12	8	38	40	53	48	53	55
Pommes frites	..	2	12	16	35	41	55	57	55
Potetmospulver	..	6	10	20	20	20	13	13	12
Div. potetprodukter ²	..	..	..	5	10	15	9	10	10
Potetmel	44	44	49	51	40	40	36	35	35
Sprit	22	17	16	13	13	11	14	15	14
Hjemmeforbruk	121	95	73	22	2	0	0	0	0
Øvrig Ikke til mat (settepotet/fôr)	513	261	130	0	0	7	9	10	11
Nettoproduksjon	890	635	473	340	273	266	247	262	259

1. Ny beregning f.o.m. 1989 er ekskl. potet anvendt som fôr.

2. Herunder vakuumpakkede poteter, potetlomper.

Tabell 2.16 viser engrosforbruket av poteter, dvs. summen av norsk nettoproduksjon og nettoimport av potet, omregnet til frisk potet, for årene 1959 til 2020, samt anslag for 2021. I alt er det totale engrosforbruket av poteter beregnet til 337 mill. kg, eller 62,6 kg per innbygger i 2020, noe som tilsvarer en økning på 14 prosent sammenlignet med 2019. Av tabellen kan man også se at engrosforbruket av matpotet i 2020 utgjør 115 mill. kg. Nettoimporten av matpotet er på 47 mill. kg. Det samlede engrosforbruket av bearbeidede poteter (omregnet til hel potet) er 155 mill. kg i 2020. Av dette utgjør norskproduserte poteter 133 mill. kg. Nettoimporten av poteter til bearbeiding er 22 mill. kg, der 11 mill. kg importeres som matpoteter, mens 11 mill. kg importeres som bearbeidede poteter (hel- og halvfabrikata). Engrosforbruket av poteter til potetmel (omregnet til hel potet) er beregnet til 52 mill. kg i 2020, hvor 35 mill. kg er norskprodusert. Engrosforbruket av poteter til sprit er beregnet til 15 mill. kg i 2020. Dette innebærer at 34 prosent av engrosforbruket i 2020 er matpotet, 46 prosent er bearbeidede poteter (herunder pommes frites, chips, mos), 15,5 prosent er potetmel o.l. og 4,5 prosent er til sprit.

Tabell 2.16 ENGROSFORBRUK AV POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989 ¹	1999	2009	2019	2020*	2021**
<u>Matpoteter</u>									
Norskprodusert	311	308	236	198	115	80	63	68	68
Nettoimport	–	14	19	15	28	22	19	47	42
Sum engrosforbruk	311	322	255	212	143	102	82	115	110
<u>Bearbeidede poteter /poteter til bearbeiding</u>									
Norskprodusert	–	20	30	79	105	128	125	133	132
Nettoimport ¹	–	–	16	11	29	20	29	22	22
Sum engrosforbruk	–	20	46	90	134	149	154	155	153
<u>Poteter til potetmel</u>									
Norskprodusert	43	36	31	51	40	40	36	35	35
Nettoimport	1	2	3	0	0	0	7	17	10
Sum engrosforbruk	44	40	34	51	39	40	43	52	45
<u>Engrospoteter til sprit</u>	..	..	..	13	13	11	14	15	14
<u>Totalt engrosforbruk</u>	355	382	335	366	329	301	293	337	322
<u>Engrosforbruk, kg pr. innbygger</u>									
Matpoteter	87,6	83,5	62,5	50,3	32,0	21,1	15,3	21,4	20,3
Poteter til bearbeiding	–	5,1	11,5	21,3	30,0	30,8	28,8	28,8	28,4
Poteter til potetmel ²	12,4	10,4	8,4	12,0	8,8	8,4	8,0	9,7	8,3
Poteter til sprit				3,0	2,9	2,2	2,7	2,7	2,6
Forbruk poteter, kg pr. innbygger	100,0	99,0	82,5	86,5	73,7	62,4	54,9	62,6	59,6

1. Ny beregning f.o.m. 1989.

2. Inkl. poteter til sprit t.o.m. 1979.

Engrosforbruket av bearbeidede poteter utgjør en stadig større andel av engrosforbruket av poteter. Tabell 2.17 viser norsk industri sitt forbruk av friske poteter til bearbeiding av potetprodukter. Tallene er innhentet fra ulike markedsaktører, og viser at norsk industri i 2020 anvendte 146,7 mill. kg poteter til produksjon av bearbeidede potetprodukter. Av den totale anvendelsen gikk 60,1 mill. kg til bearbeiding av pommes frites, 63,2 mill. kg til bearbeiding av potetchips, 12,9 mill. kg til produksjon av potetmospulver, mens 10,5 mill. kg gikk til produksjon av lomper og øvrige potetprodukter.

Tabell 2.17 FRISKE POTETER BRUKT TIL BEARBEIDEDE POTETPRODUKTER, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Til produksjon av:						
Potetchips mv.	38,2	41,3	54,5	63,4	63,2	64,5
Pommes frites	18,1	47,6	41,3	55,9	60,1	53,9
Potetmospulver	21,0	20,2	20,5	13,2	12,9	11,9
Øvrig potetprodukter	..	..	..	9,6	10,5	10,0
Sum	77,3	109,1	116,4	142,0	146,7	140,4

Ved produksjon av de ulike potetproduktene medgår det normalt ca. 4,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetchips, ca. 2,1 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg pommes frites og ca. 6,0 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg potetmospulver. Basert på disse tallene ble det i 2020 produsert ca. 15,8 mill. kg potetchips, 28,6 mill. kg pommes frites og 2,2 mill. kg potetmospulver og 1,7 mill. kg øvrige potetprodukter.

2.5.1.3 Grønnsaker, frukt og bær

Nettoimport av grønnsaker

Tabell 2.18 viser den samlede nettoimporten (import minus eksport) av grønnsaker på kalenderårsbasis. Tallene for 2020 viser en reduksjon i nettoimporten på 3,6 prosent sammenliknet med 2019. Den totale nettoimporten av friske grønnsaker i 2020 er på 128,5 mill. kg (reduksjon på 10,1 prosent), mens nettoimporten av bearbeidede grønnsaker (tørket, fryst og konserverte) er på 93,1 mill. kg (økning på 7,1 prosent). Andelen bearbeidede grønnsaker utgjorde dermed 42,0 prosent av nettoimporten av grønnsaker i 2020. Tomater er den kulturen som det blir importert mest av, både av friske og bearbeidede grønnsaker. Nettoimporten av løk gikk ned med 46 prosent (9,7 mill. kg.), etter den rekordhøye nettoimporten i 2019 (der årsaken til den høye nettoimporten var dårlige løkavlinger i 2018). Anslag for nettoimporten av grønnsaker i 2021, er basert på gjennomsnitt av nettoimporten de tre foregående årene.

Tabell 2.18 NETTOIMPORT AV GRØNNSAKER (FRISKE OG KONSERVERTE), mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
<u>Friske grønnsaker:</u>									
Blomkål	2,5	2,7	3,0	3,4	4,0	4,6	5,5	5,5	5,4
Brokkoli					4,5	6,5	8,7	8,2	8,5
Kinakål				4,2	3,7	1,6	2,1	2,0	2,1
Annen kål ¹	0,0	0,4	3,5	1,3	1,4	1,2	4,0	3,8	3,5
Gulrot	1,3	0,3	6,0	2,7	5,6	6,1	7,3	6,0	7,2
Løk ²	4,1	4,4	3,6	0,6	5,2	8,7	21,2	11,4	14,8
Purre					1,6	1,9	1,7	1,9	1,7
Tomater	2,1	3,0	6,0	9,0	13,3	22,2	24,5	23,4	24,3
Slangeagurk	0,0	1,0	3,1	5,1	4,9	6,5	9,7	8,1	9,2
Paprika				4,1	7,9	14,4	20,6	20,4	20,4
Salat	0,2	0,3	0,3	0,9	6,6	12,1	12,6	11,3	12,0
Sopp				0,9	2,5	5,7	7,8	7,7	7,7
Belgfrukter					0,2	1,4	1,6	1,4	1,6
Røtter og knoller					0,5	1,3	1,8	2,5	2,2
Øvrig ³				2,2	4,3	9,5	13,9	14,9	13,9
Sum friske grønnsaker	10,2	12,1	25,5	34,4	66,2	103,7	142,9	128,5	134,5
<u>Bearbeidede grønnsaker:</u>									
Fryste					7,1	9,1	11,3	11,2	11,1
Tørket					1,1	1,4	1,8	1,8	1,7
Konserverte tomater					17,1	28,9	38,3	41,8	40,0
Øvrig konserverte					22,3	26,9	35,6	38,4	36,9
Sum konserverte grønnsaker	19,0	19,0	11,0	21,0	47,5	66,3	87,0	93,1	89,7
Sum grønnsaker	29,2	31,1	36,5	55,4	113,7	169,9	229,9	221,6	224,3

Kilde: SSB

1. Inkl. hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål i perioden (1959 -1989). F.o.m. 1990 er kinakål og brokkoli skilt ut.

2. Inkl. purre t.o.m. 1989.

3. F.o.m. 1990 er "øvrig" delt inn i a) belgfrukter b) røtter og knoller c) øvrige.

Produksjon av grønnsaker

Norsk produksjon av grønnsaker er hovedsakelig basert på produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk, med utfyllende informasjon om enkelte vekster. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som ikke inngår i dataene de mottar fra SSB. For disse vekstene anvendes omsetningstall fra Landbruksdirektoratet, eventuelt kombinert med anslag foretatt av NIBIO.

Statistikken over norskproduserte grønnsaker ligger ett år bak en del av de øvrige statistikkene som presenteres i rapporten, slik at tallene for 2019 er de nyeste tallene og anses som foreløpige produksjonstall. Produksjonstall for 2020 og 2021 er beregnede tall. 2020-tallene beregnes med utgangspunkt i produksjonstall for 2019, korrigert for omsetningsendring fra 2019 til 2020 av norskproduserte grønnsaker (data fra Landbruksdirektoratet). Produksjonstall for 2021, beregnes som et gjennomsnitt av 2018, 2019 og 2020.

Tabell 2.19 viser norsk produksjon av grønnsaker fordelt på ulike kulturer i perioden 1989 til 2018, foreløpige tall for 2019 samt anslag for 2020 og 2021. Foreløpige tall for 2019 viser et produksjonsvolum på 199,1 mill. kg, noe som tilsvarer en økning på 8,0 prosent fra produksjonen i 2018. Økningen skyldes hovedsakelig været sommeren 2018 som var preget av tørke som gav lavere avlinger enn normalt. Anslagene for 2020 og 2021 er usikre.

Tabell 2.19 PRODUKSJON AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009 ¹	2018	2019*	2020**	2021**
Blomkål	8,1	6,2	7,2	7,7	7,5	7,4	7,5
Brokkoli	..	2,9	2,7	4,5	4,2	4,6	4,4
Kinakål	13,2	8,1	4,0	2,4	2,3	2,2	2,3
Annen kål ²	30,9	21,7	18,5	18,6	19,7	22,2	20,2
Gulrot	35,7	36,0	34,7	42,8	48,6	54,9	48,8
Løk ³	19,6	13,6	14,0	19,0	28,5	26,4	24,6
Purre	3,5	2,5	2,6	3,3	2,7	2,8	2,9
Tomater	8,6	9,3	10,0	12,8	11,3	12,7	12,3
Agurk ⁴	8,7	10,8	13,9	15,7	16,5	18,9	17,0
Salat ⁵	2,1	4,1	13,5	25,6	24,6	25,1	25,1
Belgfrukter ⁶	5,0	4,8	3,1	1,9	4,1	4,4	3,5
Røtter og knoller ⁷	3,1	5,2	4,4	8,6	7,1	8,8	8,2
Kålrot ⁸				10,5	9,9	10,6	10,3
Annet ⁹	16,1	17,8	19,1	5,1	5,4	5,3	5,3
Uspesifisert ¹⁰	14,6	13,5	13,9	5,8	6,7	6,6	6,4
Sum norsk produksjon	169,2	156,3	161,6	184,4	199,1	212,8	198,7

1. Omlegging av metode f.o.m. 2009.

2. Omfatter sommerkål, høstkål, vinterkål, (hodekål, hvitkål), rødkål, rosenkål og «øvrige kål».

3. Omfatter kepaløk, rødløk, vårløk og sjalottløk.

4. Omfatter kun «slangeagurk»/veksthusagurk (ikke sylteagurk).

5. Omfatter issalat, rapidsalat, hodesalat, rotsalat, lollo, hjertesalat, ruccula, romano og «andre salater».

6. Omfatter erter og bønner.

7. Omfatter neper, reddiker, knollselleri, rotpersille og rødbeter.

8. Kålrot inngår i «annet» t.o.m. 2009.

9. Omfatter kålrot og sopp t.o.m. 2009. I tillegg omfatter «annet», asparges, kruspersille, stangselleri, squash, sukkermais, sylteagurk, paprika og urter.

10. Omfatter øvrige vekster (herunder sopp f.o.m. 2010) og produksjon i kjøkkenhager.

Engrosforbruk av grønnsaker

Tabell 2.20 viser at engrosforbruket av grønnsaker gikk fra 405,7 mill. kg i 2018 til 429,0 mill. kg i 2019 (foreløpig tall). Anslag for 2020 viser en økning i volumet på 1,3 prosent, slik at engrosforbruket er beregnet til 434,4 mill. kg.

Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker, dvs. produksjon (tabell 2.19) minus eksport dividert på engrosforbruk (tabell 2.20), var 45 prosent i 2018, 46 prosent i 2019 og anslått til 49 prosent i 2020.

Tabell 2.20 ENGROSFORBRUK AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2018	2019*	2020*	2021**
Norske vekster og nettoimport av friske vekster:							
Blomkål	11,5	10,1	11,8	13,0	13,1	12,9	13,0
Brokkoli	..	7,4	9,2	13,0	12,9	12,7	12,9
Kinakål	17,4	11,9	5,6	4,7	4,3	4,1	4,4
Annen kål	32,2	23,0	19,8	21,4	23,7	26,0	23,7
Gulrot	38,4	41,7	40,8	51,0	55,9	60,9	56,0
Løk	20,2	18,8	22,8	31,0	49,7	37,8	39,5
Purre	3,5	4,1	4,5	5,0	4,4	4,7	4,7
Tomater	17,6	22,5	32,2	37,7	35,8	36,2	36,6
Slangeagurk	13,8	15,7	20,4	25,4	26,2	27,0	26,2
Paprika ¹	4,1	7,9	14,4	20,2	20,6	20,4	20,4
Salat	3,0	10,6	25,6	37,9	37,1	36,4	37,1
Sopp ¹	1,9	3,5	5,7	7,7	7,8	7,7	7,7
Belgfrukter	5,0	5,1	4,5	3,6	5,8	5,8	5,1
Røtter og knoller	3,1	5,8	5,7	10,8	8,8	11,3	10,3
Kålrot ²	..	..	..	10,5	9,9	10,6	10,3
Annet	16,1	17,8	19,1	5,1	5,4	5,3	5,3
Uspesifisert	16,8	17,8	22,3	18,6	20,6	21,5	20,3
Sum norske vekster og nettoimport av ubearbeidede grønnsaker:	203,6	222,7	264,4	316,6	342,0	341,3	333,3
Bearbeidede grønnsaker:							
Fryste grønnsaker	3,4	7,1	9,1	10,8	11,3	11,2	11,1
Tørket	..	1,1	1,4	1,6	1,8	1,8	1,7
Konserverte tomater	..	17,1	28,9	39,8	38,3	41,8	40,0
Øvrig konserver	..	22,3	26,9	36,8	35,6	38,4	36,9
Sum bearbeidede grønnsaker	21,0	47,5	66,3	89,0	87,0	93,1	89,7
Sum grønnsaker	224,6	270,2	330,6	405,7	429,0	434,4	423,0
Forbruk grønnsaker, kg pr. innbygger	53,1	60,6	68,5	76,4	80,2	80,8	78,3

1. Tallet inkluderer kun import. Norskprodusert paprika inngår i vekstgruppen «annet».

2. Inngår i «annet» før 2010. F.o.m. 2010 er kålrot skilt ut, men omfatter kun den norske produksjonen (nettoimporten av kålrot inngår i «uspesifisert»).

Nettoimport av frukt og bær

Tabell 2.21 viser nettoimporten av frukt og av bær i mill. kg for årene 1959 t.o.m. 2020. Tall for 2021 er kun anslag. Av den totale nettoimporten av frukt i 2020 på 386,1 mill. kg, var 81,4 prosent frisk frukt (314,3 mill. kg). Den totale nettoimporten av frukt økte med 0,5 prosent fra 2019 til 2020. Nettoimporten av bananer og sitrusfrukter dominerer, etterfulgt av epler. Nettoimporten av bær var 38,5 mill. kg i 2020, noe som tilsvarer en økning på 0,4 prosent sammenlignet med 2019. Friske bær utgjorde 52,4 prosent av nettoimporten av bær i 2020.

Tabell 2.21 NETTOIMPORT AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
<u>Frisk frukt:</u>									
Sitrusfrukter mv.	48,4	69,2	63,6	59,1	53,0	70,2	73,8	74,7	74,1
Bananer	24,3	32,3	33,7	49,2	64,6	81,2	82,9	82,7	83,4
Epler	19,2	19,1	48,6	40,9	45,3	52,0	44,3	43,9	43,9
Pærer	5,4	8,0	11,6	12,5	16,9	21,3	15,8	13,2	15,4
Druer	7,5	12,5	17,3	16,0	18,7	29,5	25,4	26,0	25,7
Plommer	..	..	..	..	2,4	3,0	3,1	2,6	3,0
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,4	0,9	1,7	1,7	1,8
Meloner	..	..	..	4,8	11,5	24,0	29,2	33,2	31,3
Andre frukter ¹	0,2	2,4	6,8	6,9	10,6	24,6	36,5	36,3	36,0
Sum frisk frukt	105	143,5	181,6	189,4	223,4	306,6	312,7	314,3	314,7
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Konservert frukt	6,1	18,9	27,4	33,4	0,5	0,2	0,0	0,0	0,0
Tørket frukt	7,0	7,0	6,4	6,5	6,6	7,7	7,7	7,7	7,5
Syltetøy ²	..	..	..	..	15,6	16,7	17,7	17,4	17,7
Saft av frukter	..	..	..	..	26,0	52,9	44,8	46,7	46,4
Sum bearb. frukt	13,1	25,9	33,8	39,9	48,7	77,5	70,2	71,8	71,6
Sum frukt	118,1	169,4	215,4	229,3	272,1	384,1	382,9	386,1	386,4
<u>Friske bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	1,2	5,1	9,1	7,0	8,8
Kiwi	..	..	..	..	2,8	5,1	3,7	3,7	3,7
Skogsbær	..	..	..	..	0,6	0,7	4,6	5,0	4,7
Bringebær/solbær/stikkelsbær/rips	..	..	..	..	0,0	0,2	1,6	1,3	1,4
Andre hagebær					0,6	1,0	3,2	3,3	3,2
Sum friske bær	..	..	..	..	5,3	12,1	22,1	20,2	21,8
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Fryste	..	..	..	..	7,7	10,5	14,9	17,1	15,6
Tørket	..	..	..	..	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Syltetøy	..	..	..	..	0,0	1,4	0,6	0,6	0,6
Saft	..	..	..	..	0,8	0,5	0,6	0,5	0,5
Sum bearb. bær	..	..	..	..	8,6	12,5	16,2	18,3	16,8
Sum bær	0,1	0,8	3,0	9,9	13,8	24,7	38,4	38,5	38,5

1. I perioden 1959-1989 omfatter andre frukter også moreller, kirsebær og plommer.

2. Inkl. hermetisk frukt

Produksjon av frukt og bær

Beregning av norsk produksjon av frukt er basert på volumer fra distrikts- og kvalitets-tilskuddsstatistikken til Landbruksdirektoratet (registrerte produksjonsvolumer), samt at det beregnes et tillegg for hjemmeforbruk. Beregning av tillegget for hjemmeforbruk varierer noe ut ifra type fruktslag det er snakk om. For jordbær, bringebær og øvrige bær (ekskl. solbær) anvendes produksjonsvolumer iht. SSBs hagebruksstatistikk. Volumene er korrigert for svinn (antatt å være 20 prosent). For beregning av engrosforbruket av solbær anvendes distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken fra Landbruksdirektoratet. I budsjettåret beregnes volumet ut fra gjennomsnittsvolum siste 4 år.

I tabell 2.22 ser man at den norske nettoproduksjonen av frukt og bær i 2018 var 30,7 mill. kg, og foreløpige tall for 2019 er 32,4 mill. kg. Av nettoproduksjonen i 2019 var 20,0 mill. kg frukt og 12,5 mill. kg bær. Totalt tilsvarer den norske nettoproduksjonen av frukt og bær 6,1 kg per innbygger i 2019, der epler og jordbær utgjør hovedvekten av det som produseres av frukt og bær i Norge. Foreløpige tall for 2020 viser en reduksjon i produksjonen på 26 prosent. Den relativt kraftige reduksjonen av produserte mengder fra 2019 til 2020 er sammensatt, der man opplevde frost under blomstringen, en fuktig vekstsesong samt mangel på arbeidskraft grunnet koronapandemien.

Tabell 2.22 NORSK NETTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ¹	2009	2018	2019	2020*	2021**
<u>Frukt:</u>										
Epler	..	..	..	..	8,7	9,5	16,0	16,5	12,7	14,7
Pærer	..	..	..	..	0,9	0,6	0,5	0,4	0,5	0,4
Plommer	..	..	..	..	0,6	1,1	1,8	2,5	0,7	1,7
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,5	0,8	1,0	0,7	0,7	0,7
Sum frukt	76	64	46	56	10,6	12,0	19,3	20,0	14,5	17,6
<u>Bær:</u>										
Jordbær	..	..	..	..	7,7	7,3	8,0	9,2	6,8	6,0
Bringebær	..	..	..	..	1,0	2,7	2,6	2,4	2,0	2,4
Solbær	..	..	..	..	0,6	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
Andre bær	..	..	..	..	0,6	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2
Sum bær	33	36	45	37	10,0	11,0	11,4	12,5	9,6	9,2
Sum frukt/bær	109	100	91	93	20,6	23,0	30,7	32,4	24,0	26,8

1. F.o.m. 1999 er beregningene ekskl. villahager.

Engrosforbruk av frukt og bær

Tabell 2.23 viser engrosforbruket av frukt og bær for perioden 1959-2020, samt prognoser for 2021. Tabellen viser også bidraget fra norsk produksjon og nettoimporten. Det totale engrosforbruket av frukt og bær gikk ned fra 454 mill. kg i 2019 til 449 mill. kg i 2020. Engrosforbruket av frukt og bær tilsvarer 83,4 kg per innbygger i 2020, dvs. en nedgang på 1,4 kg fra 2019. 89 prosent av engrosforbruket er frukt, mens 11 prosent er bær. Av det totale engrosforbruket av frukt og bær utgjør den norske produksjonen om lag 7 prosent i 2019, og 5 prosent i 2020.

Tabell 2.23 ENGROSFORBRUK AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2018	2019	2020*	2021**
<u>Frisk frukt:</u>										
Norskprodusert	76	64	46	56	9	10	12	13	9	11
Nettoimport	105	144	182	189	223	307	317	313	314	315
<u>Bearbeidet frukt:</u>										
Norskprodusert	..	..	..	..	2	2	7	7	6	7
Nettoimport	13	26	34	40	49	77	73	70	72	72
Sum frukt	194	233	261	285	283	396	409	403	401	404
<u>Friske bær:</u>										
Norskprodusert	33	36	45	37	8	8	10	11	8	7
Nettoimport	..	..	..	..	5	12	23	22	20	22
<u>Bearbeidet bær:</u>										
Norskprodusert	..	..	..	..	2	3	2	1	2	2
Nettoimport ¹	0	1	3	10	9	13	16	16	18	17
Sum bær	33	37	48	47	24	36	50	51	48	48
Sum frukt og bær	227	270	309	332	307	432	459	454	449	452
Forbruk frukt/bær, kg pr. innbygger	63,9	69,2	76,0	78,6	68,7	89,6	86,5	84,8	83,4	83,6

1. For perioden 1959-1990 omfatter nettoimport av bearbejdede bær også nettoimport av friske bær.

2.5.1.4 Erter, nøtter, kakao m.m.

Dette avsnittet viser utviklingen i engrosforbruket av erter, bønner, linser, diverse belgvekster, nøtter (inkl. peanøtter), oljeholdige frø og frukter, samt kakao og kakaoprodukter. Dette er varer som i all hovedsak importeres (ingen/liten norsk produksjon). Tallene i dette avsnittet baserer seg på handelsstatistikken fra SSB. Produksjon og handel av friske erter og andre friske belgvekster inngår i avsnittet for grønnsaker, mens meierivarer som inngår i norsk sjokoladeproduksjon inngår i tallene for meierivarer. Anslag for 2021 er basert på gjennomsnitt for de tre siste årene, mens for kakao/kakaoprodukter er anslaget satt lik 2020.

Tabell 2.24 viser at engrosforbruket av belgfrukter (dvs. erter, bønner, linser og diverse belgvekster) gikk ned fra 11,9 mill. kg i 2019 til 9,7 mill. kg i 2020.

Engrosforbruket av nøtter økte med 1,6 mill. kg fra 2019 til 2020, mens engrosforbruket av oljeholdige frø og frukter gikk ned med 0,1 mill. kg.

Når det gjelder kakao og kakaoprodukter omfatter dette nettoimport av sjokolade, sukkerholdige varer med innhold av kakao, kakaosmør, kakaomasse, kakaobønner, kakaopulver o.l. Tabell 2.24 viser at engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter økte fra 30,6 mill. kg i 2019 til 34,9 mill. kg i 2020. Utviklingen av totalt engrosforbruk av kakao og kakaoprodukter bør muligens ses i sammenheng med grensehandel. Anslagene for grensehandel er også angitt i tabell 2.24, og viser en reduksjon på 0,9 kg per innbygger fra 2019 til 2020. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.24 ENGROSFORBRUK AV ERTER, BØNNER, LINSER, NØTTER, KAKAO M.M., mill. kg

	1985	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Belgfrukter			9,4	13,5	11,9	9,7	10,5
Erter	..	..	6,0	7,5	3,8	1,7	2,5
Bønner	..	..	3,1	5,3	8,6	8,5	8,4
Linser	..	..	0,1	0,5	0,7	0,9	0,7
Diverse belgvekster	..	..	0,2	0,2	-1,2	-1,4	-1,1
Nøtter	11,4	11,9	13,3	17,4	19,4	21,0	20,0
Oljeholdige frø og frukter	3,1	2,2	4,7	8,2	12,5	12,4	12,3
Sum	19,8	19,7	27,4	39,0	43,8	43,0	42,8
Forbruk belgfrukter, nøtter og oljeholdige frø og frukter, kg pr. innbygger	4,8	4,7	6,1	8,1	8,2	8,0	7,9
Kakao/kakaoprodukter							
Forbruk av kakao og kakaoprodukter	..	..	14,0	29,0	30,6	34,9	34,9
Forbruk kakao/kakaoprodukter, kg pr. innb.	..	..	3,1	6,0	5,7	6,5	6,5
Anslag grensehandel, kg pr. innb.	..	..	1,1	1,0	1,0	0,1	0,1
Totalt engrosforbruk av kakao/kakaoprodukter inkl. grensehandel, kg pr. innb.	..	..	4,2	7,0	6,7	6,6	6,6

Det er ingen produksjon av kakao i Norge, men det produseres likevel sjokolade i Norge. Sjokolade som produseres i Norge importeres enten som ferdig «masse» som støpes eller som enkeltingredienser (kakao, sukker, melkepulver o.l.). I engrosforbruket av «kakao og kakaoprodukter» (tabellen over) inngår ikke ingredienser som sukker og melkepulver da disse ingrediensene inngår i kapittel 2.5.1.5 «sukker og sukkervarer» og i kapittel 2.5.2.4 «konserverte meieriprodukter».

2.5.1.5 Sukker og sukkervarer

Importen av rør- og betesukker utgjør hoveddelen av engrosforbruket. Videre omfatter engrosforbruket import av sukkervarer, samt norsk produksjon av glukose og honning. Tall for sukker til teknisk bruk bygger på historiske data for råvareforbruk innhentet til Industristatistikken. Siste datainnhenting høsten 1999 tydet på at mengden sukker til teknisk bruk lå på 4 mill. kg i året. Nettoimport av sukker til fôr inngår ikke i tallene som presenteres i tabell 2.25.

Beregningene av engrosforbruket av sukker og sukkervarer går fram av tabell 2.25. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av sukker per innbygger har gått ned siden 1979. I perioden fra 1959 til 1999 lå engrosforbruket stort sett på om lag 40 kg per innbygger. På 2000-tallet har imidlertid engrosforbruket gått mye ned. I 2020 økte engrosforbruket av sukker og sukkervarer for første gang på mange år (med 1,9 kg per innbygger), og utgjør 25,8 kg per innbygger. Utviklingen av totalt engrosforbruk av sukker og sukkervarer bør muligens ses i sammenheng med grensehandel. Anslagene for grensehandel er også angitt i tabell 2.25, og viser en reduksjon på 1,9 kg per innbygger fra 2019 til 2020. For ytterligere omtale av grensehandel, se 2.5.8.

Tabell 2.25 PRODUKSJON, IMPORT OG FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV SUKKER OG SUKKERVARER, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Innenlandsk produksjon av glukose basert på potetstivelse	1,4	2,8	3,7	3,4	2,7	2,4	1,3	1,4	1,3
Import, sukker ²	136,4	141,4	169,9	151,6	170,3	134,0	104,2	112,3	112,3
Import, sukkervarer ³ og halvfabrikata (også glukose)	6,6	7,6	10,9	14,2	24,6	19,0	21,1	23,3	23,3
Eksport, sukker, sirup og sukkervarer	0,0	0,5	0,7	2,0	3,9	2,7	0,8	0,6	0,6
Lagerendring	-8,1	7,1	-2,9	2,1	..	..	..	..	..
Forbruk av sukker/sukkervarer ekskl. honning	136,3	158,4	180,9	169,3	193,7	152,7	125,8	136,3	136,2
Honning norsk produksjon	0,7	0,8	0,5	1,7	0,8	1,0	1,3	1,4	1,4
Nettoimport, honning	0,0	0,0	0,4	0,1	0,2	0,3	0,9	1,0	1,0
Forbruk honning	0,7	0,8	0,9	1,8	0,9	1,5	2,3	2,4	2,4
Forbruk av sukker/sukkervarer inkl. honning, mill. kg	137,0	159,2	181,8	171,1	194,7	154,2	128,0	138,7	138,6
Forbruk, kg pr. innbygger	38,6	41,1	44,6	40,5	43,8	31,9	23,9	25,8	25,7
Anslag grensehandel, kg pr. innb.	..	..	..	..	1,5	1,5	2,1	0,2	0,2
Totalt engrosforbruk av sukker/sukkervarer og honning inkl. grensehandel, kg pr. innb.	..	..	..	..	45,3	33,3	26,0	26,0	25,9

1. Glukose, stivelse, sukkervarer og honning er omregnet til sukkerekvivalenter.

2. Det er antatt at 4 mill. kg av sukkeret som importeres ikke anvendes til mat, og dette er trukket fra.

3. Sukkervarer omfatter også «godteri», men ekskl. sjokolade (for sjokolade se 2.5.1.4).

2.5.2 Husdyrprodukter

2.5.2.1 Konsummelk, yoghurt, fløte og rømme

Datagrunnlaget for å beregne engrosforbruket av meieriprodukter har variert avhengig av hvilke data som har vært tilgjengelig. I hovedsak bygger alle tall fra markedsaktører (meierier), samt fra SSBs handelsstatistikk. Årlig leveres det litt over 1,5 mrd. liter melk fra norske bønder. Denne melken går inn i produksjon av alle typer meierivarer. Dersom det blir levert mer melk enn det etterspørres, blir melken benyttet i produksjon av varer som kan lagres (for eksempel ost, smør og melkepulver). Disse varene kan enten konsumeres ved en senere anledning eller eksporteres.

Ved produksjon av meierivarer starter man med å skille ut fett i en sentrifuge (separator). Etter at man har skilt ut fett har man to produkter; skummet melk og fløte. Melk blir standardisert ved at man tilsetter eller fjerner fett. Fløten benyttes i

produksjonsprosessen dersom man skal lage smør, ved at fløten gjennomgår varmebehandling (pasteurisering), syrning, kjerning, separering og elting. Normalt består melk av om lag 87,4 prosent vann, ca. 4,7 prosent melkesukker, ca. 4 prosent fett, ca. 3,2 prosent protein og ca. 0,7 prosent mineraler. Som en tommelfingerregel vil det medgå om lag 20 kg melk til produksjon av 1 kg smør og 10 kg melk til produksjon av 1 kg ost. Melk som tilsettes melkesyrebakterier kalles for syrnet melk (for eksempel kulturmilk, kefir, yoghurt og rømme). Både vanlig og syrnet melk kan bli smakstilsatt. Det er vanlig å homogenisere melken (dvs. å presse melken raskt gjennom en smal dyse under høyt trykk) for å hindre at fettete flyter opp.

Pga. inndeling av tolltariffen, internsalg blant meierier/eierstruktur, bearbeiding av halvfabrikata m.m., er det knyttet noe mer usikkerhet til meieritallene enn tall for en del andre matvaregrupper.

Når det gjelder handel av meierivarer, er det utarbeidet en samletabell 2.32 for konserverte melkeprodukter, som omfatter handel av meieriproduktene melk, fløte, rømme og øvrige konserverte melkeprodukter. Når det gjelder meierigruppene ost, yoghurt og smør, inngår handel av disse meierivarene i de respektive avsnittene som omhandler disse varene.

Beregning av engrosforbruket av husdyrprodukter (meieri og kjøtt) omfatter ikke den andelen som privatpersoner kjøper i utlandet (grensehandel). For anslag av engrosforbruk av husdyrprodukter knyttet til grensehandel, se kapittel 2.5.8.

Av tabell 2.26 kan man se engrosforbruket av melk i mill. kg og kg per innbygger. Fra 1999 til 2020 gikk engrosforbruket ned fra 568 mill. kg til 419 mill. kg. Dette tilsvarer en reduksjon på 49,3 kg per innbygger (fra 127,2 kg i 1999 til 77,9 kg i 2020). Etter mange år med nedgang i melkeforbruk gikk totalt engrosforbruk opp fra 416 mill. kg i 2019 til 419 mill. kg i 2020, noe som innebærer uendret forbruk målt i kg per innbygger. Koronapandemien kan ha bidratt til endring her.

Engrosforbruket av melkevariantene helmelk og lettmelk har samlet sett en gjennomsnittlig årlig nedgang på 2,2 prosent fra 1999 til 2020, noe som innebærer at det årlige forbruket per innbygger var nesten halvert fra 105 til 53 kg i perioden 1999 til 2020. De magrere variantene, skummet melk og lettmelk med 0,7 % fett eller mindre har en gjennomsnittlig årlig økning på 1,4 prosent i samme periode, noe som innebærer en liten forbruksøkning på 2,7 kg per innbygger per år fra 1999 til 2020. Frem til 1999 inngikk yoghurt i melketallene, men dette er f.o.m. 1999 skilt ut i egen tabell (tabell 2.27).

Tabell 2.26 ENGROSFORBRUK AV MELK

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2019*	2020*	2021**
Mill. kg									
Helmelk	627	674	652	269	145	94	82	83	78
Lettmelk				335	324	259	205	202	199
Skummet melk ¹	40	54	107	136	99	139	129	134	127
Sum melk	667	728	759	740	568	492	416	419	404
kg pr. innbygger									
Helmelk	176,4	175,0	160,1	63,6	32,4	19,6	15,3	15,4	14,5
Lettmelk				79,3	72,6	53,6	38,3	37,6	36,9
Skummet melk ¹	11,3	13,9	26,3	32,2	22,2	28,7	24,2	24,9	23,5
Forbruk melk, kg pr. innbygger	187,7	188,9	186,3	175,1	127,2	101,8	77,9	77,9	74,8

1. Omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk).

2. I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk.

Tabell 2.27 viser utviklingen i engrosforbruket av yoghurt for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2020, samt anslag for 2021. Fra 2019 til 2020 gikk totalt engrosforbruk opp med 5 mill. kg. Engrosforbruket målt i kg per innbygger gikk opp med 0,9 kg. Av det totale engrosforbruket av yoghurt i 2020 utgjorde om lag 11,0 prosent importert yoghurt. Import av yoghurt uten innhold av yoghurtbase inngår imidlertid i konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.27 ENGROSFORBRUK AV YOGHURT

	1999	2009	2019	2020*	2021**
Mill. kg	30,0	44,3	51,8	56,9	55,1
Yoghurt, kg pr. innbygger	6,7	9,2	9,7	10,6	10,2

Tabell 2.28 angir engrosforbruket av fløte og rømme. Alle typer fløte og rømme er omregnet til en tilsvarende mengde med en fettprosent på 38, tidligere var denne fellesfaktoren 35 prosent. Foreløpige tall for 2020 viser at engrosforbruket av fløte og rømme (omregnet til 38 % fett) gikk opp med 0,5 mill. kg fra 2019, mens forbruket målt i kg per innbygger er uendret fra 2019 til 2020. Eventuell handel av rømme og fløte inngår i beregningen for konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.28 OMSETNING AV FLØTE OG RØMME, OGSÅ INNDELT I FETTPROSENT OG OMREGNET TIL 38 PROSENT FETT

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
<u>Mill. kg</u>									
Fløte	..	..	..	..	24,5	26,5	29,3	29,2	29,4
Rømme	..	..	..	..	12,4	16,2	18,8	19,8	19,0
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	1,8	2,3	2,8	2,5	2,3	2,0	2,0
[18 % - 30 % >	..	..	4,3	6,7	9,5	15,5	18,2	19,5	18,8
[30 % - 38 % >	..	..	23,9	24,6	4,2	5,5	5,7	5,8	5,8
[38 % -> >	—	—	—	—	20,4	19,1	22,0	21,7	22,0
Sum fløte/rømme¹	17,7	24,9	26,9	29,0	29,8	33,0	37,4	37,9	37,7
<u>kg pr. innbygger</u>									
Fløte	..	..	..	..	5,5	5,5	5,5	5,4	5,4
Rømme	..	..	..	..	2,8	3,3	3,5	3,7	3,5
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	0,5	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4
[18 % - 30 % >	..	..	1,1	1,6	2,1	3,2	3,4	3,6	3,5
[30 % - 38 % >	..	..	5,9	5,8	0,9	1,1	1,1	1,1	1,1
[38 % -> >	—	—	—	—	4,6	4,0	4,1	4,0	4,1
Forbruk fløte og rømme, kg pr. innbygger¹	5,0	6,5	6,6	6,9	6,7	6,8	7,0	7,0	7,0

1. Beregnet som 35 % fett frem til 1989, deretter som 38 % fett.

2.5.2.2 Smør

Engrosforbruket av smør inkluderer også den andelen av smør som inngår i smør-blandet margarin, mens import og eksport av smørblandet margarin inngår i margarintallene i kapittel 2.5.3. I tabell 2.29 kan man se utviklingen av engrosforbruket av smør i perioden 1959 til 2020, samt prognoser/anslag for 2021. Det totale engrosforbruket av smør var på 3,3 kg per innbygger i 1999 og er beregnet til 3,7 kg per innbygger i 2020, som er uendret i kg per innbygger fra 2019. I femårsperioden 2016-2020 har engrosforbruket økt med 0,4 kg per innbygger.

Tabell 2.29 ENGROSFORBRUK AV SMØR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Produksjon ¹	17,5	21,2	20,5	24,2	19,6	17,1	19,3	19,5	19,4
Eksport	6,4	1,4	0,4	9,2	5,1	3,5	0,0	0,0	0,0
Import	—	1,3	1,7	—	0,2	0,4	0,4	0,6	0,4
Lagerendring ²	+0,1	+0,2	+0,2	- 0,7	..	..	..	..	
Sum forbruk	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	19,7	20,0	19,8
Forbruk smør, kg pr. innbygger	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,7	3,7	3,7

1. Fram til 1989 omfatter tallene produsert mengde. Disse tallene omfatter også smør som gikk til smørblandet margarin. F.o.m. 1999 omfatter tallet salg inkl. medgått smør til produksjon av smørblandet margarin.

2. - betyr økning og + nedgang i lager.

2.5.2.3 Ost

Engrosforbruket av ost er angitt i tabell 2.30. Hovedvekten av engrosforbruket er basert på norskproduserte råvarer, men en stadig større andel av engrosforbruket er basert på importert ost. Hvit ost utgjør den største andelen av engrosforbruket. Kategorien annen ost omfatter bl.a. prim, smelteoster, kremost og cottage cheese m.m. Ser man på handelsstatistikken for ost i perioden fra 1959 og frem til 2020, kan en se at importen har økt i hele perioden. Eksporten økte frem til 1999 (23,1 mill. kg), men har deretter gått ned til 7,9 mill. kg i 2020. Forbruket i kg per innbygger viser en økning i forbruket av hvit ost fra 2009 fram til 2020. Etter en lang periode med nedgang i forbruket av brunost i kg per innbygger ser man en utflating og en svak økning fra 2018. Forbruket av annen ost har holdt seg stabilt de siste årene. Tall for 2021 er basert på anslag/prognoser.

Tabell 2.30 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV OST, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Produksjon av ost	38,6	49,6	67,6	82,9	84,9	85,6	92,0	102,9	104,9
Eksport	9,7	16,3	20,8	23,1	23,1	13,4	10,4	7,9	9,9
Import	0,2	0,3	1,4	2,0	3,1	8,7	16,3	17,9	16,6
Lagerendring	1,5	0,7	0,7	-5,6	..	..	..	..	..
Sum forbruk	30,6	34,3	48,9	56,2	64,7	80,9	97,9	113,0	111,6
Forbruk ost, kg pr. innbygger	8,6	8,9	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	21,0	20,7
Herav (i mill. kg):									
– hvit ost	17,4	21,4	34,6	41,7	48,1	62,6	75,4	89,3	88,1
– brun ost	13,2	12,8	14,3	14,5	10,9	12,5	11,7	12,5	12,6
– annen ost	..	..	..	..	6,3	5,9	10,8	11,2	10,9
Herav (i kg pr. innb.):									
– hvit ost	4,9	5,6	8,5	9,9	10,8	13,0	14,1	16,6	16,3
– brun ost	3,7	3,3	3,5	3,4	2,5	2,6	2,2	2,3	2,3
– annen ost	..	..	..	..	1,4	1,2	2,0	2,1	2,0

I den siste tiårsperioden hadde gjennomsnittlig 83 prosent av den norskproduserte osten et fettinnhold på mellom 20 - 29 prosent, jf. tabell 2.31. På starten av 90-tallet ble det gjort en undersøkelse av fettinnholdet på ost. Åtti prosent av osten som ble importert den gangen, hadde minimum 30 prosent fett.

Tabell 2.31 ENGROSFORBRUK AV NORSKPRODUSERT OST FORDELT ETTER FETTINNHOLD, ANDEL FETT PER 100 GRAM OST (%)

	1986	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
<u>Ost totalt</u>							
0– 9	5	5	4	6	9	8	8
10–19	10	17	9	3	2	2	2
20–29	78	72	81	86	83	85	85
30–39	7	6	6	5	5	5	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav hvit ost:</u>							
0– 9	4	4	0	0	0	0	0
10–19	9	15	7	2	2	2	2
20–29	76	73	87	92	91	92	92
30–39	10	8	6	6	6	6	6
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav brunost:</u>							
0– 9	8	10	1	11	8	8	8
10–19	10	21	13	6	3	3	2
20–29	82	69	86	83	88	89	89
30–39			0	0	0	0	0
40–49			0	0	0	0	0
<u>Herav annen ost:</u>							
0– 9			40	84	94	94	94
10–19			11	16	3	3	3
20–29			27	0	3	3	3
30–39			20	0	0	0	0
40–49			2	0	0	0	0

2.5.2.4 Konserverte meieriprodukter

I forbindelse med beregning av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter var det en revisjon av beregningsmetoden i 2005. Endringene omfattet justering av ulike omregningsfaktorer tilbake til 2000, noe som var nødvendig for å tilpasse nye produkter og endrede reseptinnhold. I praksis medførte revisjonene at engrosforbruket økte med om lag 1,5 kg per innbygger. Verken de tidligere eller nye faktorene for omregning fra ferdigprodukt til innsatsfaktor for konserverte melkeproduktene var fullstendige. Mange av de konserverte produktene ble beregnet ut ifra en negativ fløtefaktor, slik at man fikk negative tall for medgått fløte i en rekke produkter. I tillegg innebar beregningen en utfordring ved at mange produkter ble produsert på råvarer som er biprodukter fra annen produksjon. Dersom man regner seg tilbake fra sluttprodukt frem til medgått melkemengde uten å se dette i sammenheng med produksjonen av andre meierivarer, vil man dobbelttelle total medgått melkemengde for en rekke produkter.

I 2008 ble det derfor foretatt en ytterligere justering i beregningene (tilbake til 1999). Tallene som presenteres i dette avsnittet, angir nå kun total omsetning/handel av konserverte melkeprodukter, der det er benyttet en standard omregningsfaktor på 9 for pulver, mens øvrige meieriprodukter/konserverte meieriprodukter legges sammen uten å benytte noen omregningsfaktor. En av årsakene til denne forenklingen skyldes at en rekke produkter ikke er spesifisert i tolltariffen. Tidligere tok beregningene kun

hensyn til de tollnummer som eksplisitt anga type vare, mens de som ikke var spesifisert ble utelatt. Dagens metode tar imidlertid hensyn til all handel av konserverte melkeprodukter og melkeprodukter som ikke er spesifisert i øvrige avsnitt.

Tabell 2.32 angir produksjon, import og eksport av konserverte meieriprodukter. Tabellen omfatter ikke produksjon av melk, ost, smør, yoghurt, fløte, rømme og heller ikke handel av smør, ost eller yoghurt, da handel med disse varene fremkommer i egne tabeller under de foregående avsnittene. Av tabellen kan man se at produksjonen av konserverte melkeprodukter øker mye fra 1999 til 2009, mens siden har produksjonsvolumet vært noenlunde stabilt. Importert mengde av konserverte meieriprodukter har vært relativt moderat i hele perioden. Eksporten av konserverte melkeprodukter har økt markant fra 0,4 mill. kg i 1999 til 24,7 mill. kg i 2020. Årsaken til økningen kan i hovedsak tilskrives pulver som klassifiseres under myse. I 2013 økte eksporten av dette betydelig som følge av oppstart av produksjon av pulver i Norge, med internasjonal etterspørsel.

Tabell 2.32 HANDEL AV KONSERVEDE MEIERIPRODUKTER (EKSKL. SMØR, OST OG YOGHURT), mill. kg

	1999	2009	2019	2020*	2021**
Produksjon konserverte meieriprodukter	104,0	151,9	149,2	160,0	148,7
Import	0,4	0,8	1,7	2,4	1,9
Eksport	0,4	3,0	29,1	24,7	26,0
Forbruk konserverte meieriprodukter, mill. kg	104,0	149,7	121,8	137,7	124,5
Forbruk, kg pr. innbygger	23,3	31,0	22,8	25,6	23,1
Anslag grensehandel, kg pr. innb. ¹	4,0	3,5	3,0	0,4	0,4
Totalt engrosforbruk av konserverte meieriprodukter inkl. grensehandel av meierivarer, kg pr. innb.	27,3	34,5	25,8	26,0	23,5

1. Omfatter alt av meierivarer (melk, yoghurt, fløte, rømme, smør, ost og konserverte meieriprodukter).

2.5.2.5 Kjøtt og kjøttbiprodukter

Markedsbalansen for kjøtt fra husdyr varierer en del. I alle årene i perioden 2001-2019 har det vært et beregnet markedunderskudd som har variert mellom det minste på ca. 2,4 mill. kg i 2004 og det største på ca. 28,0 mill. kg i 2020. Ifølge prognosene utarbeidet i februar-mars 2021 forventes et markedunderskudd for kjøtt fra husdyr på ca. 24,6 mill. kg i 2021. Nye prognoser utarbeidet i mai-juni 2021 viser et underskudd på ca. 27,0 mill. kg.

Engrosforbruket av de enkelte kjøttslagene går fram av tabell 2.33. Engrosforbruket av kjøtt fra husdyr var i 2019 på 367,3 mill. kg og på 381,6 mill. kg i 2020 (tabellene 2.33 og 2.34). For 2021 er engrosforbruket av kjøtt fra husdyr anslått til 385,2 mill. kg (tabellene 2.33 og 2.34). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2021. I de nye prognosene utarbeidet i mai-juni 2021 er det forutsatt en økning i engrosforbruket til 388,2 mill. kg.

Forbruket av fjørfekjøtt har økt mye. Engrosforbruket er beregnet til å være 107,4 mill. kg i 2019 og 108,7 mill. kg i 2020, som er nesten ti ganger så høyt som i 1979. I løpet av 2014 ble det mye debatt rundt antibiotikaresistens i kylling. Dette skapte usikkerhet blant forbrukerne og nedgang i salget, særlig i 2015. Engrosforbruket av fjørfekjøtt har senere økt igjen. Tallene viser at fra og med 2019 er det beregnede engrosforbruket igjen større enn i 2013, som var året med høyest

engrosforbruk før den omtalte salgsnedgangen. For de andre kjøttslagene har det ikke vært like store endringer.

I fjorårets rapport ble det gjennomført en revisjon av metoden for beregning av kjøttbiprodukter. Tidligere ble volumet av kjøttbiprodukter beregnet som en prosentandel av slaktevekt. NIBIO fikk i 2010 tall for kjøttbiprodukter fra Nortura, og i 2020 fikk vi tilsvarende tall fra Animalia for 2019. Tallene fra Nortura og Animalia viste at kjøttbiproduktene i realiteten var lavere enn de tallene som NIBIO tidligere har beregnet. Som en konsekvens av de nye tallene, besluttet NIBIO å hensynte tallene fra Nortura og Animalia. I korthet innebærer dette at tallene for kjøttbiprodukter er uendret frem til 2002 (dvs. gammel metode). I perioden fra 2002 til 2010 er det foretatt en «glattning» av totalvolumet av kjøttbiprodukter (gammel metode og tall fra Nortura). Mellom 2010 og 2019 har NIBIO «glattet» tallserien fra Nortura og Animalia. Videre til 2020 er kjøttbiprodukter regnet fram prosentvis tilsvarende endringene i norsk produksjon av kjøtt og med et anslag for 2021.

Tabell 2.33 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV KJØTT FRA HUSDYR, OPPGITT SOM SLAKTEVEKT¹, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	118,9	150,6	182,1	206,6	267,1	316,5	353,0	350,4	359,8
Eksport	0,6	4,3	0,9	8,5	21,5	4,8	6,6	6,3	1,3
Import ¹	3,5	4,6	20,2	5,7	8,0	14,0	20,4	32,0	26,0
<i>Herav</i>									
– spekk	..	..	1,5	1,0	1,2	0,6	0,7	0,7	0,8
– transittimport ²	..	..	4,0	3,5	0,3	–0,6	1,9	2,5	0,0
Lagerendring ³	–1,1	–0,6	0,9	0,4	4,0	0,9	0,5	5,5	0,7
Forbruk i alt⁴	120,7	150,3	202,3	204,2	257,6	326,6	367,3	381,6	385,2
<i>Herav</i>									
– storfe	40,5	49,4	77,3	72,2	89,0	89,3	98,2	103,5	101,6
– kalv	7,8	6,5	2,3	1,4	1,5	1,7	1,8	1,5	1,4
– sau og lam	15,1	18,3	22,4	24,9	23,6	24,8	24,4	25,7	25,9
– geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3
– hest	2,2	1,0	0,9	0,8	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0
– svin ⁵	50,3	66,9	86,2	82,6	102,8	122,5	133,1	140,4	138,3
– fjørfe	2,5	5,5	10,9	19,3	37,5	85,3	107,4	108,7	116,0
– tamrein, hjort ⁶ og kaniner	1,9	1,6	2,0	2,9	2,4	2,2	2,1	1,4	1,7
Kjøtt fra husdyr, kg pr. innbygger	34,0	39,1	49,7	48,3	57,7	67,6	68,7	70,9	71,3

1. F.o.m. 1979: Inkl. import av spekk.

2. Import via norsk transittlager til oljeinstallasjoner, skip i utenriksfart og flyselskap (verdensmarkedspris).

3. - betyr økning og + nedgang i lager.

4. Grensehandel ikke inkludert. Se tabell 2.34 og kapittel 2.5.8.

5. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

6. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

Det totale engrosforbruket av kjøtt, inklusive vilt, hvalkjøtt og spiselige biprodukter, men eksklusive grensehandel, har steget betydelig fra 1959 (tabell 2.34). I gjennomsnitt har dette totale engrosforbruket per innbygger økt med over 500 gram per innbygger per år i perioden fra 1959 til 2019. De senere årene økte det samme engrosforbruket i perioden 2011–2013, mens det gikk litt ned i 2014. Både i 2015 og 2016 økte dette beregnede engrosforbruket, mens det falt litt igjen i 2017 og 2018.

Beregningene for 2019 og de foreløpige tallene for 2020 viser en økning igjen, både totalt og per innbygger.

Det totale engrosforbruket av kjøtt inklusive et anslag for grensehandelen, viser den samme utviklingen (som beskrevet i avsnittet over) fram til og med den beregnede økningen fra 2018 til 2019. De foreløpige tallene for 2020, inklusive et anslag for grensehandelen, viser imidlertid en nedgang i engrosforbruket, både totalt og per innbygger.

Tabell 2.34 ENGROSFORBRUK AV KJØTT I ALT, INKLUSIVE SPISELIGE KJØTTBIPRODUKTER¹ OG ANSLAG FOR GRENSEHANDEL², mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,2	257,6	326,6	367,3	381,6	385,2
Kjøtt fra vilt og hval	4,3	4,6	5,3	5,9	8,2	8,0	6,8	7,0	7,0
Kjøttbiprodukter ¹	8,4	9,9	13,3	13,1	14,6	13,8	12,6	12,8	12,7
Sum engrosforbruk	133,4	164,8	220,9	223,2	280,4	348,3	386,6	401,4	404,9
Sum engrosforbruk, kg pr. innbygger	37,6	42,8	54,2	52,8	62,9	72,1	72,3	74,6	74,9
Anslag grensehandel ² av kjøtt	-	-	3,0	5,0	9,0	20,8	21,6	2,5	2,5
Sum engrosforbruk av kjøtt inkl. grensehandel	133,4	164,8	223,9	228,2	289,4	369,1	408,3	404,0	407,3
Anslag grensehandel av kjøtt, kg pr. innbygger	-	-	0,7	1,2	2,0	4,3	4,0	0,5	0,5
Sum engrosforbruk av kjøtt inkl. grensehandel, kg pr. innbygger			55,0	54,0	64,9	76,4	76,3	75,1	75,4

1. Tallserien for kjøttbiprodukter ble korrigert i 2020 for årene f.o.m. 2002 som følge av ny metode.

2. Grensehandel presenteres også sammen med andre varegrupper i avsnitt 2.5.8. Ny serie f.o.m. 2004.

Grensehandel påvirker markedet for norskproduserte kjøttvarer. Anslag for grensehandelen av kjøtt er nærmere beskrevet i kapittel 2.5.8 i rapporten.

Tallene for engrosforbruket (i tabell 2.33 og 2.34) angir volumer for førstehåndsomsetning av kjøtt. Det innebærer at tallene inkluderer vekt av bl.a. bein (slaktevekt), samtidig som tallene ikke hensyntar svinn gjennom verdikjeden. Etter økende oppmerksomhet på kjøttforbruket har NIBIO på oppdrag fra Animalia gjort beregninger for hvor mye kjøtt som faktisk spises, her omtalt som «beregnet reelt kjøttforbruk».

Tabell 2.35 angir beregnet reelt kjøttforbruk, fordelt på; storfe, småfe, svin, fjørfe, øvrig kjøtt og kjøttbiprodukter for utvalgte år for perioden 1990–2020. I tillegg har vi beregnet et anslag for det reelle kjøttforbruket av grensehandel. Av tabellen kan man se en betydelig økning i forbruket fra 1990 til 2009. Som følge av nye opplysninger er det benyttet nye svinnfaktorer f.o.m. 2019. Endringer av svinnfaktorer medfører en «teknisk» økning i forbruket med 1,5 kg f.o.m. 2019. Forbruket i 2020 er det laveste i løpet av de 10 siste årene, der det er en reduksjon i forbruket fra 2019 på 1,4 kg per innbygger, noe som bl.a. skyldes mindre grensehandel som følge av korona.

Tabell 2.35 BEREGNET REELT KJØTTFORBRUK, kg per innbygger (inkl. kjøttbiprodukter og grensehandel)

	1990	1999	2009	2018	2019 ³	2020*
Storfe	12,8	14,4	13,5	13,3	13,7	14,3
Småfe	3,8	3,5	3,5	3,4	3,2	3,3
Svin	15,3	17,3	19,1	19,1	19,2	20,2
Fjørfe	2,4	4,3	8,9	9,5	10,5	10,5
Øvrig kjøtt ¹	1,6	1,7	1,5	1,1	1,2	1,1
Kjøttbiprodukter	2,4	2,6	2,1	1,7	1,8	1,9
Reelt kjøttforbruk pr. innbygger²	38,2	43,8	48,7	48,1	49,6	51,3
Anslag grensehandel	1,0	1,7	3,6	3,6	3,5	0,4
Reelt kjøttforbruk inkl. grensehandel pr. innbygger	39,2	45,5	52,3	51,7	53,1	51,7

1. Omfatter hest, vilt, tamrein, hjort og kanin.

2. Tall er eksklusive anslag av grensehandel.

3. Nye svinnfaktorer

2.5.2.6 Egg

Produksjon av egg samt lagerendringer er basert på oppgaver fra Prognoseutvalget for egg og fjørfekjøtt, mens handelsstatistikken er basert på tall fra SSBs handelsstatistikk. For beregning av bearbejdede egg er det benyttet en faktor på 4,6 for tørket eggepulver, mens det er benyttet en faktor på 1,19 for øvrig egg, herunder egg uten skall. Engrosforbruket av egg fremkommer i tabell 2.36. I 2020 er engrosforbruket beregnet til 72,3 mill. kg, noe som tilsvarer 13,4 kg per innbygger som er en nedgang på 0,2 kg fra 2019.

Tabell 2.36 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Produksjon	31,7	38,0	44,9	51,9	47,6	58,9	73,5	73,1	73,5
Eksport	1,4	0,4	1,6	3,7	2,4	2,0	2,0	1,8	2,0
Import	0,1	1,4	0,7	0,2	1,7	0,7	1,1	1,0	1,0
Lagerendring ¹	..	..	-0,1	0,4	-1,5	0,0	0,1	0,0	0,0
Sum forbruk egg	29,9	38,3	43,9	48,8	48,3	57,7	72,5	72,3	72,4
kg pr. innbygger	8,4	9,9	10,8	11,6	10,8	11,9	13,6	13,4	13,4

1. «-» betyr at lager av egg går ned og at forbruket øker.

2.5.3 Spisefett

2.5.3.1 Margarin

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt i 2005, har NIBIO innhentet omsetningsdata fra markedsaktørene Mills, Idun, Fjordland og Pals, samt handelsstatistikk fra SSB. Etter samråd med en av markedsaktørene i 2018 ble det gjort korreksjoner i margarintallene tilbake til 2009 og det er gitt informasjon om omsetning av flytende margarin. Samletabell 2.52 er basert på en antagelse om at 80 prosent av den norske margarinproduksjonen er produsert på importerte råvarer. Det foreligger ikke totaltall for lagerendring de seinere årene. Endringer i beregnet engrosforbruk fra ett år til neste kan derfor skyldes endringer i lagerbeholdningene.

Tabell 2.37 viser beregnet norsk produksjon av margarin (basert på norskproduserte og importerte råvarer), handel av margarin (inkluderer den andelen av smør som

inngår i smørblandet margarin) og engrosforbruket av margarin (ekskl. den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, som lar seg skille ut). NIBIO har beregnet den samlede margarinproduksjon (eksklusive smørandelen som er identifiserbar og inngår i smørberegningen) til 34,3 mill. kg i 2020 (jf. tabell 2.37). Justeres produksjonen for import og eksport, er engrosforbruket beregnet til 46,7 mill. kg eller 8,7 kg per innbygger. Forbruket av flytende margarin har økt med 0,7 mill. kg i perioden fra 2016 til 2020. Anslag for engrosforbruket i 2021 er bl.a. basert på budsjettall fra markedsaktører/anslag.

Tabell 2.37 PRODUKSJON OG ENGROSFORBRUK AV MARGARIN, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2019	2020*	2021**
Produksjon ¹	92,5	83,8	73,8	60,3	53,9	39,3	33,2	34,3	32,5
Herav produksjon flytende margarin							2,9	3,1	2,8
Import	0,0	–	–	0,1	2,0	4,7	11,1	12,9	11,7
Eksport	6,6	8,0	8,5	5,3	2,2	0,3	0,9	0,5	0,7
Grensehandel	..	2,8	2,9	–	..	..	..	..	..
Lagerendring	0,1	-0,1	–	–	..	..	..	..	..
Sum forbruk	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	43,4	46,7	43,5
kg pr. innbygger	24,2	18,9	15,3	13,0	12,1	9,0	8,1	8,7	8,0

Kilde: Margarinindustriens Bransjeforening t.o.m. 1998. F.o.m. 1999 markedsaktører og SSB.

1. Produksjon av margarin baserer seg på norske og importerte råvarer. Produksjonen er ekskl. smør i smørblandet margarin (gjelder den andelen som er identifiserbar).

2. Ikke direkte sammenliknbare tall før/etter 1999.

2.5.3.2 Annet fett

Det er ikke gjennomført beregninger av annet fett siden 1988 som følge av bortgang av statistikkdata. Siste beregning viste imidlertid at forbruket av annet fett utgjør ca. 4,0 kg per innbygger. Dette volumet legges til grunn i samtlige samletabeller og figurer etter 1988. Annet fett innbefatter produkter som bl.a. soyaolje, olivenolje, palmeolje, rapsolje, oljer fra fisk og animalske oljer/blandingsoljer som ikke er nevnt ellers.

Den norske produksjonen av oljer er relativt beskjeden, så en god del av oljene blir derfor importert. Imidlertid skiller ikke handelsstatistikken godt nok til at man kan se hvor mye olje som importeres til matforbruk. I tillegg til å benytte oljer til mat, benyttes oljer bl.a. til dyrefôr, såpeproduksjon og diverse industriproduksjoner. Tabellen nedenfor viser nettoimport av et utvalg av oljer tilhørende kapittel 15 i tolltariffen. Handel av varenummer som eksplisitt har annen anvendelse enn til mat, inngår ikke i tabellen. Imidlertid kan deler av oljen som er angitt ha annen anvendelse enn menneskeføde. Negative tall i tabellen innebærer at man eksporterer mer enn det man importerer.

Tabell 2.38 NETTOIMPORT AV UTVALGTE OLJER, mill. kg

	1990	2000	2010	2019	2020*	2021**
Kokosolje	0	10	1	1	1	1
Maisolje	0	1	0	0	0	0
Oliven	0	4	4	4	5	4
Palmekjerneolje og babassuolje	0	0	0	0	0	0
Palmeolje	10	12	9	1	1	1
Raps-/senneps-/rybsolje	0	5	18	148	205	167
Solsikkeolje	0	1	5	10	11	10
Soya	-2	-25	-54	-71	-65	-64
Øvrige oljer	2	12	19	8	9	9
Sum nettoimport	11	20	1	101	167	128

2.5.3.3 Spisefett i alt

Tabell 2.39 viser utviklingen i det samlede forbruk av spisefett. Ifølge beregningene har det totale spisefettforbruket blitt redusert gjennom hele perioden, og utgjør i 2020 16,4 kg per innbygger.

Tabell 2.39 ENGROSFORBRUK AV SPISEFETT I ALT, OG FORDELING PÅ DE ENKELTE TYPER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Smør	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	14,0	19,7	20,0	19,8
Margarin	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	43,4	46,7	43,5
Annet fett ¹	10,3	15,0	19,9	16,9	17,8	19,3	21,4	21,5	21,6
Sum spisefett	107,5	109,2	104,3	86,3	86,2	76,9	84,4	88,2	84,9
kg pr. innbygger	30,3	28,2	25,6	20,4	19,3	15,9	15,8	16,4	15,7

Kilde: Norske Meierier, SSB og Margarinindustriens Bransjeforening, markedsaktører.

1. Basert på forutsetning om 4 kilo per innbygger per år.

2.5.4 Fisk og sjømat

Beregning av engrosforbruk av fisk ble før 1995 gjennomført av Fiskeridirektoratet. Tallene var imidlertid heftet med stor usikkerhet. På grunn av usikkerheten ble det utarbeidet en ny metode, se kapittel 3. Nedenfor i tabell 2.40 har NIBIO imidlertid gjengitt volumer ved «elvefiske», «oppdrett» og «fangst» (statistikken fra SSB og Fiskeridirektoratet).

Tabell 2.40 TILGANG AV FISK TIL KONSUM FRA ELVEFISKE, OPPDRETT OG FANGST (i mill. kg rund vekt/slaktevekt)

	1979	1989	1999	2009	2018	2019	2020*
Elvefiske	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4
Oppdrett	7,4	115,0	473,8	961,5	1 354,9	1 452,9	1 479,2
- Laks	4,4	111,3	425,2	862,3	1 282,0	1 364,0	1 377,2
- Ørret	3,0	3,6	48,7	74,3	68,3	83,5	96,8
- Øvrig	0,0	0,0	0,0	24,9	4,6	5,4	5,2
Fangst ¹	2 650,2	1 788,7	2 630,0	2 080,4	1 610,4	1 447,4	1 492,9
Fangst ²					2 665,3	2 483,5	2 607,1
Totalt	2 658,0	1 904,1	3 104,2	3 042,2	2 965,7	2 900,6	2 972,4

Kilde: SSB og Fiskeridirektoratet

1. I årene 1979, 1989 og 1999 omfatter tallet «total fangst levert av norske skip». F.o.m. 2009 omfatter tallene fangst i rundvekt til «Konsum» fra norske fartøy.
2. Omfatter fangsttallene fra Fiskeridirektoratet «fangst etter art og nasjonalitet på fiskefartøyet» (kun norske fartøy), men ikke inndeling etter anvendelse (konsum, olje/mel og fôr).

Ifølge SSB ble det tatt 354 tonn med laks, sjøørret og sjørøye i norske elver i 2020, noe som innebærer en økning på 0,6 prosent fra 2019.

Oppdrettsnæringen/akvakultur står for et betydelig volum. Ifølge Fiskeridirektoratet ble det solgt 1.479 mill. kg med fisk i 2020, noe som innebærer en økning på 1,8 prosent fra 2019. Når det kommer til fangst/fiskeri, dvs. total fangst (målt i rundvekt) levert av norske fartøy, økte volumet fra 2 484 mill. kg i 2019 til 2 607 mill. kg i 2020. Av fangsten i 2020, gikk 1 493 mill. kg til konsum, 984 mill. gikk til olje, mens 130 mill. kg gikk til fôr. Den samlede «tilgangen» av fisk til konsum (sum av elvefiske, oppdrett og anslag fangst til konsum) er anslått til 2 972 mill. kg i 2020, noe som tilsvarer en økning på 2,5 prosent fra 2019.

Norge er en stor nettoeksportør av fisk og sjømatprodukter. Ifølge SSB ble det eksportert 2 426 mill. kg fisk og sjømat i 2020, mens importen var 218 mill. kg (fisk og sjømat er her definert som alle varer som er registrert under kapittel 03, 16.03, 16.04 og 16.05 i tolltariffen, uavhengig av anvendelse og grad av bearbeiding).

2.5.5 Kaffe

All kaffe regnes om til ubrent kaffe (også kalt råkaffe). For brent kaffe anvendes en omregningsfaktor på 1,19, mens for kaffekonsentrat benyttes en faktor på 2,6. Tabell 2.41 viser nettoimport av ubrent kaffe fra 1989 frem til 2020 basert på utenrikshandelsstatistikk fra SSB, samt anslag for 2021. Ubrent kaffe utgjør hoveddelen (36,6 mill. kg) av kaffen som ble importert i 2020 (49,8 mill. kg). Fra 2019 til 2020 økte engrosforbruket av kaffe med 0,5 kg per innbygger.

Tabell 2.41 ENGROSFORBRUK AV UBRENT KAFFE, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Ubrent kaffe	39,4	41,7	34,4	33,8	36,6	33,9
Brent kaffe ¹	1,9	1,8	4,1	7,8	7,4	7,8
Kaffekonsentrater ¹	1,9	4,0	5,3	5,5	5,8	5,5
Sum forbruk ubrent kaffe	43,2	47,6	43,9	47,1	49,8	47,2
kg pr. innbygger	10,2	10,7	9,1	8,8	9,3	8,7

1. For brent kaffe har NIBIO benyttet en omregningsfaktor på 1,19 og på kaffekonsentrat har vi anvendt en omregningsfaktor på 2,6.

2.5.6 Te

Tabell 2.42 viser at engrosforbruket av te er 1,3 mill. kg i 2020, noe som innebærer en liten økning sammenliknet med 2019. Sort og grønn te utgjør hovedvekten av det norske engrosforbruket av te. Anslaget for 2021 er et gjennomsnitt av nettoimporten for de tre foregående årene.

Tabell 2.42 ENGROSFORBRUK AV TE, mill. kg

	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Sort og grønn te	0,9	1,0	1,1	0,9	1,0	1,0
Teekstrakter	0,1	0,1	0,4	0,3	0,3	0,3
Sum forbruk	1,0	1,1	1,5	1,2	1,3	1,3
kg pr. innbygger	0,22	0,25	0,31	0,22	0,25	0,23

2.5.7 Krydder

Engrosforbruket av krydder er beregnet som nettoimport av krydder iht. tolltariffens kapittel 9 (ekskl. kaffe og te). Engrosforbruket av krydder øker over tid. I 1990 var engrosforbruket 1,5 mill. kg, i 1999 2,2 mill. kg, i 2009 2,1 mill. kg og i 2019 3,2 mill. kg. Foreløpige tall for 2020 viser at engrosforbruket var 3,7 mill. kg, noe som tilsvarer 0,7 kg per innbygger.

2.5.8 Grensehandel

Med grensehandel menes det som forbrukere handler med seg hjem etter en tur i utlandet. På grunn av økende grensehandel som følge av prisforskjeller, ulikheter i vareutvalget i Norge og utlandet osv., blir det årlig gjennomført grensehandel av et ikke helt ubetydelig omfang. Grensehandel ble først tatt med i fjorårets rapport. Frem til da ble ikke grensehandel hensyntatt i tallene som ble publisert i denne rapporten (med unntak av kjøtt). Oppmerksomheten på grensehandel og dens betydning på det totale matvareforbruket har vært økende. I 2020 gjennomførte NIBIO et større arbeid med å implementere et anslag for grensehandelen i rapporten.

Ifølge SSBs grensehandelsstatistikk utgjorde grensehandelen av alle typer varer (ikke bare mat) om lag 16 mrd. kr i 2019. Pga. koronarestriksjoner som ble innført i 2020 har grensehandelen gått mye ned, og er beregnet av SSB til 1,97 mrd. kroner i 2020. Det er dette beløpet som danner hovedgrunnlaget for NIBIO sine beregninger av grensehandelen i 2020. Grensehandelsstatistikken til SSB er en utvalgsundersøkelse (tall publiseres årlig og kvartalsvis) som baseres på et tilfeldig trukket utvalg. Statistikken angir antall dagsturer, handlebeløp, destinasjon og bostedsregion. I 2004 (første året der SSB har publisert anslag for grensehandelsstatistikk) var grensehandelen på 8,8 mrd. kr. For budsjettåret 2021, er det anslått at grensehandelen fortsatt vil være lav grunnet koronasituasjonen.

I januar 2020 publiserte SSB rapporten «nordmenns grensehandel» (notat 2020/1 skrevet av Guro Henriksen og Jarle Kvile), som er en pilotundersøkelse gjennomført for september mnd. i 2019, som i tillegg til å omfatte antall turer og handlebeløp, også ser på handlebeløp fordelt på varekategorier. En tilsvarende undersøkelse ble gjort i 2010 som var basert på kvartalsvise undersøkelser gjennomført for året 2010. Merk at grensehandelsundersøkelsen og pilotundersøkelsene omfatter beløp og ikke vekt på produkter.

Tabell 2.43 ANDEL KJØPTE VARER ETTER VAREKATEGORI (I PROSENT AV BELØP OG BELØP I MILL. KR) FRA DE TO PILOTUNDERSØKELSENE

Varekategori	2010 (%)	2019 (%)	2019 (beløp)
Alkohol	16,0	18,2	368,6
Tobakk og snus	13,6	15,9	322,5
Brus og mineralvann	5,6	10,6	214,6
Sjokolade og godteri	49,1	6,7	136,5
Mat og dagligvarehandel		33,7	684,0
Andre ¹	15,7	15,0	303,6
Sum beløp i mill. kr.			2 029,8

1. Omfatter klær, sko, kosmetikk, apotekvarer, drivstoff, bolig interiør, bildeler, elektronikk o.l. Tallet omfatter imidlertid ikke kafé og restaurantbesøk eller andre tjenester som utgjorde hhv. 119,2 mill. kr og 75,5 mill. kr.

Basert på rapporten i 2019 (inkl. tallene fra 2010-rapporten), samt prisutvikling har NIBIO beregnet grove anslag for volumer på de mest sentrale varegruppene for perioden 1999–2021. Disse beregningene er av naturlige årsaker heftet med stor usikkerhet. Hensikten med å inkludere disse tallene er å identifisere mest mulig av det totale engrosforbruket, på tross av at det er heftet med usikkerhet. Dersom man ikke inkluderer grensehandel, vil man systematisk undervurderer engrosforbruket. Anslaget over grensehandel er inkludert i samletabeller og selvforsyningsgraden med tilbakevirkende kraft f.o.m. 1999.

Kort om forutsetningene i anslagene som bygger på pilotundersøkelsen i 2010 og 2019: 10,6 prosent av det som ble handlet, målt i verdi, var innen gruppen brus og mineralvann i 2019. Tilsvarende for 2010 var 5,6 prosent. Årene mellom har blitt «glattet», mens årene 1999–2009 er satt lik 2010. Det anslås at 50 prosent av varene som kjøpes innen denne kategorien (verdi og volum) inneholder sukker og at sukkeret utgjør 10 vektprosent av innholdet.

6,7 prosent av det som ble handlet (målt i verdi) tilhører gruppen sjokolade og sukkervarer. Det anslås at beløpet fordeler seg likt på sukkervarer (50 prosent) og kakaoprodukter (50 prosent). Det anslås at verdiandelen av denne gruppen har vært lik i hele perioden fra 1999–2020.

Gruppen mat- og dagligvarer utgjorde 33,7 prosent av all grensehandel i 2019 (*mat og dagligvarer* er da ekskl. brus/mineralvann, sjokolade/sukkervarer vin, øl, tobakk o.l.). I denne gruppen anslår NIBIO at kjøtt utgjør 30 prosent, meieri utgjør 15 prosent og korn/melprodukter utgjør 10 prosent. De resterende 45 prosentene holdes utenfor anslaget, men vil potensielt omfatte kaffe, te, krydder, fisk, frukt, grønnsaker, egg, bearbejdede matprodukter (supper/saus/pizza) og diverse «non food» produkter som f.eks. såpe, blader etc. Til sammenlikning utgjorde gruppen *mat- og dagligvarer* 49,1 prosent i 2010, men da inkluderte denne gruppen også sjokolade og sukkervarer.

I og med at undersøkelsen til SSB omfatter verdi og ikke volumer, har NIBIO anslått en gjennomsnittlig kilopris for varene innen de ulike kategoriene for 2019, der prisen på kjøtt er anslått til 75 kr per kg, meieri er anslått til 50 kr per kg, korn- og melvarer er anslått til 30 kr per kg, sjokolade og sukkervarer er anslått til 100 kr per kg, mens brus er anslått til 15 kr per liter. Videre har NIBIO korrigert disse kiloprisene basert på konsumprisindeks fra Statistiska centralbyrå (scb) (*Konsumentprisindex (KPI) årsmedeltal etter varu-/tjänstegrupp (COICOP)*).

Basert på forutsetningene som er beskrevet ovenfor viser NIBIO sine anslag at grensehandel utgjorde 8,7 mill. kg i 2020, noe som tilsvarer 1,6 kg per person, fordelt på kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus.

Tabellen 2.44 viser anslaget av grensehandelen for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2020, samt anslag for 2021. På grunn av koronasituasjonen som oppstod i 2020, har NIBIO anslått at grensehandelen i 2021 vil ligge på samme nivå som i 2020. Av tabellen kan man se at grensehandelen utgjør anslagsvis mellom 12,6 og 14,4 kg per innbygger per år før 2020, men at det er et betydelig fall i 2020 som følge av koronasituasjonen. Volumanslaget av de aktuelle grensehandelsvarene utgjør «kun» 1,6 kg per innbygger i 2020 og 2021.

Tabell 2.44 ANSLÅTT GRENSEHANDEL i mill. kg og kg per innbygger per år

	1999	2005	2010	2015	2019	2020*	2021**
<u>Grensehandel i mill. kg</u>							
Kjøtt	9,0	15,0	20,6	23,0	21,6	2,5	2,5
Meieri	17,8	17,4	16,4	17,3	16,2	2,0	2,0
Korn/mel	17,7	18,2	16,8	18,9	18,0	2,2	2,1
Sukkervarer	4,9	5,0	4,9	5,6	5,4	0,6	0,6
Sjokolade	4,9	5,0	4,9	5,6	5,4	0,6	0,6
Sukker fra brus	1,9	2,2	2,4	4,0	5,7	0,7	0,7
<u>Grensehandel i kg pr. innbygger</u>							
Kjøtt	2,0	3,2	4,2	4,4	4,0	0,5	0,5
Meieri	4,0	3,8	3,3	3,3	3,0	0,4	0,4
Korn/mel	4,0	3,9	3,4	3,7	3,4	0,4	0,4
Sukkervarer	1,1	1,1	1,0	1,1	1,0	0,1	0,1
Sjokolade	1,1	1,1	1,0	1,1	1,0	0,1	0,1
Sukker fra brus	0,4	0,5	0,5	0,8	1,1	0,1	0,1
Sum kg pr. innbygger	12,6	13,6	13,5	14,4	13,5	1,6	1,6

Når det gjelder omregning fra kilo til energi i NIBIOs energiberegning, benytter NIBIO de samme energivektene som det øvrig engrosforbruket bygger på, korrigert for volum for de enkelte varegruppene og innen enkeltvaregrupper. Fordi varesammensetningen varierer fra år til år og består av ulike varer, vil energivekten som benyttes for de ulike årene variere. I perioden fra 1999 t.o.m. 2020 viser anslagene at energiinnholdet av grensehandelsvarene per 100 gram spiselig vare ligger mellom 883 og 946 KJ.

2.5.9 Uspesifisert handel

Under varegruppene som er omtalt tidligere i rapporten (herunder mel, korn, grønnsaker, meieri, kjøtt osv.) har man hensyntatt det som importeres og eksporteres av de respektive matvarene. Imidlertid er det enkelte varer/varegrupper som supper/sauser, barnemat som ikke er melkebasert, fløteerstatninger o.l. som ikke har blitt inkludert tidligere. Fra og med fjorårets rapport har NIBIO valgt å inkludere de nye varegruppene og omtale disse som *uspesifisert handel*. Uspesifisert handel består av 25 ulike varenummer i tolltariffen, som NIBIO har gruppert i 13 nye matvarekategorier. I samarbeid med Universitetet i Oslo har det blitt utarbeidet energivakter for de 13 nye matvarekategoriene. Merk at energiinnholdet innenfor en matvarekategori og mellom matvarekategoriene varierer mye, noe som gjør at energiinnholdet bør betraktes som anslag.

Tabell 2.45 viser at det har vært en økning i nettoimporten (import minus eksport) av uspesifisert handel fra 1999 til 2020 (inkl. anslag for 2021). Økningen skyldes i hovedsak økt import. I begynnelsen av perioden utgjorde majones og remulade en stor del av det som ble eksportert blant gruppen «uspesifisert handel» (spesielt når man regner om volumer til energi).

Tabell 2.45 USPESIFISERT HANDEL (NETTOIMPORT), kg per innbygger

	1999	2009	2019	2020*	2021**
Supper/sauser	1,0	2,1	3,3	3,6	3,3
Tilberedte næringsmidler	0,1	0,2	2,3	2,3	2,2
Bakegjær	-0,1	1,9	1,2	1,2	1,2
Eddik	0,3	0,2	0,6	0,5	0,5
Sukkerfri drops/tyggis	0,4	0,6	0,4	0,4	0,4
Is og iskrem	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4
Øvrig ¹	-0,3	0,8	1,1	1,1	1,1
Sum nettoimport, kg pr. innbygger	1,7	6,0	9,2	9,5	9,1

1. Omfatter albuminer, barnemat som ikke er melkebasert, fløteerstatninger, majones, remulade, sesamfrø og soyasaus.

2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper

2.6.1 Innledning

I dette delkapittelet sammenstiller NIBIO data presentert i kapittel 2.5, samt at det gjøres beregninger av næringsinnhold i matvarene. Forbruk på engrosnivå av ulike matvaregrupper 1979–2020 er vist i figur 2.1–2.10, der tallene for 2020 er basert på foreløpige tall. Figurene inkluderer også volumer over anslag av grensehandel for de matvaregruppene der dette er beregnet. Tall for anslag av grensehandel inngår ikke i tallene som omtales i teksten for de enkelte varegruppene, men omtales separat. Tabellene 2.46–2.54 viser beregnet forbruk på engrosnivå av matvarer, både totalt og per innbygger, spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer. Videre viser tabellene sammensetting av animalsk vs. vegetabilsk mat, norskprodusert andel, selvforsyningsgrad, dekningsgrad m.m. Tallene er basert på beregningene i avsnittene foran. Delkapittel 2.6.3 med tabeller er utarbeidet av Avdeling for ernæringsvitenskap, Universitetet i Oslo.

2.6.2 Matvaregruppene

Engrosforbruket av korn som mel (inkl. ris og bakervarer) har økt i perioden fra 1969 og frem til midten av 2000-tallet. Engrosforbruket har deretter gått ned fra 90 kg per innbygger i 2007 til 81 kg i 2019. Engrosforbruket har økt til 85,7 kg i 2020.

Engrosforbruket av poteter totalt har gått fra om lag 100 kg per innbygger på 50-tallet, til om lag 60 kg per innbygger i 2020. I perioden har spesielt andelen matpoteter gått mye ned, mens det har vært en økning for bearbejdede potetprodukter. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år.

Engrosforbruket av grønnsaker har stort sett økt gjennom hele perioden fra 50-tallet. I 1979 utgjorde engrosforbruket om lag 46 kg per innbygger, mens i 2020 er det beregnet til ca. 81 kg per innbygger.

Engrosforbruket av frukt og bær har økt over lang tid. Tall fra 50-tallet viser et engrosforbruk på om lag 40 kg per innbygger. Fra 1999 til 2009 økte engrosforbruket fra 69 til 90 kg per innbygger, men siden 2015 har det gått ned fra 90 til om lag 83 kg per innbygger i 2020.

Frem til 90-tallet lå beregnet engrosforbruk av sukker stort sett i overkant av 40 kg per innbygger per år. På 2000-tallet har beregnet engrosforbruk av sukker gradvis blitt redusert. I 2020 er det beregnet et engrosforbruk av sukker på om lag 26 kg per innbygger, noe som innebærer en økning på 1,9 kg fra 2019, når man ser bort fra grensehandelstall.

Engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter som er tatt med f.o.m. 1985, lå mellom 3 og 4 kg per innbygger fra 1985 til 2000. Utover 2000-tallet økte engrosforbruket (6,5 kg per innbygger i 2008). Etter 2008 gikk engrosforbruket nedover og i 2019 ble det beregnet et engrosforbruk på 5,7 kg per innbygger. Det siste året har engrosforbruket økt til 6,5 kg, når man ser bort fra grensehandelstall.

Engrosforbruket av kjøtt (inkl. kjøttbiprodukter) økte frem til begynnelsen av 80-tallet. I 1981 falt forbruket ganske mye, før det igjen økte. I 1990 var forbruket på høyde med forbruket i 1980. Utover 1990- og 2000-årene har forbruket fortsatt å øke. I 2013 var engrosforbruket av kjøtt på sitt høyeste nivå, 74 kg per innbygger. Deretter har engrosforbruket gått noe ned til 72,3 kg per innbygger i 2019. Det siste året har imidlertid engrosforbruket økt med 2,3 kg til 74,6 kg per innbygger, når man ser bort fra grensehandel. Av engrosforbruket av kjøtt, utgjør kjøttbiprodukter 2,4 kg.

Engrosforbruket av egg har vært relativt stabilt og ligget på mellom 10 til 12 kg per innbygger per år på 70- t.o.m. 2000-tallet, men har økt noe i senere år. I 2020 er engrosforbruket beregnet til 13,4 kg per innbygger.

Det totale engrosforbruket av melk (dvs. hel-, lett- og skummet melk) har gått ned i hele perioden, med unntak av enkelte år. Forbruket av melk gikk ned fra 127 kg per innbygger i 1999 til 78 kg i 2019. Forbruket per innbygger har vært relativt stabilt de siste tre årene, og er uendret fra 2019 til 2020.

Siden 1999 er yoghurt skilt ut fra melk, og engrosforbruket av yoghurt har økt fra 6,7 kg i 1999 til 10,6 kg per innbygger i 2020.

Engrosforbruket av fløte og rømme holdt seg temmelig stabilt i hele perioden 1969-2002, med et forbruk på om lag 6,5 - 6,8 kg per innbygger. I perioden fra 2003 til 2015 var engrosforbruket på gjennomsnittlig 7,4 kg per innbygger. De siste fem årene har engrosforbruket gått noe ned, og i 2020 er det beregnet til 7,0 kg per innbygger.

Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt fra om lag 3,2 kg i 1953/1955 til 34,4 kg i 2008. Etter 2008 har engrosforbruket gått ned til 25,6 kg per innbygger i 2020.

Engrosforbruket av ost har økt fra om lag 8,9 kg til 21,0 kg per innbygger i perioden 1969 til 2020. Veksten har i all hovedsak kommet blant hvite oster. I perioden fra 2014 til 2019 lå engrosforbruket av ost på om lag 18 kg per innbygger, men det siste året gikk engrosforbruket opp med 2,7 kg.

Smørforbruket gikk ned fra 5,5 kg per innbygger i 1969 til 3,4 kg per innbygger i 1989. Forbruket i perioden 1999–2009 gikk videre ned fra 3,3 til 2,9 kg per innbygger. Fra 2010 begynte smørforbruket per innbygger å stige. Med en gjennomsnittlig årlig økning på 2,4 prosent gikk forbruket av smør per innbygger opp til 3,7 kg i 2018. Forbruket per innbygger har holdt seg uendret siden 2018.

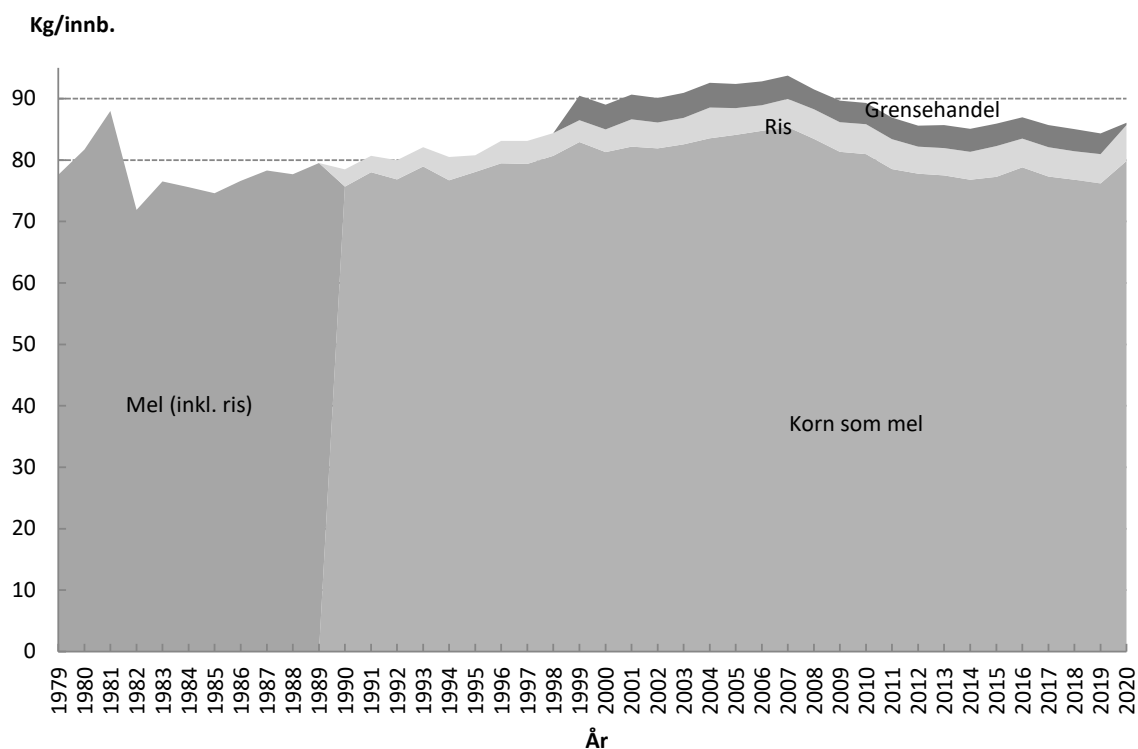
Det samlede engrosforbruket av margarin er mer enn halvert siden 1950-tallet, fra 24 kg per innbygger i begynnelsen av 1950-årene til 8,7 kg per innbygger i 2020. Størstedelen av nedgangen fant sted før 1980, men fra 2019 til 2020 var det en økning på om lag 0,6 kg per innbygger.

Statistikken for annet fett er usikker etter 1988. Fra og med 1988 er engrosforbruket av annet fett anslått til 4 kg per innbygger per år.

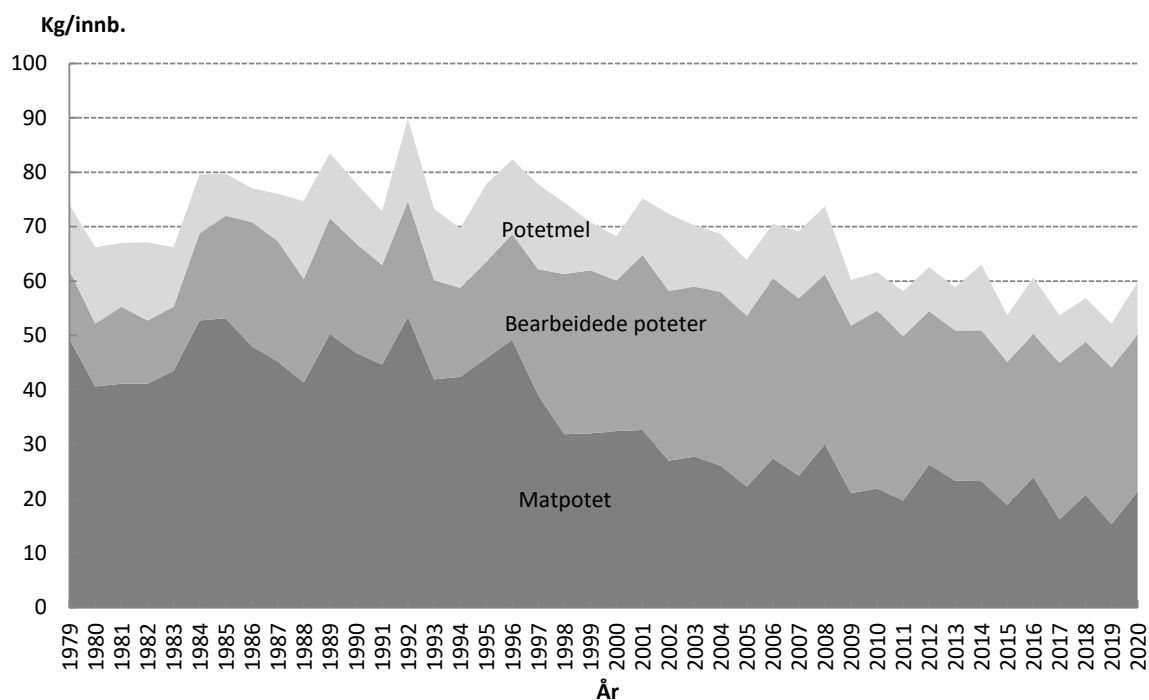
Beregnet anslag for grensehandel av kjøtt, meierivarer korn/mel, sukkervarer, sjokolade og sukker fra brus er inkludert i årets rapport, og kommer i tillegg til engrosforbruket av de øvrige varegruppene. Anslagene er gjort f.o.m. 1999, og baseres på SSB sine grensehandelstall. Koronapandemien har ført til tilnærmet stengte grenser, og det er uvisst når grensene igjen vil åpne for mer normal grensehandel. For budsjettåret 2021 antas det å være samme nivå på grensehandelen som det var i 2020. I 2020 viser anslagene for grensehandel av de nevnte varene et samlet volum på 1,6 kg per innbygger. Dette er en kraftig nedgang fra 2019 da anslaget er beregnet til 13,5 kg per innbygger.

Anslagene for grensehandel av sukker/sukkervarer, dvs. forbruk av sukkervarer og sukker i sukkerholdig brus, utgjorde 1,5 kg per innbygger i 1999 og 2,1 kg per innbygger i 2019, men gikk ned til 0,2 kg i 2020. For gruppen kakao/sjokolade viser det beregnede anslaget et årlig forbruk av sjokolade/kakao på om lag 1,0–1,1 kg per innbygger per år. Anslag for 2020 indikerer at grensehandelen av sjokolade/kakao var 0,1 kg. Grensehandelen av meierivarer omfatter melk, fløte, ost, rømme, yoghurt og øvrige meieriprodukter. I 1999 utgjorde anslaget 4,0 kg per innbygger, men har gått ned til 3,0 kg i 2019. I 2020 er anslaget på 0,4 kg. Grensehandel av kjøtt har også vært beregnet tidligere år, men i 2020 ble det foretatt en metodeendring for beregningen av kjøtt, gjeldende f.o.m. 2002. Basert på gammel beregningsmetode var grensehandel av kjøtt 0,7 kg i 1979 og 3,1 kg i 2002. Etter ny metode økte grensehandelen fra 3,1 kg i 2002 (m.a.o. samme volum i 2002 etter gammel og ny metode) til 4,6 kg i 2014. Etter 2014 har grensehandelen gått noe ned, og i 2019 ble grensehandelen av kjøtt beregnet til 4,0 kg per innbygger, mens tallet for 2020 er på 0,5 kg per innbygger, der den kraftige reduksjonen skyldes koronapandemien.

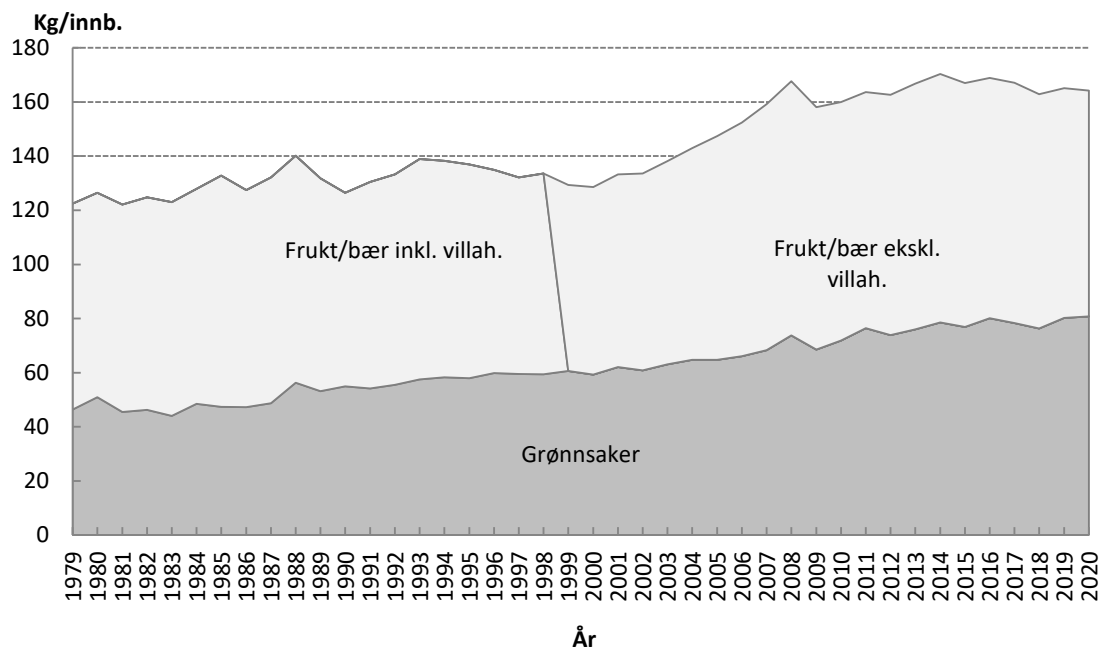
Figur 2.1 Engrosforbruk av matmel inkl. ris, kg pr. innbygger (inkl. anslag av grensehandel av korn/mel f.o.m. 1999)

Figur 2.2 Engrosforbruk av poteter, kg pr. innbygger

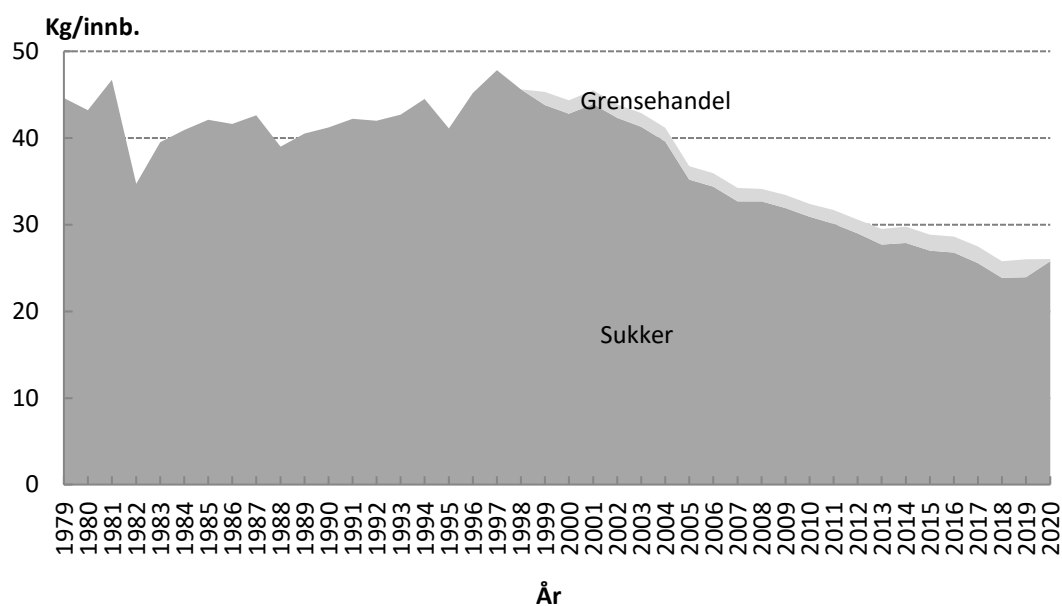

Figur 2.3 Engrosforbruk av grønnsaker, frukt/bær, kg pr. innbygger

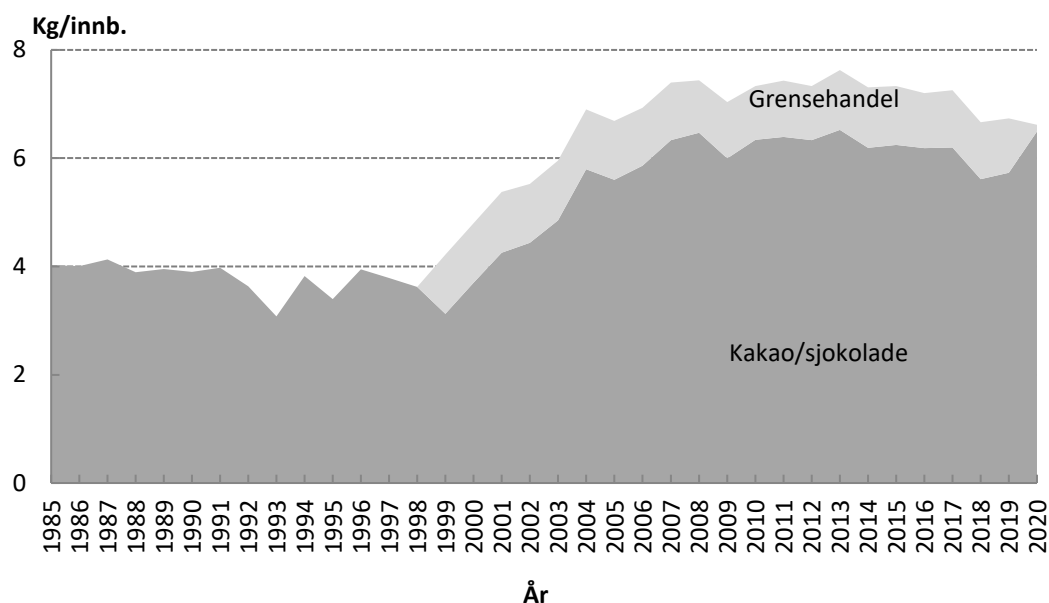

F.o.m. 1999 er beregningen eksklusive tillegg for frukt og bær produsert i villahager.

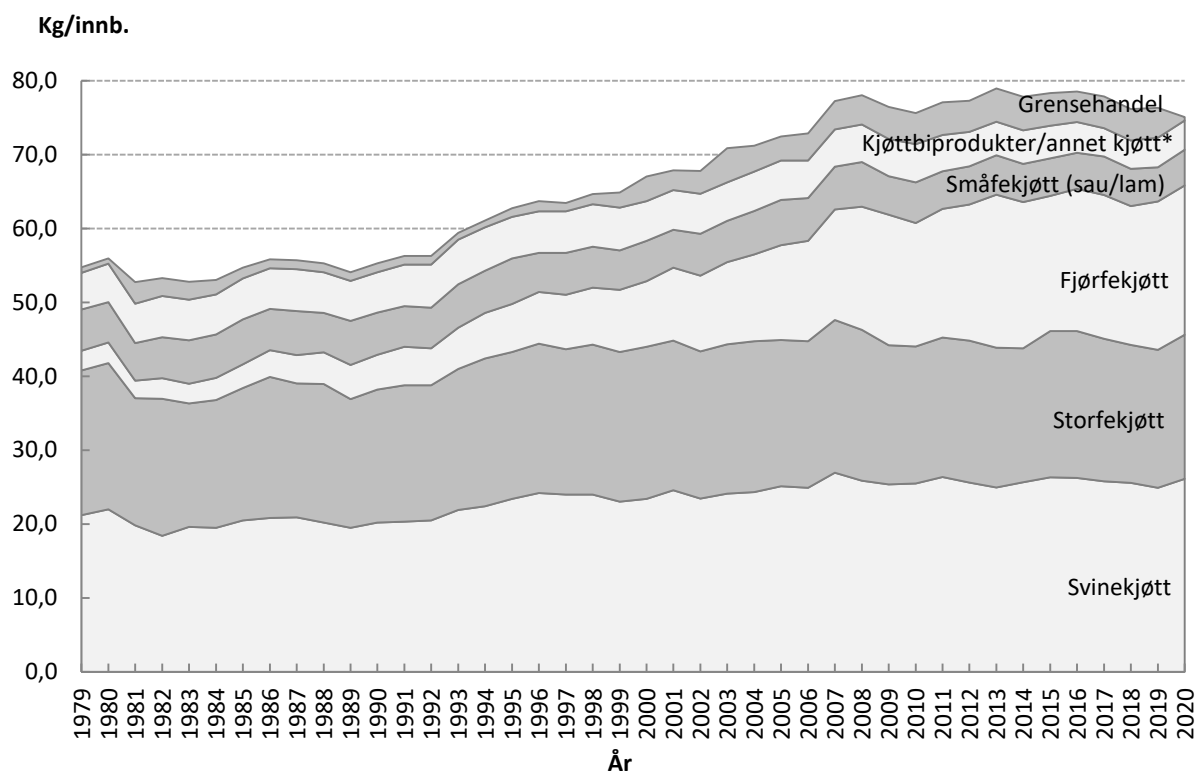
Figur 2.4 Engrosforbruk av sukker, sukkervarer og honning, omregnet til sukker, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel av sukkervarer og sukker i brus f.o.m. 1999)

Figur 2.5 Engrosforbruk av kakao og sjokolade, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel f.o.m. 1999)

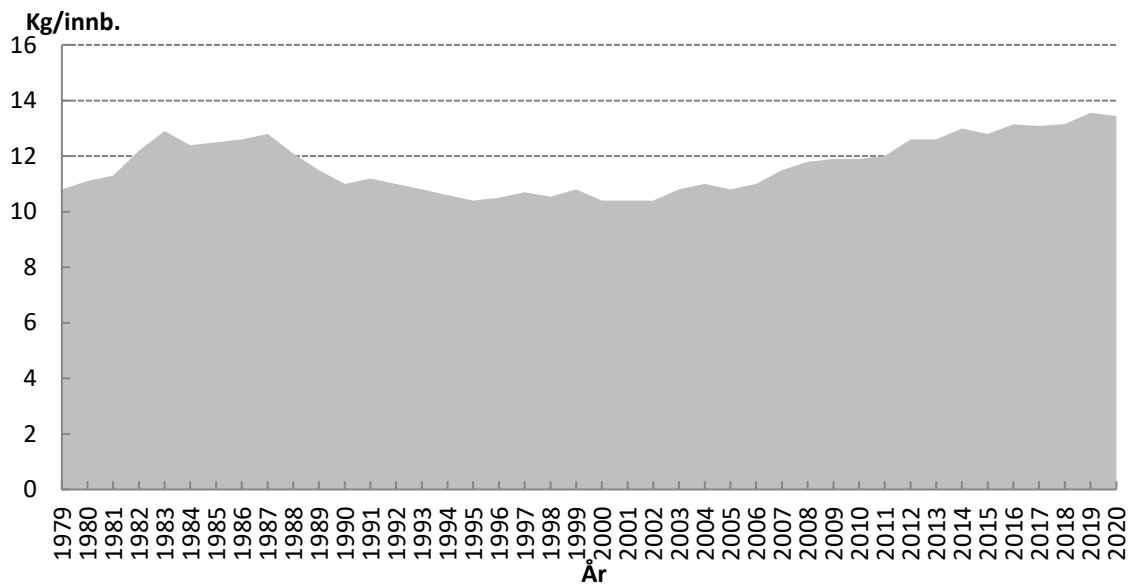

Figur 2.6 Engrosforbruk av kjøtt, kg pr. innbygger (inkl. anslag grensehandel)

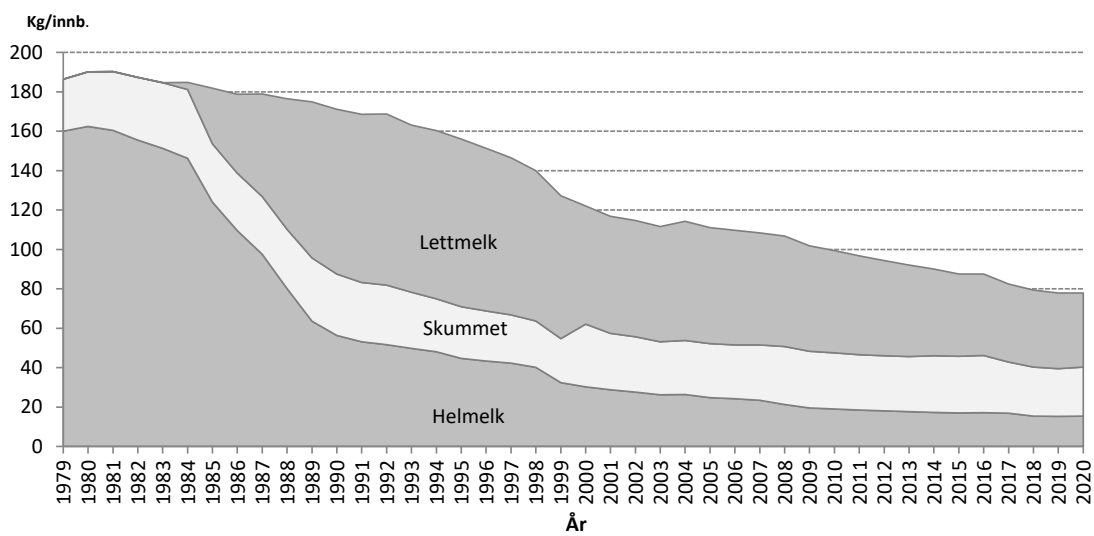

* Gruppen omfatter "kjøttbiprodukter" (lever etc fra div dyr), samt kjøtt fra "hest", "vilt" og "reinsdyr, hjort og kanin".

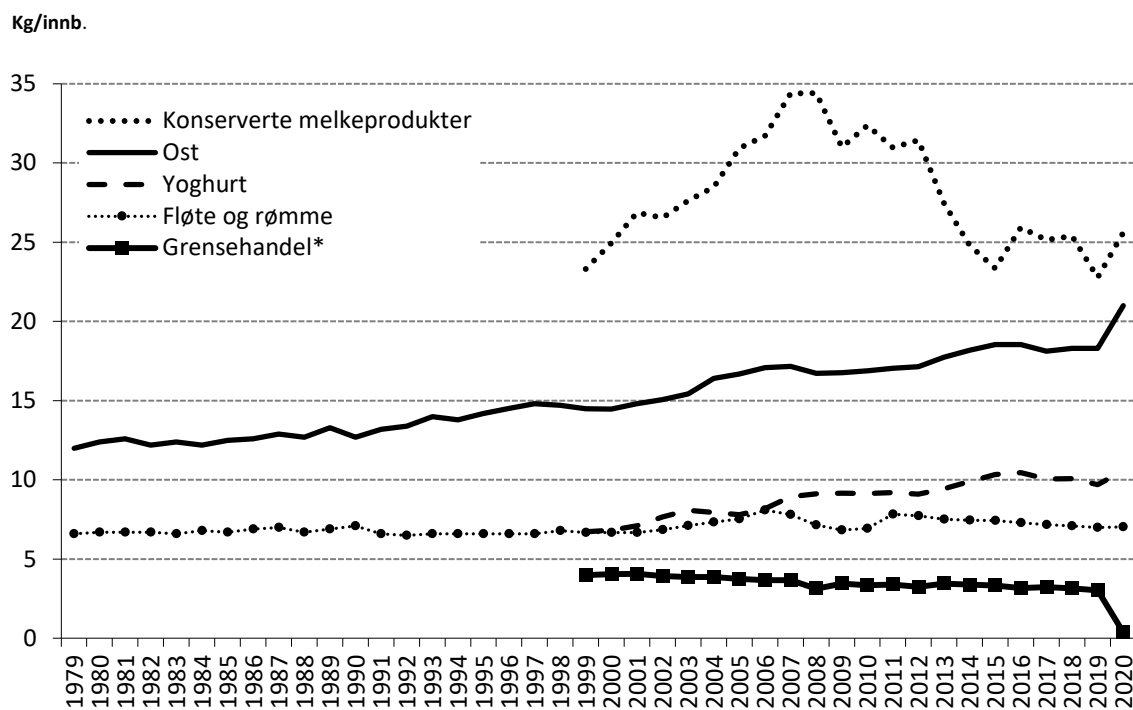
Figur 2.7 Engrosforbruk av egg, kg pr. innbygger

Figur 2.8 Engrosforbruk av melk, kg pr. innbygger

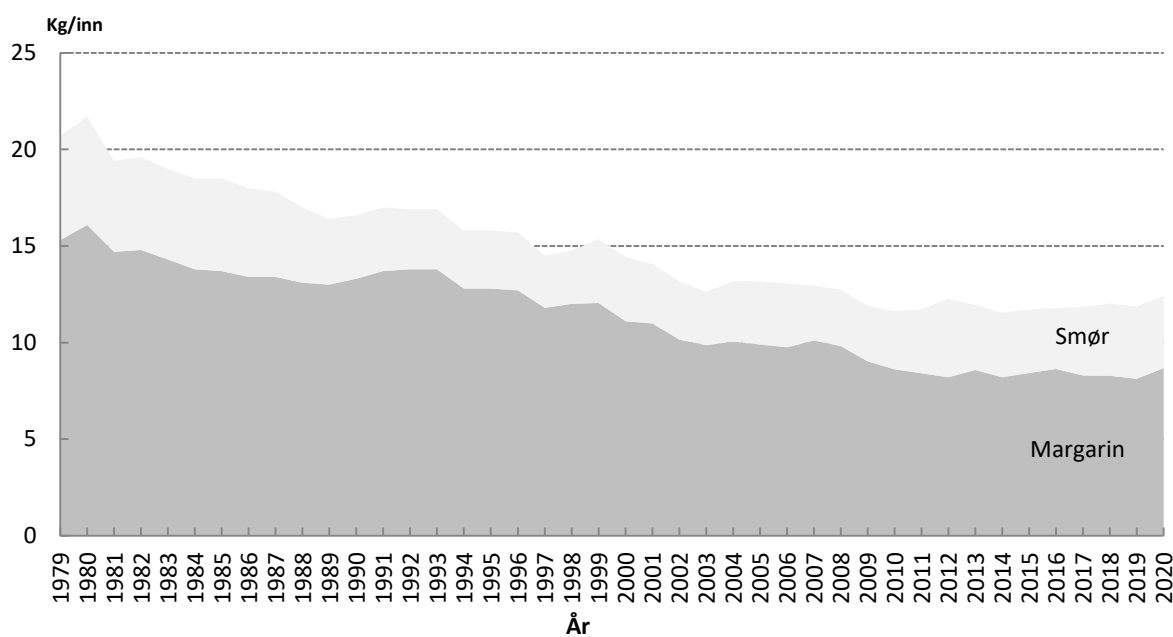

Figur 2.9 Engrosforbruk av fløte/rømme, yoghurt, ost, konserverte melkeprodukter og anslag grensehandel av meierivarer, kg pr. innbygger

* Grensehandel omfatter alt av meierivarer, også smør og melk

Figur 2.10 Engrosforbruk av smør og margarin, kg pr. innbygger

Tabell 2.46 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, mill. kg

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Korn, som mel	330	268	306	323	370	393	407	429	421
Ris, gryn og mel	5	7	10	13	16	23	26	31	27
Poteter, friske ¹	314	305	255	220	143	102	82	115	109
Potetprodukter ¹	..	27	46	81	134	149	154	155	153
Potetmel ¹	50	39	33	51	39	40	43	52	45
Sukker/sukkervarer ⁷	136	163	182	171	195	154	128	139	139
Erter/nøtter/kakao ²	14	24	29	20	27	39	44	43	43
Kakaoprodukter ²	..	..	..	17	14	29	31	35	35
Grønnsaker ³	120	156	189	225	270	331	429	434	423
Frukt og bær ³	140	259	309	332	307	433	454	449	452
Kjøtt ⁴	113	157	208	210	266	335	374	389	392
Kjøttbiprodukter	8	11	13	13	15	14	13	13	13
Egg	25	37	44	49	48	58	72	72	72
Fisk ⁶	..	..	..	..	..	103	104	105	104
Helmelk ⁵	660	667	652	269	145	94	82	83	78
Lettmelk ⁵				335	324	259	205	202	199
Skummet melk ⁵	34	55	107	136	99	139	129	134	127
Yoghurt ⁵	..	..	..	..	30	44	52	57	55
Melkeprodukter ⁵	11	45	59	78	104	150	122	138	125
Fløte, rømme ⁵	17	26	27	29	30	33	37	38	38
Ost ⁵	27	35	49	56	65	81	98	113	112
Smør ⁵	13	21	22	14	15	14	20	21	20
Margarin ⁵	82	73	62	55	54	44	43	47	43
<i>Herav lettmargin⁵</i>			1	8	11	12	13	13	13
Annet fett	13	17	20	17	18	19	21	22	22
Uspesifisert handel ⁸	..	..	..	..	8	29	49	51	49
Grensehandel ⁹	..	..	..	..	56	67	72	9	9

Alle serier er revidert tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

- Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
- Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
- Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977 og 1986.
- Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
- Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert ut ifra hva markedsaktørene har oppgitt under definisjonen, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.
- Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår i gruppen «Grensehandel».
- Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukker (sukkervarer og sukker i brus) og kakao (sjokolade).

Tabell 2.47 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, kg per innbygger

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Korn, som mel	97,2	69,1	75,1	76,4	82,9	81,5	76,2	79,8	77,8
Ris, gryn og mel	1,5	1,8	2,5	3,1	3,6	4,8	4,8	5,8	5,0
Poteter, friske ¹	92,5	78,7	62,6	50,3	32,0	21,1	15,3	21,4	20,3
Potetprodukter ¹	..	7,0	11,3	21,3	30,0	30,8	28,8	28,8	28,4
Potetmel ¹	14,6	9,9	8,1	12,0	8,8	8,4	8,0	9,7	8,3
Sukker/sukkervarer ⁷	40,1	42,0	44,7	40,5	43,8	31,9	23,9	25,8	25,7
Erter/nøtter/kakao ²	4,1	6,2	7,1	4,7	6,1	8,1	8,2	8,0	7,9
Kakaoprodukter ²	..	..	..	3,9	3,1	6,0	5,7	6,5	6,5
Grønnsaker ³	35,4	40,2	46,4	53,1	60,6	68,5	80,2	80,8	78,3
Frukt og bær ³	41,2	66,8	76,0	78,6	68,7	89,6	84,8	83,4	83,6
Kjøtt ⁴	33,3	40,5	51,1	49,7	59,6	69,3	69,9	72,3	72,6
Kjøttbiprodukter	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	2,9	2,4	2,4	2,4
Egg	7,4	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	13,6	13,4	13,4
Fisk ⁶	..	..	..	..	..	21,2	19,5	19,5	19,3
Helmelk ⁵	194,5	172,0	160,1	63,6	32,4	19,6	15,3	15,4	14,5
Lettmelk ⁵	..	..	..	79,2	72,6	53,6	38,3	37,6	36,9
Skummet melk ⁵	10,0	14,2	26,3	32,2	22,2	28,7	24,2	24,9	23,5
Yoghurt ⁶	..	..	..	..	6,7	9,2	9,7	10,6	10,2
Melkeprodukter ⁵	3,2	11,6	14,5	18,5	23,3	31,0	22,8	25,6	23,1
Fløte, rømme ⁵	5,0	6,7	6,6	6,9	6,7	6,8	7,0	7,0	7,0
Ost ⁵	8,0	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	18,3	21,0	20,7
Smør ⁵	3,8	5,4	5,4	3,4	3,3	2,9	3,7	3,7	3,7
Margarin ⁵	24,2	18,8	15,3	13,0	12,1	9,0	8,1	8,7	8,0
<i>Herav lettmargin⁵</i>			0,2	1,9	2,5	2,5	2,4	2,5	2,4
Annet fett	3,8	4,4	4,9	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Uspesifisert handel ⁸	..	..	..	..	1,7	6,0	9,2	9,5	9,1
Grensehandel ⁹	..	..	..	..	12,6	13,9	13,5	1,6	1,6
Middelfolkemengde	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5348	5379	5403

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

- Poteter friske er matpoteter, potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1989. Hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
- Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989. F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sjokolade. Dette volumet inngår imidlertid ikke her, men i gruppen «Grensehandel».
- Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
- Anslag for grensehandel av kjøtt inngår i gruppen «Grensehandel».
- Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier og lagt under konserverte melkeprodukter. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin, samt matfett.
- Tall for fisk er angitt som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.
- Sukker omfatter sukker, honning og sukkervarer (omregnet til sukker). F.o.m. 1999 er det gjort anslag for grensehandel av sukker og sukkervarer. Dette volumet inngår kun i gruppen «Grensehandel».
- Omfatter sammensatte varer ref. kap. 2.5.9, f.o.m. 1999.
- F.o.m. 1999 er det gjort anslag av grensehandel. Anslaget er usikkert, og holdes derfor utenom de øvrige tallene. Anslaget omfatter matvaregruppene kjøtt, meieri, sukkervarer, sukker i brus og kakao (sjokolade).

2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer

Matmengdene på engrosnivå er omregnet til spiselig mengde (tabell 2.48) og næringsberegnet (tabell 2.49–2.50) av Universitetet i Oslo.

Tabell 2.48 MATMENGDE PÅ ENGROSNIVÅ. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Kornvarer, som mel ²	205	224	214	231	250	238	225	229	225	223	222	235
Poteter ³	173	157	153	143	132	138	112	145	122	130	120	137
Grønnsaker	96	129	134	150	157	177	198	199	199	192	199	200
Erter, bønner tørre				6	5	5	6	6	7	5	6	5
Frukt og bær	172	178	169	184	186	198	203	197	200	194	191	187
Kjøtt ⁴	119	126	120	143	151	154	159	164	162	153	153	158
Fisk som filet ⁵				39	41	37	38	38	35	38	37	37
Egg	23	27	26	24	26	29	31	32	32	32	33	32
Helmelk ⁶	480	461	182	120	86	54	47	47	46	42	42	42
Lettmelk	-	-	229	165	163	147	114	113	109	107	105	103
Lettmelk med høyst 0,7 % fett ⁷				35	29	39	53	55	49	47	46	49
Skummet melk	73	109	135	122	47	42	26	24	23	21	20	20
Yoghurt						23	28	29	28	28	27	29
Konserverte melkeprodukter				68	73	91	64	71	69	70	62	70
Fløte, 38 % fett	18	20	21	19	22	20	21	20	20	19	19	19
Ost	28	34	35	40	47	45	51	51	50	50	50	58
Smør ⁸	13	16	7	7	5	5	6	6	6	7	7	7
Margarin ⁹	48	44	37	32	28	24	27	26	25	25	24	26
- lettmargin	-	-	6	8	5	5	4	4	4	4	3	3
Matolje, annet fett	17	13	11	11	11	12	13	12	13	12	12	12
Sukker ¹⁰	89	118	113	115	98	85	74	73	70	65	66	71
Diverse ¹¹	14	16	24	25	27	33	34	33	35	32	32	35

* Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene. Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før.
2. Inkluderer ris og kli og fra 2006 maisprodukter.
3. Inkluderer potet brukt til potetprodukter og fra 2006 poteter brukt til produksjon av potetmel.
4. Inkluderer blod og innmat. Halvparten av nedgangen i 2014 skyldes at andel spiselig mengde svinehode er endret fra 100 til 49 %. Fra 2016 er spiselig andel endret fra 75,0 til 77,5 % for storfe og fra 85,0 til 88,4 % for svin. Mengden kjøttbiprodukter som inngår i næringsberegningen er fra 2018 redusert basert på ny metode (se kap. 2.5.2.5).
5. Mengden fisk som inngår i næringsberegningen er fra 2018 basert på ny metode for måling av forbruket av fisk og sjømat (se kap. 3).
6. Inkluderer til og med 2002 helmelk brukt i konserverte melkeprodukter, og fra 2006 melkeprodukter beregnet som råvare melk og fløte.
7. Inkluderer til og med 2002 skummet melk brukt i konserverte melkeprodukter.
8. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.
9. Inkluderer smørblandet margarin. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
10. Inkluderer sirup, honning og sukkervarer, omregnet til sukker.
11. Inkluderer nøtter, kakao, potetmel og fra 1986 sjokolade som råvarer. Fra 2006 eksklusive potetmel.

Tabell 2.49 gir oversikt over kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer på engrosnivå i perioden 1975–2020. Grensehandel inngår ikke i energi- og næringsberegningene, men omtales separat, se side 68.

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 2000-tallet gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 34–35 prosent av energien (energiprosent), men det har siden økt. Fra 2015 har fettinnholdet ligget mellom 37 og 38 energiprosent, og det utgjorde 37 energiprosent i 2020.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990, men har siden økt igjen. Siden 2015 har kostens innhold av mettede fettsyrer ligget mellom 14 og 15 energiprosent, og utgjorde 15 energiprosent i 2020.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent. Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har utgjort under 1 energiprosent siden 2005.

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. I perioden 2010–2020 har proteininnholdet holdt seg på 15 energiprosent.

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50–52 energiprosent i 1980- og 1990-årene. I perioden 2010–2020 gikk kostens karbohydratinnhold ned fra 48 til 46 energiprosent. I tillegg har kostfiber bidratt med ca. 2 energiprosent i denne perioden.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte fra 15 til 17 energiprosent i perioden 1980–2000, men har siden gått betydelig ned. Tilsatt sukker utgjorde 11 energiprosent i 2018 og 2019, og 12 energiprosent i 2020. Dersom det tas hensyn til anslagene for grensehandel i næringsberegningen, vil energiprosenten fra tilsatt sukker utgjøre 12 energiprosent i 2019 og 2020.

Innholdet av kostfiber har økt fra 24 til 26 gram per person per dag i perioden 2000–2015, og til 28 gram per person i 2020. Dette tilsvarer 2,4 gram kostfiber per MJ i 2020.

**Tabell 2.49 INNHOLD AV ENERGI OG ENERGIGIVENDE NÆRINGSSTOFFER
I MATMENGDEN PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE PER PERSON PER DAG¹**

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Energi, MJ	12,2	13,3	12,2	12,0	11,9	11,7	11,5	11,6	11,4	11,2	11,1	11,7
Protein, g	87	94	94	95	100	100	99	101	100	98	98	103
Fett, g ²	129	135	111	110	112	112	115	115	115	115	114	118
-mettede fettsyrer, g ³	54	57	45	47	49	48	45	45	45	45	44	47
-enumettede f.s., g	46	48	40	36								
-flerumettede f.s., g	20	21	18	19								
-cis enumett. f.s., g					37	39	43	43	44	43	43	43
-cis flerumett. f.s., g					17	16	17	17	17	17	17	18
-transumett. f.s., g					2	2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,5
Karbohydrat, g	345	390	375	369	345	330	315	320	305	297	297	313
-tilsatt sukker, g	91	120	118	120	105	95	84	83	80	74	75	81
Kostfiber, g	21	23	22	24	25	26	26	28	27	27	26	28
Energifordeling:												
Protein, %	12	12	13	13	14	15	15	15	15	15	15	15
Fett, %	40	38	35	34	35	35	37	37	38	38	38	37
-mettede f.s., %	16	16	14	15	15	15	14	14	15	15	15	15
-enumettede f.s., %	14	13	12	11								
-flerumettede f.s., %	6	6	6	6								
-cis enumett. f.s., %					11	12	14	14	14	14	14	14
-cis flerumett. f.s., %					5	5	6	6	6	6	6	6
-transumett. f.s., %					0,7	0,6	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5
Karbohydrat, %	48	50	52	52	49	48	47	47	46	45	45	46
-tilsatt sukker, %	13	15	17	17	15	14	12	12	12	11	11	12
Kostfiber, %					2	2	2	2	2	2	2	2

*Foreløpige tall.

1. Se Tillegg 1 avsnitt 2.5 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
3. Fra 2014 er sammensetningen av "annet fett" endret i beregningen. Oljer med høy andel mettede fettsyrer (som var vanligere å bruke før) er i stor grad erstattet med oljer med lavere andel mettede fettsyrer.

De største fettkildene i kosten er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett (tabell 2.50). Mengde fett som kommer fra melk og meieriprodukter er redusert siden 1975, og det har vært en vridning i fettkildene fra melk og smør til ost og fløte. Siden 1975 har mengden fett som kommer fra kjøtt økt og mengden fett fra margarin gått betydelig ned. I perioden 2010 til 2020 har mengde fett fra melk og meieriprodukter, kjøtt og margarin forandret seg lite.

Tabell 2.50 KILDER TIL FETT. MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE FETT, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Melk og meieriprodukter	42	46	33	31	32	31	31	31	32	32	33
- melk, yoghurt	18	18	11	8	5	4	4	5	5	4	5
- fløte, rømme	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8
- ost	8	9	9	11	12	12	12	12	12	12	14
- smør ²	10	13	6	6	4	5	5	5	6	6	6
- konserverte melkeprodukter					3	2	2	2	2	2	2
Margarin ³	39	36	28	22	17	19	19	18	18	17	19
- lettmargin	-	-	3	3	2	2	2	2	2	1	1
Matolje, annet fett	12	13	11	11	11	13	12	12	12	12	12
Kjøtt	21	22	20	27	26	27	28	27	26	26	27
Fisk					2	2	2	2	2	2	2
Andre matvarer	15	18	20	19	25	23	23	25	25	24	25
- kornvarer	-	-	-	5	5	4	5	4	5	4	5
- egg	-	-	-	2	3	3	3	3	3	4	4
- mandel, nøtter	-	-	-	5	9	9	9	9	9	9	9
- kakao, kakaoprodukter	-	-	-	3	6	6	5	5	5	5	6
- annet	-	-	-	4	2	1	1	2	2	2	2
Fett totalt	129	135	111	110	112	115	115	115	115	114	118

*Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.

2. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.

3. Inkluderer smørblandet margarin.

Anslag grensehandel og næringsinnhold

Anslag grensehandel (se kap. 2.5.8) og uspesifisert handel (se kap. 2.5.9) inngår ikke i energi- og næringsberegningene som er vist i tabell 2.49–2.50.

Det er beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel av varegruppene kjøtt, meieri, korn- og melvarer, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer.

Ut ifra endelige tall for engrosforbruk i 2019 ville energiinnholdet øke med 0,4 MJ per person per dag, mengden protein med 3,7 gram, fett med 3 gram, hvorav omtrent halvparten er mettet fett. Mengden karbohydrat ville øke med 13 gram, hvorav mengden sukker ville øke med 5,5 gram per dag. Regnet som andel av energiinnholdet ville tillegg for grensehandel av disse varene kun føre til små endringer. Kostens innhold av fett og mettede fettsyrer ville minke med henholdsvis 0,4 og 0,1 energiprosent, innholdet av protein ville bli uforandret og karbohydrat og tilsatt sukker ville øke med 0,4 energiprosent.

I 2020 minket grensehandelen av disse varene betydelig og ville bare føre til meget små endringer i næringsinnholdet. Ifølge beregningene ville den øke innholdet av energi med 0,05 MJ per person per dag, protein og fett med 0,4 gram og karbohydrat med 1,6 gram per dag, hvorav 0,6 gram er sukker. Regnet som andel av energiinnholdet ville kostens innhold av fett minke med 0,1 energiprosent og innholdet av karbohydrat øke med 0,1 energiprosent, mens innholdet av protein, mettede fettsyrer og tilsatt sukker ville ikke endre seg.

2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket – selvforsyningsgrad – selvforsyningsevne

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer (regnet på energibasis) som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er således basert på fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler mv. Selvforsyningsgraden gir ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, for eksempel både eksporteres og importeres det betydelige mengder mat som f.eks. ost. Eksporten av ost kommer ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer til uttrykk. Eksport av fiskeolje som kunne vært brukt til margarinproduksjon og import av soyabønner/-planteoljer til margarinproduksjon, blir behandlet på samme måte. Det samme gjelder eksport og import av fisk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, bør det derfor tas hensyn til matvareeksporten (dekningsgrad).

Heller ikke dekningsgraden med matvareeksporten gir et fullstendig bilde av selvforsyningsevnen. Dette skyldes at forbruket i krisesituasjoner vil kunne legges om til større andel planteprodukter. Energitalet er stort når planteprodukter som kunne nyttes direkte til mat, blir brukt til fôr. Det må også tas hensyn til at en del av kraftfôret som nyttes i husdyrproduksjonen er importert, og at det både i fiskeriene og i jordbruket også nyttes andre importerte innsatsfaktorer. I tillegg vil man kunne redusere krav til kvalitet til det som går til matproduksjon (for eksempel mat som i dag går til fôr, kan man benytte som menneskeføde). Effektene av å endre matvareforbruket i retning av planteprodukter er store og vil i kortvarige kriser (varighet 2–3 år) til dels kunne overstige virkningen av bortfall av importerte innsatsfaktorer. Nettoeffekten vil derfor være positiv og gjøre at egendekningen i en krisesituasjon vil være høyere enn også dekningsgraden med matvareeksporten inkludert. Tabell 2.51 viser energiinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Foreløpige tall for 2020 viser at den samlede mengden energi har økt fra 2019.

Tabell 2.51 FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. TJ (terajoule)

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Korn, som mel					5372	5700	5 908	6 228	6 098
Ris gryn og mel					239	348	385	471	408
Poteter friske	1050	890	750	650	420	299	241	338	322
Potetprodukter		80	140	240	393	437	453	455	451
Potetmel		110	100	150	119	150	125	153	132
Sukker/sukkervarer	2200	2630	2950	2780	3175	2506	2 080	2 254	2 253
Erter, nøtter, kakao ¹	210	360	480	610	375	535	568	551	551
Kakao					303	629	665	758	758
Grønnsaker	110	140	180	210	250	306	397	402	391
Frukt og bær	340	510	610	650	604	852	894	884	890
Kjøtt	1070	1370	1810	1830	2126	2570	2 830	2 958	2 958
Kjøttbiprodukter	50	70	80	80	88	82	75	76	76
Egg	150	180	210	230	231	276	346	346	346
Fisk ²	350	560	460	520	369	405	417	410	408
Helmelk	1900	1910	1870	770	415	271	235	238	225
Lettmelk				660	638	509	404	398	392
Skummet melk	50	90	170	220	158	220	206	213	202
Yoghurt					142	209	245	269	261
Melkeprodukter	80	210	280	370	492	708	576	651	589
Fløte, rømme	230	390	400	430	447	495	561	568	565
Ost	440	510	710	810	937	1173	1 419	1 638	1 618
Smør	430	660	690	430	458	436	624	642	631
Margarin	2520	2150	1840	1630	1587	1286	1 280	1 378	1 283
Annet fett	480	640	750	640	671	726	804	809	813
Uspesifisert handel ³	..	..	..	..	-14	200	322	339	325
Grensehandel ³	..	..	..	..	496	599	675	82	81
Forbruk i alt, 1000 TJ	16,5	17,3	18,9	18,6	20,5	21,8	22,7	23,5	23,0
Folkemengde 1000 stk.	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5348	5379	5403

* Foreløpige tall. ** Anslag/prognose TJ= terajoule 10¹²

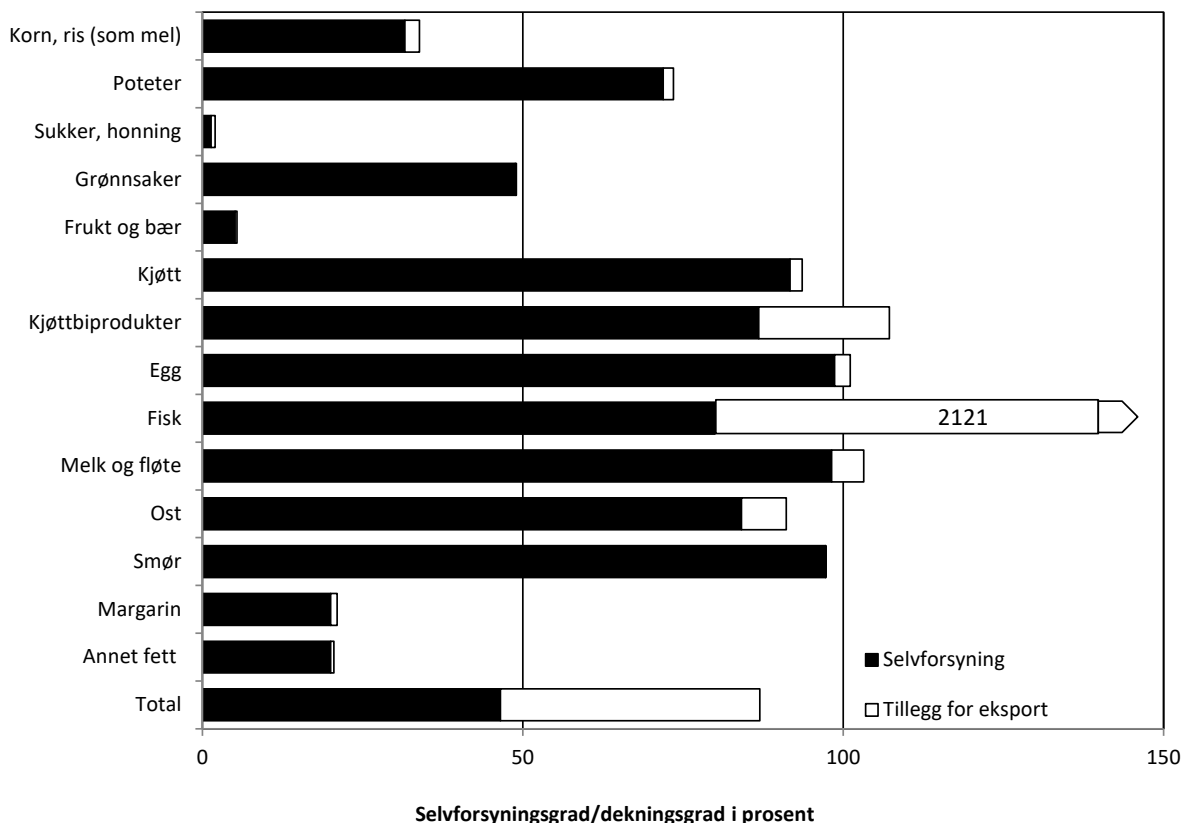
1. Kakao ble skilt ut som egen gruppe i 1999.

2. Fisk med korrigerte energivækt f.o.m. 1999.

3. Tatt inn i tabellen f.o.m. 1999 (negativ verdi for uspesifisert handel i 1999 skyldes at energiinnholdet i det som ble eksportert var høyere enn det som ble importert). Energivæktene er dynamiske, dvs. varierer fra år til år avhengig av varesammensetningen i gruppen.

Figur 2.11 viser den norskproduserte andel av matvareforbruket. Figuren angir både selvforsyningsgrad – de sorte søylene - og dekningsgrad – summen av de hvite og sorte søylene.

Figur 2.11. Selvforsyningsgrad (sorte søyler) og dekningsgrad (sum av sorte og hvite søyler) i 2020

Metoden som viser selvforsyningsgrad bygger på følgende prinsipp «forbruk minus import, dividert på forbruk», mens metoden som viser dekningsgrad bygger på følgende prinsipp «Forbruk pluss eksport minus import dividert på forbruk». Av figuren kan man se at fisk kommer i en særstilling. Dette pga. eksporten fra denne næringen (imidlertid er det knyttet stor usikkerhet til energiinnholdet av spiselig mengde fisk).

I fjorårets rapport valgte NIBIO å hensynta grensehandel, samt nettoimport av uspesifisert handel, som tidligere ikke ble hensyntatt ved beregning av selvforsyningsgraden. Disse endringene ble inkludert i beregningene f.o.m. 1999.

Beregning av selvforsyningsgraden for 2020 er 46,5 prosent, mens selvforsyningsgraden for 2019 er beregnet til 42,8 prosent.

Den totale dekningsgraden av matvarer i 2020 er beregnet til 87,0 prosent, mens dekningsgraden for 2019 er beregnet til 86,0 prosent. I fjorårets rapport ble dekningsgraden beregnet til 86,3 prosent, men årets tall viser at dekningsgraden er 0,3 prosentpoeng lavere enn beregningen fra i fjor.

Tabell 2.52 viser norskprodusert andel av matvareforbruket «selvforsyningsgraden». Selvforsyningsgraden har vært forholdsvis stabil i hele perioden med unntak av enkelte år. Større endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig variasjoner

i mengden av norskprodusert matkorn på grunn av avlingsvariasjoner og kvalitet. I 2019 var selvforsyningsgraden «kun» på 42,8 prosent, noe som i stor grad skyldes lav andel av norskprodusert matkorn, herunder tørkesommer i 2018 som førte til lave lagre inn i 2019.

Tabell 2.52 NORSKPRODUSERT ANDEL AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS (SELVFORSYNINGSGRAD), PROSENT

	1953-1955 ¹	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
Korn, som mel inkl. ris ¹	11	3	13	22	33	34	21	32	33
Poteter friske	100	100	93	99	81	79	76	59	62
Potetprodukter		100	67	93	75	85	79	82	83
Potetmel		81	75	84	100	98	84	68	78
Sukker, sukkervarer	1	2	2	3	0	1	1	1	1
Erter, nøtter, kakao	6	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønnsaker	93	87	72	73	57	48	46	49	47
Frukt og bær	42	35	29	27	6	5	7	5	6
Kjøtt	99	95	92	97	97	96	95	92	93
Kjøttbiprodukter	100	82	86	96	98	90	87	87	88
Egg	100	98	100	100	97	99	98	99	99
Fisk ²	94	92	94	88	80	80	80	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lettmelk				100	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yoghurt					99	98	88	89	88
Konserverte melkeprodukter	100	89	86	100	100	99	99	98	98
Fløte, rømme (38 % fett)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ost	100	99	97	97	95	89	83	84	85
Smør	100	78	92	100	99	97	98	97	98
Margarin	61	53	44	40	20	20	20	20	20
Annet fett	0	19	60	20	20	20	20	20	20
Norskprodusert/ Selvforsyningsgrad ³	49	48	49	50	45	46	43	46	47
Produsert i norsk jordbruk ³	38	39	41	44	44	45	41	45	46
I norsk jordbruk på norsk fôr ³	34	30	35	36	..	41	34	40	..
Dekningsgrad (inkl. fisk) ³					77	85	86	87	88

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene før og etter 1970 er ikke helt sammenliknbare pga. kraftfôrrasjonering. Tallet f.o.m. 1999 er korrigert som følge av at import av bearbejdede kornprodukter ikke kom med tidligere.
2. Anslag.
3. Brudd i serien i 1999 når anslag for grensehandel og uspesifisert handel inkluderes. Bruddet innebærer en reduksjon på om lag 2 prosentpoeng for de respektive nøkkeltallene.

Av tabell 2.53 framgår det at energiandelen fra vegetabiliske matvarer var 62 prosent på 50-tallet. På 70-tallet var andelen nede i 59 prosent. På slutten av 90-tallet hadde andelen økt til 66 prosent. I løpet av de 10-15 siste årene har andelen imidlertid gått noe ned og i 2020 utgjør den vegetabiliske andelen av engrosforbruket 62,5 prosent.

Tabell 2.53 PROSENTVIS SAMMENSETNING AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2019	2020*	2021**
<u>Vegetabiliske matvarer</u>									
Korn, som mel inkl. ris	30	23	25	27	27,4	27,7	27,7	28,5	28,3
Poteter	6	5	4	4	4,5	3,9	3,6	4,0	3,9
Sukker, sukkervarer	13	15	16	15	15,5	11,5	9,2	9,6	9,8
Erter, nøtter ¹	1	2	3	3	1,7	2,3	2,5	2,3	2,4
Kakao ¹					1,5	2,9	2,9	3,2	3,3
Grønnsaker	1	1	1	1	1,2	1,4	1,7	1,7	1,7
Frukt og bær	2	3	3	4	3,0	3,9	3,9	3,8	3,9
Margarin, vegetabilsk	6	6	6	5	7,0	5,3	5,1	5,3	5,0
Annet fett, vegetabilsk	3	3	1	3	3,0	3,0	3,2	3,1	3,2
Grensehandel ²	..	..	..	..	1,2	1,8	2,2	0,9	0,9
Sum veg. matvarer	62	60	59	63	65,9	63,7	62,0	62,5	62,3
<u>Animalske matvarer</u>									
Kjøtt	7	8	9	9	10,4	11,8	12,5	12,6	12,9
Kjøttbiprodukter	1	1	1	1	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Egg	1	1	1	2	1,1	1,3	1,5	1,5	1,5
Fisk	2	2	2	2	1,8	1,7	1,8	1,7	1,8
Helmelk	11	11	10	4	2,0	1,2	1,0	1,0	1,0
Lettmelk, ekstra lettmelk				4	3,1	2,3	1,8	1,7	1,7
Skummet melk	-	1	1	1	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9
Yoghurt					0,7	1,0	1,1	1,1	1,1
Melkeprodukter	1	1	1	1	2,4	3,2	2,5	2,8	2,6
Fløte/rømme (38 % fett)	1	2	2	2	2,2	2,3	2,5	2,4	2,5
Ost	3	3	4	5	4,6	5,4	6,2	7,0	7,0
Smør	3	4	4	2	2,2	2,0	2,7	2,7	2,7
Margarin animalsk	9	7	5	4	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6
Annet fett animalsk	-	1	2	1	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4
Grensehandel ²					1,2	1,8	2,2	0,9	0,9
Sum animalske matvarer	38	41	41	37	34,1	36,3	38,0	37,5	37,7
Matvarer i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Kakao skilt ut f.o.m. 1999.

2. Omfatter grensehandel, samt uspesifisert handel (anslag på 50 % er animalsk og 50 % er vegetabilsk).

Tabell 2.54 angir «nøkkeltall», der nøkkeltall 1-4 er inkl. fisk, mens nøkkeltall 5-8 er ekskl. fisk. Nøkkeltall omfatter «Engrosforbruk» og «Norsk totalproduksjon» (som er oppgitt i 1000 TJ), og «Dekningsgrad», «Selvforsyningsgrad» og «Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr» (som er oppgitt i prosent).

Tabell 2.54 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK*

	1999	2009	2018	2019	2020*	2021**
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,5	21,8	22,8	22,7	23,5	23,0
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,7	18,5	19,6	19,5	20,4	20,4
3. Dekningsgrad I (i prosent)	76,7	84,9	85,9	86,0	87,0	88,4
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	45,0	46,5	42,7	42,8	46,5	47,1
5. Engrosforbruk II (i 1000 TJ)	20,1	21,5	22,4	22,3	23,1	22,6
6. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,2	10,6	10,3	10,3	11,4	11,3
7. Dekningsgrad II (i prosent)	50,9	49,5	45,8	46,2	49,5	49,8
8. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	44,3	45,9	42,0	42,2	45,9	46,5
9. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr (i prosent)		41	34	34	40	..

*Punkt 1-4 inkl. fisk, punkt 5-8 ekskl. fisk.

3.1 Data om fisk og sjømat

3.1.1 Bakgrunn

Fra 1995 til 2019 ble data fra GfKs panelundersøkelse anvendt som grunnlag for beregning av fiskeforbruket. GfKs undersøkelse identifiserte innkjøpt/anskaffet fisk og sjømat i private husholdninger. I tillegg ble omsatt fisk og sjømat i storhusholdningsmarkedet (data fra Flesland Markedsinformasjoner) lagt til GfK-tallene for å anslå det totale forbruket. SSBs utenrikshandelsstatistikk ble benyttet for å kunne beregne selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

I fjor sluttet GfK å levere tall. Det ble derfor endring i både kilder og metode. Den nye metoden innebærer at Flesland Markedsinformasjoner leverer ferdigberegnete tabeller for både produktvekt, rund vekt og filet over registrert salg fra grossister. Omregningsfaktorer fra produktvekt til rund- og filetvekt er ifølge Flesland Markedsinformasjoner de samme som NIBIO benyttet når GfK-tallene dannet grunnlaget for fiskeberegningene. Den nye metoden omfatter tall f.o.m. 2003.

3.2 Grossistomsatt fisk og sjømat

Tallene fra Flesland Markedsinformasjoner baserer seg på registrert salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv).

Tabell 3.1 viser grossistomsatt mengde av fisk og sjømat (i produktvekt, filet og hel urensset/rundfisk), fordelt på dagligvarehandel og storhusholdning i millioner kilo, samt kilo per innbygger for utvalgte år i perioden 2003–2020. Av tabellen ser man effekten av en kraftig dreining av omsetningen i 2020, der omsetningen i dagligvarehandel øker på bekostning av omsetningen i storhusholdningen. Denne dreiningen skyldes først og fremst koronapandemien. Målt i produktvekt, økte dagligvarehandelen sin omsetning med om lag 9 prosent, mens omsetning via storhusholdning gikk ned med 26 prosent.

Tabell 3.1 viser at grossistomsetning av fisk og sjømat, målt som produktvekt, har gått ned fra 21,4 kg per innbygger i 2003 til 19,5 kg per innbygger i 2020, en nedgang på 8,9 prosent. Omregnet til filet, er grossistomsetningen tilnærmet uendret med både 13,4 kg per innbygger i 2003 og i 2020. Omregnet til hel urensset/rund vekt har nedgangen vært på 3,0 prosent (32,9 kg per innbygger i 2003 til 31,9 kg per innbygger i 2020). Fra 2019 til 2020 er grossistomsetningen uendret når man måler i produktvekt, men måles det som filet eller rundvekt, går forbruket noe ned.

Tabell 3.1 GROSSISTOMSATT FISK OG SJØMAT, MENGDE OMSATT TIL DAGLIGVAREHANDEL OG STORHUSHOLDNING, SOM PRODUKTVEKT, FILET OG HEL URENSET FISK (I MILL. KG OG KG PER INNBYGGER) FOR UTVALGTE ÅR I PERIODEN 2003-2020

	2003	2009	2018	2019*	2020*
Mill. kg					
<u>Produktvekt, sum</u>	97,7	102,5	103,7	104,5	105,1
- dagligvarehandel	81,7	83,9	79,2	79,4	86,7
- storhusholdning	15,9	18,6	24,5	25,1	18,4
<u>Filet, sum</u>	61,0	67,5	71,9	72,9	72,3
- dagligvarehandel	49,9	53,9	53,9	54,2	58,8
- storhusholdning	11,1	13,6	18,1	18,7	13,5
<u>Hel urenset, sum</u>	150,3	164,6	172,7	174,0	171,8
- dagligvarehandel	121,8	129,6	128,5	128,6	138,9
- storhusholdning	28,5	35,0	44,2	45,4	33,0
kg pr. innbygger					
Produktvekt, sum	21,4	21,2	19,5	19,5	19,5
Filet, sum	13,4	14,0	13,5	13,6	13,4
Hel urenset, sum	32,9	34,1	32,5	32,5	31,9

Ser man på sammensetningen av grossistomsatt fisk og sjømat, er det laks og torsk som dominerer. Til sammen utgjør de to fiskeslagene 33 prosent av den totale omsetningen i 2020. De to største gruppene i 2020 er «øvrige grupper» (omfatter 39 ulike fiskeslag) og «farseprodukter» (består av uidentifiserte arter fisk, inkl. diverse fiskepålegg), som til sammen står for 35 prosent av all grossistomsatt fisk. Tabell 3.2 angir grossistomsatt fisk i produktvekt etter art/type for de største gruppene i 2020 og for årene 2003, 2009, 2018 og 2019).

Tabell 3.2 GROSSISTOMSATT FISK FORDELT PÅ ART FOR UTVALGTE ÅR I 1000 KG (PRODUKTVEKT)

	2003	2009	2018	2019	2020*
Farseprodukter inkl. pålegg	22 250	21 496	16 063	16 076	17 403
Torsk	14 096	16 045	17 239	17 146	17 240
Laks	10 295	13 010	17 218	18 322	17 130
Reker	10 664	10 097	9 048	8 760	9 226
Makrell	5 800	6 430	6 568	6 376	6 233
Andre bearb. produkter/kaviar	4 198	3 937	5 419	5 646	5 961
Sei	6 236	5 453	5 629	5 594	5 588
Ørret	3 693	4 967	4 174	4 188	4 381
Sild	3 631	3 324	2 995	2 857	2 975
Øvrige grupper ¹	16 806	17 766	19 317	19 530	18 958
Sum alle fiskeslag	97 668	102 523	103 670	104 495	105 095

1. Omfatter 39 ulike arter/grupper av fisk.

4 PRODUKSJON AV MORSMELK

I 2018 og 2019 ble den tredje nasjonale undersøkelsen av kostholdet til barn på 6 og 12 måneder (Spedkost 3) og 24 måneder (Småbarnskost 3) gjennomført. Andelen ammede i første leveår var i all hovedsak på samme nivå i Spedkost 3 (2018–19) som i Spedkost 2 (2006–7). Sammenlignet med Spedkost 2 var andelen fullammede i Spedkost 3 lavere fra 4 måneders alder. Andel ammede i andre leveår var høyere i Småbarnskost 3 (2019) enn i Småbarnskost 2 (2007).

Det er beregnet at mødrene i Norge til sammen produserer ca. 10,1 millioner liter morsmelk per år (tabell 4.1). Mødre som ammer barnet hele første leveår vil gjennomsnittlig produsere om lag 225 liter morsmelk, og mødre som ammer til barnet er 2 år vil gjennomsnittlig produsere om lag 300 liter morsmelk. Beregningene er basert på en del forutsetninger og forenklinger, det er for eksempel ikke tatt hensyn til om barnet fullammes eller ikke. Den beregnede produksjon antyder kun størrelsesområdet.

Tabell 4.1 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE

Alder i måneder	Andel barn som ammes (%)	Antall barn som ammes hver måned	Morsmelk liter/dag/barn	Morsmelk liter/måned/barn	Morsmelk mill. liter
1	93	51 262	0,7	21	1,077
2	89	49 057	0,7	21	1,030
3	85	46 852	0,8	24	1,124
4	82	45 198	0,7	21	0,949
5	79	43 545	0,7	21	0,914
6	78	42 994	0,7	21	0,903
7	72	39 686	0,6	18	0,714
8	68	37 482	0,6	18	0,675
9	63	34 726	0,6	18	0,625
10	58	31 970	0,5	15	0,480
11	51	28 111	0,5	15	0,422
12	48	26 458	0,4	12	0,317
13	34	18 741	0,3	9	0,169
14	29	15 985	0,3	9	0,144
15	24	13 229	0,3	9	0,119
16	21	11 575	0,2	6	0,069
17	20	11 024	0,2	6	0,066
18	15	8 268	0,2	6	0,050
19	14	7 717	0,2	6	0,046
20	12	6 614	0,2	6	0,040
21	11	6 063	0,2	6	0,036
22	10	5 512	0,2	6	0,033
23	9	4 961	0,2	6	0,030
24	8	4 410	0,2	6	0,026
SUM					10,058

Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2018–19 i første leveår (Spedkost 3) og i andre leveår (Småbarnskost 3). Det er benyttet tall fra SSB (www.ssb.no/fodte) på antall levendefødte i 2018; 55 120 barn. Antall barn som ammes hver måned er beregnet ut fra data om andel ammede. Estimer for volum morsmelk ved forskjellige aldre framgår av tabellen. Estimaterne er usikre, særlig etter at fast føde er introdusert, vanligvis ved 4–6 måneders alder.

Sammenligning av estimatet av morsmelkproduksjon (ammedata fra 2018–19) med forrige estimat (ammedata fra 2013 i første leveår og fra 2007 i andre leveår) viser en liten endring fra ca. 10,0 millioner liter per år til ca. 10,1 millioner liter per år i 2018–19.

Beregningen av morsmelkproduksjonen i Norge baserer seg på en metode utarbeidet av Oshaug og Botten. Oshaug A, Botten G. Human Milk in Food Supply Statistics. Food Policy 1994;19(5):479-82.

TILLEGG 1

BEGREPER I MATFORSYNINGSSSTATISTIKKEN

1 Innledning

Viktige definisjoner som er benyttet i Statens ernæringsråds matforsyningsrapporter ble i 1962 samlet i rapporten «Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken vedrørende matvarer fra jordbruket». Siden den gang er det skjedd endringer i definisjonen av noen av disse begrepene, men for de fleste er det ingen endringer. Begrepene og definisjonene som benyttes av NIBIO og Helsedirektoratet er ikke nødvendigvis norsk eller internasjonal standard. Definisjonen av selvforsyningsgrad er f.eks. forskjellig fra den som brukes i andre land.

2 Definisjoner av begreper

2.1 Opplysninger som angår matvaregruppene

JOULE (MJ, TJ)	Internasjonal måleenhet for energi. 1 J = 0,239 cal (kalori); 1 cal = 4,184 J 1 kJ = 0,239 kcal; 1 kJ = 10^3 J 1 MJ = 10^6 J; 1 GJ = 10^9 J; 1 TJ = 10^{12} J
KORN	Alle typer korn brukt til mat, regnet som mel.
POTETER	Total mengde friske poteter til mat.
BEARBEIDDE POTETER ELLER POTETPRODUKTER	Poteter til framstilling av pommes frites, potetmospulver, flakes, potetchips osv. Regnet som hele, friske poteter.
POTETMEL	Potetmel, regnet som hele poteter.
HOVEDKULTURENE AV GRØNNSAKER	Hvitkål, blomkål, gulrot, løk, purre, agurk og tomat
FRILANDSGRØNNSAKER	Betegnelse på grønnsaker som ikke dyrkes i veksthus.
HAGEBÆR	Jordbær, bringebær, solbær, stikkelsbær, rips og andre bær som dyrkes i kultur.
SKOGSBÆR	«Ville» bær som ikke dyrkes i kultur (blåbær, multer, tyttebær m.fl.).
HELMELK	Melk med et fettinnhold som enten er standardisert til minst 3,5 prosent eller som ikke er standardisert.
LETTMELK	Melk med et fettinnhold mellom 0,5 og 1,8 prosent.

SKUMMET MELK	Melk med et fettinnhold på under 0,5 prosent.
KONSUMMELK	Flytende melkeprodukter som melk og yoghurt som nyttes direkte til forbruk.
KONSERVE MELKEPRODUKTER	Samlebetegnelse på diverse melkeprodukter, der pulver omregnes til melk, mens for øvrige bearbeidede produkter (risgrøt, ostesaus m.m.) anvendes produktvekt.
FLØTE	Fløte og rømme omregnet til 38 prosent fett (tidligere 35 prosent fett).
BRUN OST	Geitost, Gudbrandsdalsost, fløtemysost og liknende oster.
HVIT OST	Hvite oster inkl. muggost og smelteost.
ANNEN OST	Prim, surost, ferskost (all annen ost enn under «Brun ost» og «Hvit ost»).
KJØTT (ENGROS)	Slaktevekt for hele slakt uten hode, labb/klaue og innmat ved engrossalg, direktesalg og hjemme-forbruk. Varmvektstap er fratrasket.
KJØTTBIPRODUKTER	Blod og innmat mv. som går til mat.
STORFE	Ku, kvige og okse.
SPISEFETT	Alle typer fett og oljer som brukes til mat.
SMØR	Smør, inkludert smør/melkefett brukt i produksjon av iskrem og i margarin.
ANNET FETT	Inkluderer annet fett enn margarin og smør, bl.a. spiseolje, olje og fett til majones, remulade, majonessalater, hermetikk, sjokolade og frityrsteking.
MARIN OLJE OG FETT	Olje og fett som utvinnes av fisk og hval.
VEGETABILSK OLJE	Olje og fett fra planter.

2.2 Opplysninger som angår matvareøkonomiske begrep

AVLINGSÅR	Løper vanligvis fra 1. juli ett år til 30. juni neste år. For en del tidligproduksjoner regnes avlingsåret fra 1. april til 31. mars.
BRUTTOPRODUKSJON	Den totale varemengde som er produsert. Planteprodukter: Areal x avling pr. da innhøstet ifølge offisiell statistikk (SSB).

	Husdyrprodukter: Salgsproduksjon + hjemme- forbruk + svinn hos produsent og ved transport til omsetningsledd.
DEKNINGSGRAD	Total norsk produksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, eller norsk forbruk pluss eksport minus import i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer.
DIREKTESALG	Salg direkte fra produsent (bonde, fisker) til forbruker og detaljist (inkl. selvplukk, salg ved vei etc.)
EKSPORT	Mengde eksportert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
FORBRUK PÅ ENGROSnivå	Den mengde mat som tilføres markedet fra produ- sent (bonde, fisker) til første ledd på mottaker- side, det være seg grossist, detaljist eller ved direkte salg. Produsentenes eget forbruk, privatpersoners matauk og import er i hovedsak inkludert. Det som eksporteres trekkes fra. Inn- høstings-, lager- og transportsvinn hos produsent er fratrasket. Lagersvinn hos importør, grossist eller detaljist er ikke trukket fra.
GRENSEHANDEL	Brukes i denne rapporten om de mengder mat- varer som norske forbrukere kjøper i utlandet, fortrinnsvis Sverige, Danmark og Finland, og tar med seg til Norge.
HJEMMEFORBRUK	Produsenthusholdningenes matforbruk av egen produksjon.
IMPORT	Mengde importert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
LAGERENDRING	Lager hos omsetningsledd pr. 31. desember minus lager 1. januar samme år.
NETTOIMPORT	Import minus eksport ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
NETTOPRODUKSJON	Bruttoproduksjon minus svinn hos produsent og ved transport fra produsent til første omsetnings- ledd.
NORMALÅRSAVLING	Beregnet avlingsnivå. Trendberegning på grunnlag av de siste 14 års registrerte avlinger ifølge SSB.

SALGSPRODUKSJON	Den delen av produksjon som leveres til registrerte omsetningsledd samt salg direkte til detaljist eller forbruker. Kan også defineres som nettoproduksjon minus hjemmeforbruk.
SELVFORSYNINGSGRAD	Norsk produksjon minus eksport dividert på norsk forbruk, eller norsk forbruk minus import dividert på norsk forbruk.
SVINN	Her benyttet om tap av mat hos produsent og ved transport til første omsetningsledd. Gjelder også åndingstap og kassasjoner.

2.3 Oversikt over trinn på veien fra produksjon til konsum

De fleste matvarer passerer flere omsetningstrinn fra de blir produsert til de blir konsumert. Figur 1 (kap. 1) gir en forenklet oversikt over matvarenes vei fra produksjon, import til konsum og viser hvordan hovedkildene til data om norsk kosthold er plassert i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom noen av de mest sentrale begrepene ved produksjon og forbruk av matvarer kan også vises ved følgende skjema:

Bruttoproduksjon

- Svinn på produksjonssted og i transport til engros
= Nettoproduksjon

Nettoproduksjon

- Dyrefôr
- Forbruk av såfrø, settepoteter o.l.
- Uttak som innsatsfaktor i industri o.l. som ikke blir brukt som mat
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+ Direkte salg fra produsent
= Anvendelse til mat

Registrert salg

+ Direkte salg fra produsent
+ Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
+/- Import/Eksport
+/- Lagerendringer
= Forbruk engrosnivå (Rapport om matforsyning)

Forbruk engrosnivå

- Svinn i engrosledd
- Svinn i detaljistledd
= Forbruk detaljistnivå eller mat som anskaffes av husholdninger (f.eks. SSBs forbruksundersøkelser)

Forbruk detaljistnivå

- Svinn hos forbruker
= Virkelig konsum (kostholdsundersøkelser)

2.4 De viktigste revisjoner i datagrunnlag og beregningsprinsipper

2.4.1 Innledning

Her følger en oversikt over de viktigste revisjoner som er gjort i datagrunnlag og prinsipper for beregning av engrosforbruk av de ulike matvaregrupper for de siste 30 årene. Eldre revisjoner er publisert i tidligere versjoner av denne rapporten.

2.4.2 Korn (som mel)

Innføringen av den nye markedsordningen for korn 1. juli 1995 medførte enkelte endringer i statistikken for kornvarer. F.o.m. 1995 er statistikken noe mindre detaljert enn tidligere. Videre er fordelingen på melsorter og norskprodusert andel ikke helt sammenliknbar med tidligere år. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) ble tatt inn i gruppen korn f.o.m. 1999. Før 1999 inngikk enkelte maisprodukter i potetberegningen.

2.4.3 Poteter

Beregningen er justert flere ganger og er fortsatt beheftet med noe usikkerhet (jf. kap. 2.5.1.2). Landbrukstellingen 1989 viste et mindre areal til potetdyrking enn en tidligere har regnet med. Dette medførte at beregnet engrosforbruk av matpoteter ble ca. 10 kg lavere per person/år enn tidligere beregninger. Matpoteter som gave er tatt ut av beregningen f.o.m. 1995, da volumet ble ansett for å være ubetydelig. F.o.m. 1998 framregnes nivået for omsetning av matpoteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet.

2.4.4 Grønnsaker

Beregningen er justert flere ganger som følge av korrigerte areal og salgstall (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). Av nyere endringer gikk man i 2009 over til å angi avlingsår (likt produksjonsår) for samtlige kulturer, med revisjoner tilbake til 1999. Dermed skal det være samme data som presenteres i denne rapporten og totalalkylene/budsjettmemnda. Dette vil samtidig kunne føre til noe større svingninger fra år til år når man i tillegg anvender kalenderår på handelsstatistikken. I 2015 ble det gjort endringer i beregning av den norske produksjonen. Endringen innebar at man tok utgangspunkt i produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. SSBs offisielle statistikk omfatter imidlertid ikke produksjonsvolum for alle typer vekster, noe som innebærer at det innhentes tilleggsopplysninger fra SSB. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette omfatter bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene har NIBIO valgt å anvende omsetningstall fra Landbruksdirektoratet. Revisjonen for norsk produksjon av grønnsaker er korrigert tilbake til og med 2010.

2.4.5 Fukt og bær

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med noe usikkerhet. Av nyere endring/justeringer av metode kan det nevnes at f.o.m. 2002 har NIBIO utelatt beregningen som omfatter forbruk fra villahager samt skogsbær (tallene ble justert tilbake til 1999). Dette gjør relativt store utslag.

2.4.6 Erter, nøtter, kakao

Alle varer som inngår i denne gruppen er importert, imidlertid må disse dataene tolkes noe forsiktig grunnet mistanke om feil registrering i forbindelse med fortolling på enkelte varer i enkelte år (gjelder bl.a. import av dyrefôr, på varenummer der det ikke skal importeres dyrefôr).

2.4.7 Sukker og sukkervarer

Ved sammenligning av tall for engrosforbruk bør en være klar over at salget av sukker har variert en del fra år til år, bl.a. pga. hamstring og grensehandel. F.o.m. juli 1990 inngår ikke data for lagerendringer. F.o.m. 1989 har mengden sukker til teknisk bruk og fôr måttet anslås, fordi innhenting av data til Industristatistikken har blitt forenklet. Disse tallene ble sist gang innhentet for 1988. På grunn av økende import av bearbejdede produkter som bl.a. kan inneholde sukker, vil forbruk av sukker kunne være underestimert.

2.4.8 Melk og melkeprodukter

Det har vært foretatt flere justeringer av metode for beregning av meieriprodukter (beskrevet i tidligere versjoner av denne rapporten). I 2008 ble det gjennomført en større korreksjon for beregning av meierivarer (inkl. margarin). Disse endringene fikk tilbakevirkende kraft fra om med 1999. F.o.m. 2010 har rapporteringen av salgsdata fra enkelte markedsaktører vært noe mangelfulle. Ved mangler anslås data, noe som innebærer noe mer «unøyaktighet» i beregningene. Beregninger knyttet til fettinnholdet i en del produkter korrigeres løpende.

2.4.9 Kjøtt

Tidligere endringer og korreksjoner er beskrevet i tidligere publiserte rapporter. Av nyere endringer kan følgende nevnes. Fra og med 2002 er svin beregnet uten hode og labb. Endringen for svin ble gjort for at beregningen skulle komme på linje med beregningen for de andre kjøttslagene. Ny metode for beregning av kjøttbiprodukter som baserer seg på tall fra Nortura/Animalia ble implementert i 2020-rapporten.

2.4.10 Egg

Beregningen er justert flere ganger. Siste endring var ved beregningen i 2000, da det ble foretatt en mindre oppretting bakover t.o.m. 1992, som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

2.4.11 Spisefett

Frem til starten av 2000-tallet ble margarintallene utarbeidet på bakgrunn av tall fra margarinindustriens bransjeforening. Etter nedleggelse av foreningen har tallene blitt bearbejdet på grunnlag av data innhentet av aktører i markedet, samt utfyllende informasjon knyttet til import/eksport (data fra SSB). Ved beregningene i 2018 ble flytende margarin trukket ut og spesifisert. I 2013 rapporten ble nettoimporten av utvalgte oljer publisert (f.o.m. 1990). Anvendelsen av disse oljene er imidlertid ikke spesifisert i tolltariffen, og inngår derfor ikke spesifikt i NIBIOs energiberegninger i denne rapporten. Imidlertid er det gjort ett generelt anslag på annet fett som utgjør 4,0 kg per innbygger per år f.o.m. 1988. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet, og det samme gjelder den norskproduserte andelen.

2.4.12 Fisk og sjømat

Metoden for beregning av fiskeforbruket er endret flere ganger. Beskrivelse av tidligere anvendte metoder er angitt i tidligere publiserte rapporter. Data og metode for å beregne forbruket av fisk og sjømat ble sist endret i 2020-rapporten. Den nyeste metoden baserer seg på tall for mengde fisk og sjømat omsatt fra grossist til dagligvarehandel og storhusholdninger. Implementering av den nye metoden innebar korreksjoner av tall tilbake til 2003.

Forrige metodeendring var i 1995 da man gikk over til å anslå fiskeforbruket ved å

benytte GfK Norge sin årlige panelundersøkelse som registrerte fiskeforbruket i private husholdninger (kjøpt og fisket selv/fått i gave). Panelet bestod av 1500 husholdninger, og var representativt for norske husholdninger med hensyn til alder, husholdningens størrelse og handelsfelt. Registreringen omfattet en detaljert beskrivelse av varen (inkl. varemerke, variant), mengde (produktvekt), pris og innkjøpssted. Tallmaterialet fra GfK Norge har vært bearbeidet av Norges sjømatråd, før det ble videresendt til NIBIO. Dataene NIBIO mottok ble oppgitt som produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produktene. Produktvekten ble omregnet av NIBIO til filetvekt og hel urensset vekt (rund vekt) med detaljerte omregningsfaktorer. Tallene fra GfK Norge omfattet imidlertid ikke kjøp av fisk og sjømatprodukter i storhusholdning. For dette volumet benyttet NIBIO aggregert tall for grossistomsetning (produktvekt) til storhusholdninger fra Flesland Markedsinformasjoner. Etter implementeringen av den nye metoden i 1995, har det vært foretatt en rekke justeringer i beregningsmetoden, som f.eks. korreksjoner i panelvolum, oppfangelsesgrad, anslag på gaver/fisket selv vs. hva som er kjøpt. Det er også foretatt endringer i hvordan paneldeltakerne har kunnet rapportere innkjøpte mengder med tanke på bearbeidingsgrader, endrede fiskearter og nye fiskeprodukter. Det har også vært en rekke korreksjoner knyttet til vekter for omregning fra produktvekt til rund vekt samt filetvekt.

I 2020 sluttet GfK Norge å levere tall, og det ble derfor satt i gang et arbeid for å kunne erstatte tidligere beregninger. Den nye metoden som ble utarbeidet innebærer at Flesland Markedsinformasjoner leverer alle fisketall. Tallene representerer omsatt mengder fra grossist til detaljist og storhusholdning, og oppgis både i rund vekt, filetvekt og produktvekt.

Flesland Markedsinformasjoner registrerer salg fra grossist til norske aktører (butikker, fiskebutikker, storhusholdning m.m.). Omsetningen er målt i produktvekt, dvs. i den form varen er anskaffet. Flesland Markedsinformasjoner regner om produktvekt til filet og hel urensset fisk (rund vekt) med bruk av omregningsfaktorene som NIBIO benyttet på GfK-dataene. Tallene inkluderer ikke direktesalg fra produsent til forbruker eller øvrig hjemmeforbruk (f.eks. fisket selv). Norges sjømatråd leverer statistikken til NIBIO, som sammenstiller dataene og beregner mengde fisk og sjømat per innbygger per år.

For å beregne norsk *produksjon* av fisk og sjømat, som inngår i beregning av selvforsyningsgrad, beregner NIBIO dette ved å anvende grossistomsatte volumer (fra Flesland Markedsinformasjoner), legge til tall for eksport og trekke fra tall for import (iht. utenrikshandelsstatistikken til SSB). Ved beregning av selvforsyningsgraden forutsettes det imidlertid at 20 prosent av grossistomsetningen er importprodukter, mens det øvrige er basert på norsk produksjon. Det overskytende av importen behandles som om det reeksporteres og dermed inngår ikke dette volumet videre i verdikjeden for mat i Norge.

2.4.13 Handelsstatistikk

I 2008 ble det foretatt revisjon i utvalget av tollnummer med tanke på produkters tilhørighet (for eksempel for blandingsprodukter av grønnsaker og frukt). Revisjonen hadde innvirkninger for alle matvaregruppene. SSB gjennomfører ca. hvert 5. år større revisjoner av tolltariffen som i enkelte tilfeller får betydning for hvor varene klassifiseres i denne rapporten.

2.4.14 Uspesifisert handel

NIBIO gjør oppmerksom på at det i 2020 ble opprettet en ny gruppe for matvarer kalt «uspesifisert handel». Denne gruppen omfatter import og eksport av produkter som tidligere ikke har inngått i beregningene av de enkelte matvarene (korn, meieri, kjøtt osv.), eller i samletabeller. Dette er varer som man tidligere ikke kjente anvendelsen av (f.eks. anvendes som dyrefôr vs. menneskeføde/annen anvendelse), og/eller sammensatte varer som man ikke kjenner ingrediensene til (kjøttsuppe, fettemulsjon). Gruppen er nå inkludert i samletabeller tilbake til 1999, og har innvirkning på både engrosforbruk, selvforsyningsgrad og dekningsgrad.

2.4.15 Grensehandel

Tidligere har NIBIO beregnet omfanget av grensehandel av kjøtt. Denne delen av kjøttberegningen inngikk imidlertid ikke i det totale engrosforbruket (heller ikke i dekningsgrads- og selvforsyningsberegninger). I 2020 har man valgt å inkludere grensehandel av kjøtt i det totale engrosforbruket (også i selvforsyningsgrad- og dekningsgradberegninger). I 2020 utvidet NIBIO beregningen av grensehandel til også å gjelde meierivarer, korn/mel, sukkervarer, sjokolade, og sukker i brus (også dette inngår nå i det totale engrosforbruket, selvforsyningsgraden og dekningsgraden). Anslagene for grensehandel inngår ikke i tallene for engrosforbruk av de enkelte matvaregruppene, men omtales som en egen gruppe. Tallene for grensehandel er usikre og bør tolkes som grove anslag. For detaljer om metoden, se 2.5.8.

2.5 Beregning av energi og næringsstoffer

Beregning av energi og næringsinnhold gjøres ved bruk av KBS som er kostberegningssystemet ved Universitetet i Oslo (UiO). KBS baserer seg på ulike versjoner av den offisielle norske Matvaretabellen (MVT), se tabell under. Revidering og oppdatering av den norske matvaretabellen kan føre til brudd i serien for næringsberegningene. Som vist i tabellen nedenfor har det vært to vesentlige endringer i hvordan kostens innhold av energi beregnes. Disse endringene innebærer at energimengden fra ett gram fett er endret fra 38 kJ til 37 kJ fra og med 1995. I perioden 1996–2001 var kostfiber ikke lenger inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber ble igjen inkludert i beregningen av innhold av energi fra 2002, og man regner med at 1 g kostfiber gir 8 kJ.

Beregningsperiode	MVT	Energifaktorer ¹		
		Fett, kJ/g	Karbohydrat, kJ/g	Kostfiber, kJ/g
Til og med 1992	1984	38	17	17 ²
1993-1994	1991	38	17	17 ²
1995-2006	1995	37	17	0
2007-2013	2006	37	17	8
2014-2016	2014	37	17	8
Fra 2017	2018	37	17	8

1. Løken EB, Lund-Larsen K, Solvoll K, Hjartåker A. Historien om den norske matvaretabellen.

http://www.matportalen.no/verktøy/matvaretabellen/artikler_knyttet_til_matvaretabellen

2. Inkludert i karbohydrat.

Matmengdene for varegruppene potet, grønnsaker, frukt, nøtter med skall og kjøtt blir omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen. For hver type frukt, grønnsak og kjøtt bruker UiO ulike faktorer for spiselig andel. Gjennomsnittlig spiselig andel for frukt er om lag 75–80 prosent, men variasjonen er stor pga. ulik tykkelse på skall og eventuell stein. For de mest spiste kjøttslagene okse og svin, ligger spiselig andel på rundt 80–90 prosent. For de fleste andre matvaregrupper, som korn, meieriprodukter og margarin, regner man hele matvaremengden for spiselig. For fisk brukes

matvaremengden for fiskefilet, der alt regnes som spiselig mengde.

Animalia leverte høsten 2018 nye tall for spiselig andel av storfe og svin, som er henholdsvis 77,5 og 88,4 prosent. De nye tallene for spiselig andel er brukt i næringsberegningene fra og med 2016. De gamle prosentandelene var 75,0 for storfe og 85,0 for svin.

I næringsberegningene fra og med 2014 er sammensetningen av «annet fett» justert kraftig vesentlig i et forsøk på å gjenspeile dagens marked. Andelen oljer med mye mettet fett (palmeolje og kokosolje) er redusert fra 40 til 10 prosent, mens oljer med mye umettet fett (som rapsolje) er økt tilsvarende. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

I næringsberegningen for fisk brukes fra og med 2018 filetvekt fra tabellen som viser omsatt fisk og sjømat til grossist og storhusholdning (tabell 3.1). Detaljer for de ulike fiskeslagene er hentet fra datafilen som utgjør grunnlaget for tabell 3.2 (grossistomsatt fisk fordelt på art), men UiO benytter filetvekt i sine beregninger. Det er kun en liten andel (7 prosent) som vurderes som ukjent og blir kodet som uspesifikk fisk. I praksis blir den uspesifikke fisken kodet som torsk.

UiO har beregnet hvordan NIBIOs grove anslag for grensehandel av varegruppene kjøtt, meieri, korn/mel, sukkervarer, kakao (sjokolade) og sukker i brus kan påvirke næringsinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Dette inngår ikke i tabellene eller figurene, men omtales separat. I denne næringsberegningen fordeles mengden kjøtt fra grensehandel som like deler storfe, svin og kylling. Melet fordeles slik som fordelingen av øvrig mel i matforsyningsstatistikken. For sukkervarer benyttes næringsinnhold som gelegodt. Sjokolade fra grensehandel legges til øvrig sjokolade og sukker i brus legges til det øvrige sukkeret. Meierivarer er fordelt som 1/5 ost og 4/5 melk. Behov for endringer i fordelingen vil bli vurdert i de kommende rapportene.

Næringsberegningene gjennomføres for de nyeste foreløpige tallene i matforsyningsstatistikken og for endelige tall for året før. Det forekommer at NIBIO reviderer mengdene for enkelte matvarer i matforsyningsstatistikken bakover i tid, noe som fører til at UiOs næringsberegning for tidligere år er basert på et litt annet datagrunnlag.

Matforsyningsstatistikken dekker den totale omsetningen i hele landet og tar ikke hensyn til hvor maten blir spist. Svinn i matvarekjeden på veien mellom engrosnivå og forbruksundersøkelsene og kostholdsundersøkelsene, vil gi lavere matmengder i disse undersøkelsene enn i matforsyningsstatistikken.

